

ISSN 3134-6103

SocioHumanitas

Scientific Journal of Zhetysu University named after I. Zhansugurov

Social Sciences, Humanities and Arts

№2(2)2026



Taldykorgan

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ ЖОҒАРЫ БІЛІМ МИНИСТРЛІГІ
МИНИСТЕРСТВО НАУКИ И ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН
MINISTRY OF SCIENCE AND HIGHER EDUCATION OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN

І. ЖАНСУГІРОВ атындағы ЖЕТІСУ УНИВЕРСИТЕТІНІҢ

SocioHumanitas

ҒЫЛЫМИ ЖУРНАЛЫ

Әлеуметтік, гуманитарлық ғылымдар және өнер



НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ

SocioHumanitas

ЖЕТЫСУСКОГО УНИВЕРСИТЕТА имени И. ЖАНСУГУРОВА

Социальные и гуманитарные науки и искусство



SCIENTIFIC JOURNAL

SocioHumanitas

of ZHETYSU UNIVERSITY named after I. ZHANSUGUROV

Social Sciences, Humanities and Arts

№2(2)

Талдықорған қ., г. Талдықорған, Taldykorgan

2026

SocioHumanitas
Ғылыми журнал

2026 ж. бері шығарылады
Жылына 4 рет шығады

ISSN 3134-6103

РЕДАКЦИЯ АЛҚАСЫ

Бас редактор – заң ғылымдарының докторы, профессор **Е.А. Бурибаев**

Бас редактордың орынбасары – философия докторы (PhD) **Т.Б. Килыбаев**

Жауапты хатшы – биология ғылымдарының кандидаты, қауымдастырылған профессор (доцент) **Б.К. Оксикбаев**

Редколлегия мүшелері:

Peter Finke – доктор, профессор (Швейцария)

Rustamjon Urinboyev – философия докторы PhD (Швеция)

Rafael Guzman Tirado – филология ғылымдарының докторы, профессор (Испания)

Юсупова Альфия Шавкетовна – филология ғылымдарының докторы, профессор (Ресей)

Каримов Нарбой Ганиевич – экономика ғылымдарының докторы, профессор (Өзбекстан)

Хамзина Жанна Амангельдиновна – заң ғылымдарының докторы, профессор (Қазақстан)

Тайторина Бинур Адамовна – заң ғылымдарының докторы, доцент (Қазақстан)

Кулсариева Актolkын – философия ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі, профессор-зерттеуші (Қазақстан)

Байгабатова Назгуль Кажимуратовна – тарих ғылымдарының кандидаты, қауымдастырылған профессор (доцент), ESCAS және тарихшылар Ассоциациясының мүшесі (Қазақстан)

Нұрмуханқызы Дания – PhD, қауымдастырылған профессор (доцент) (Қазақстан)

Шүкенай Гүлім Төлеуқызы – PhD (Қазақстан)



ҰМҒТСО

ҰЛТТЫҚ МЕМЛЕКЕТТІК ҒЫЛЫМИ-
ТЕХНИКАЛЫҚ САРАПТАМА
ОРТАЛЫҒЫ

Редакция алқасының мекенжайы: 040009, Талдықорған қ., Жансүгіров көшесі 187А,
І.Жансүгіров атындағы Жетісу университеті, Ғылымметрия және ғылыми кадрларды даярлау бөлімі, 310 каб.
e-mail: vestnik@zu.edu.kz, **сайт:** <https://journal.zhetysu.edu.kz/>
e-mail: sociohumanitas@zu.edu.kz, **сайт:** <https://sociohumanitas.zhetysu.edu.kz/sh>

Жауапты редактор – Оксикбаев К.

Компьютерлік қалыптаушы – Жепенова Г.М., мұқабаның дизайнері – Айдарбеков Р.А.

Басуға 30.06.2026 ж. қол қойылды. Әріп түрі «Korinna.kz, Times New Roman».

Қалыбы 60x84/8. SvetoCory қағазы.Таралымы 20 дана. Ш.т.б. 12.5.

І. Жансүгіров атындағы ЖУ Оқу-өндірістік цехында шығарылды. Тапсырыс №00616

Тапсырыс беруші файлынан басылды

© І.Жансүгіров атындағы Жетісу университеті, 2026
© О қу-өндірістік цех, 2026

SocioHumanitas
Научный журнал

Издается с 2026 года

Периодичность – 4 раза в год

ISSN 3134-6103

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ

Главный редактор – доктор юридических наук, профессор **Е.А. Бурибаев**

Зам. главного редактора – доктор философии (PhD) **Т.Б. Килыбаев**

Ответственный секретарь – кандидат биологических наук, ассоциированный профессор (доцент)
Б.К. Оксикбаев

Члены редколлегии:

Peter Finke – доктор, профессор (Швейцария)

Rustamjon Urinboyev – доктор философии PhD (Швеция)

Rafael Guzman Tirado – доктор филологических наук, профессор (Испания)

Юсупова Альфия Шавкетовна – доктор филологических наук, профессор (Ресей)

Каримов Нарбой Ганиевич – доктор экономических наук, профессор (Узбекистан)

Хамзина Жанна Амангельдиновна – доктор юридических наук, профессор (Казахстан)

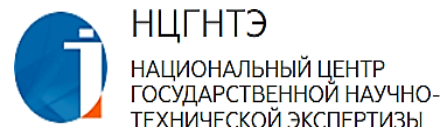
Тайторина Бинур Адамовна – доктор юридических наук, доцент (Казахстан)

Кулсариева Актолкын – доктор философских наук, профессор, академик НАН РК, профессор-исследователь» (Казахстан)

Байгабатова Назгуль Кажимуратовна – кандидат исторических наук, ассоциированный профессор (доцент), член ESCAS и ассоциации историков (Казахстан)

Нұрмуханқызы Дания – PhD, ассоциированный профессор (доцент) (Казахстан)

Шүкенай Гүлім Төлеуқызы – PhD (Казахстан)



Адрес редакционной коллегии: 040009, г.Талдыкорган, ул. Жансугурова 187А,
Жетысуский университет им. И. Жансугурова,
Отдел наукометрии и подготовки научных кадров, каб. 310.
e-mail: sociohumanitas@zu.edu.kz, **сайт:** <https://sociohumanitas.zhetysu.edu.kz/sh>

Ответственный редактор – Оксикбаев К.
Компьютерная верстка – Жепенова Г.М., дизайн обложки – Айдарбеков Р.А.
Подписано в печать 30.06.2026 г. Гарнитура «Korinna.kz, Times New Roman».
Формат 60x84/8. Бумага SvetoCopy. Тираж 20 экз. Усл.п.л. 12.5
Отпечатано в Учебно-производственном цехе ЖУ им. И. Жансугурова, Заказ №00605

Распечатано с файла заказчика

© Жетысуский университет им. И. Жансугурова, 2026
© Учебно-производственный цех, 2026

SocioHumanitas
Scientific journal

Founded in 2026

Published 4 times a year

ISSN 3134-6103

EDITORIAL BOARD

Main Editor – Doctor of Legal Sciences, Professor **Ye. Buribayev**

Deputy main Editor – Doctor of Philosophy (PhD) **T. Kilybaev**

Responsible secretary – Candidate of Biological sciences, Associate Professor **B. Oxikbayev**

Editorial board members:

Peter Finke – Doctor, Professor (Switzerland)

Rustamjon Urinboyev – Doctor of Philosophy (PhD) (Sweden)

Rafael Guzman Tirado – Doctor of Philology, Professor (Spain)

Yusupova Alfiya – Doctor of Philology, Professor (Russia)

Karimov Narboy – Doctor of Economics, Professor (Uzbekistan)

Khamzina Zhanna – Doctor of Law, Professor (Kazakhstan)

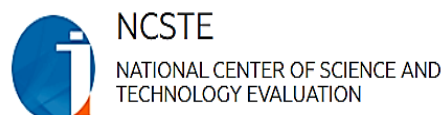
Taytorina Binur – Doctor of Law, Associate Professor (Kazakhstan)

Kulsariyeva Aktolkyn – Doctor of Philosophy, Professor, Academician of NAS RK, Research Professor (Kazakhstan)

Baigabatova Nazgul – Candidate of Historical Sciences, Associate Professor, Member of ESCAS and the Association of Historians (Kazakhstan)

Nurmukhankyzy Daniya – PhD, Associate Professor (Kazakhstan)

Shukenay Gulim – PhD (Kazakhstan)



Postal address: 040009, Taldykorkan, 187A Zhansugurov str.,
Zhetysu university named after I. Zhansugurov,
Department of Scientometry and Training of Scientific Personnel, office 310.
e-mail: sociohumanitas@zu.edu.kz, **сайт:** <https://sociohumanitas.zhetysu.edu.kz/sh>

Responsible Editor – B. Oxikbayev

Desktop publishing – G. Zhepenova, Cover Design – R. Aidarbekov

Signed in print 30.06.2026. Typeface «Korinna.kz, Times New Roman»

Format 60x84/8. Paper Svetocopy. Circulation 20 copies. Volume 12.5 pr.sh.

Printed in the Training and production Department of the ZhU named after I. Zhansugurov, Order No.00605

Printed from customer file.

© Zhetysu university named after I. Zhansugurov, 2026
© Training and production Department, 2026

**МАЗМҰНЫ
СОДЕРЖАНИЕ
CONTENT**

<i>Ana Karina de Oliveira Nascimento, Zheldibayeva R.</i> A CASE STUDY ON ANGLICISM ADOPTION AMONG KAZAKHSTANI TEENAGERS	6
<i>Buribayev Ye.</i> ILLEGAL GAMBLING IN KAZAKHSTAN: A DUAL-TRACK DIAGNOSTIC OF THE CRIMINAL PROHIBITION (2012-2025)	15
<i>Zhakupbek A.</i> PROBLEM GAMBLING AND POST-TRAUMATIC STRESS SYMPTOMS: EVIDENCE FROM A NATIONAL SOCIOLOGICAL SURVEY IN KAZAKHSTAN	32
<i>Калиева Б.Т., Калелова Ж.У.</i> ТАРИХ ПӘНІН ОҚЫТУ САПАСЫН АРТТЫРУДАҒЫ ПӘНАРАЛЫҚ БАЙЛАНЫСТАР: ЗАМАНАУИ ТӘСІЛДЕР МЕН ӘДІСТЕР	40
<i>Karagulova B.S., Mukhtarova S.S., Mukhtarov S.S.</i> A NEW PARADIGM OF THE CONCEPT OF LITERARY LANGUAGE IN CONTEMPORARY LINGUISTICS	49
<i>Шүкенай Г.Т.</i> ҚАЗАҚСТАННЫҢ ЖАҢҒЫРУ ДИСКУРСЫНДАҒЫ «ЦИФРЛАНДЫРУ» КОНЦЕПТІСІ.....	57

A CASE STUDY ON ANGLICISM ADOPTION AMONG KAZAKHSTANI TEENAGERS

Ana Karina de Oliveira Nascimento^{1,*} , R. Zheldibayeva² 

¹Universidade Federal de Sergipe, Brazil, São Cristóvão

²University of Illinois Urbana-Champaign, United States (USA), Illinois

*e-mail: akcoliveira@academico.ufs.br, raigulz@illinois.edu

Abstract. This study investigates the influence of social media on the use of anglicisms in the speech of eighth-grade students in a Kazakhstani public school. With the increasing number of social media platforms, the adoption of English-origin words (anglicisms) in non-English-speaking countries has become a notable linguistic phenomenon. The research aims to determine the extent to which social media usage affects the frequency of anglicisms in teenagers' daily communication. The Likert-scaled survey was conducted among 34 eighth-grade students from a public school in the southeast part of Kazakhstan, collecting data on their social media habits and the frequency of anglicism usage in their speech. Descriptive statistics, including mean and count, were used to analyze the data, and a correlation analysis was used to examine the relationship between social media usage and Anglicism adoption. Initial findings suggest a quite positive correlation between the amount of time spent on social media and the frequency of anglicism usage, which might point to an increased interest in English learning. These findings indicate that students who are more engaged with social media are more likely to use English-origin words in their speech. The study highlights the role of social media in linguistic change, especially among younger generations.

Keywords: social media, anglicisms, teenagers, language influence, borrowed words, linguistic change.

Introduction

The increasing dominance of social media in everyday communication has significantly influenced language use, particularly among younger generations [1]. According to Spahiu et.al in non-English-speaking countries, a notable linguistic phenomenon is the widespread adoption of Anglicisms – words of English origin integrated into native languages [2]. Social media platforms serve as dynamic environments where adolescents are frequently exposed to English-language content, facilitating the assimilation of English vocabulary into their daily speech [3]. This linguistic shift has raised questions about the extent to which digital interactions contribute to language change, particularly in regions where English is not the main language.

Several studies have explored the relationship between social media and linguistic adaptation. Maghfur et.al examined how social media impacts adolescent language acquisition, highlighting both its creative potential and its implications for formal language development. The study emphasized the need for monitoring digital interactions to ensure a balanced linguistic influence [1]. Similarly, research on lexical borrowing and adaptation of Anglicisms suggests that English words are adopted based on their perceived modernity, convenience, or the influence of digital globalization. Additionally, emerging slang from platforms like TikTok and Instagram demonstrates the rapid integration of new English terms into teenage vernacular [4]. These findings indicate that social media serves as a key driver of linguistic innovation, but its long-term effects on language development remain an area of inquiry.

There are some research papers authored by Kazakhstani researchers, examining the use of anglicisms. For example, Zhussubalina et al. discussed the lexical and semantic function of anglicisms in the structure of Kazakh media text [5], and the same author explored the study of modern anglicism by means of media texts [6]. Despite the growing body of research on language change, the extent to which social media usage directly impacts the frequency of anglicisms in teenage speech remains insufficiently explored in the context of Kazakhstan. Given that younger generations are among the most active users of social media, understanding this correlation is essential for educators, linguists,

and policymakers concerned with language preservation and development.

This study attempts to answer the following research question:

To what extent does social media usage impact the frequency of anglicisms in the speech of teenagers?

To address this question, this study aims to:

- Analyze the frequency of Anglicism usage among eighth-grade students in Kazakhstani public schools.

- Examine students' engagement with social media, including platform preferences and connection to English-language content.

- Identify the correlation between social media usage and the frequency of anglicisms in everyday communication.

The survey, which was conducted among 34 eighth-grade students from public schools in southeastern Kazakhstan, provides empirical insights into the role of social media in linguistic change. The findings contribute to the broader understanding of digital language evolution. It offers perspectives on how non-English-speaking communities navigate the increasing influence of the English language in online spaces.

Materials and methods

Research Design. This study employs a quantitative research approach to examine the extent to which social media usage influences the frequency of anglicisms in the speech of teenagers. A survey-based method was used to collect data on students' social media habits and their use of anglicisms in daily communication. The study involved two structured surveys, each designed to measure specific variables related to the research question.

Participants. The study was conducted among 34 eighth-grade students from one public school located in the southeastern region of Kazakhstan. These students are learning English as a foreign language (EFL) as part of their school curriculum. Their exposure to English primarily comes from classroom instruction, textbooks, and digital media, including social media platforms.

The survey was conducted with the assistance of their English teacher, who holds a Master's degree in Pedagogical Sciences, and has an educational background in teaching foreign languages. The teacher was involved in organizing the surveys and answering students' questions. It was important that students fully understood the purpose and content of the survey, thereby improving the reliability of the responses.

Prior to participation, informed consent was obtained from students' parents, and students were assured that their responses would remain anonymous. Participation was voluntary, and no identifying personal information was collected.

Survey Design and Structure. To evaluate the impact of social media usage on the frequency of anglicisms usage among teenagers, we initiated two surveys. The first survey focused on students' engagement with social media, while the second survey examined the frequency of Anglicism usage in their daily communication. Each survey contained 15 questions and utilized multiple-choice and Likert-scale formats for standardized data collection. Structure and sample questions are illustrated in Table 1.

Table 1 – Structure and Sample Questions of the Surveys

Survey	Purpose	Question Types	Example Questions
Survey 1	Social Media usage: measures students' engagement with social media and	Multiple-choice, Likert-scale (1 = Never, 5 = Very Frequently),	1. <i>Which social media platform do you use most often?</i> (Instagram, TikTok, Telegram, YouTube, Other) 2. <i>How many hours per day do you spend on social media?</i> (Open-ended numeric response) 3. <i>How often do</i>

Survey	Purpose	Question Types	Example Questions
	exposure to English-language content.	Open-ended numeric responses	<i>you watch or read content in English on social media?</i> (Likert-scale: 1 = Never, 5 = Very Frequently)
Survey 2	Frequency of anglicism use: measures how often students incorporate anglicisms into their speech.	Likert-scale (1 = Never, 5 = Very Frequently)	1. <i>How often do you use the word 'Stream' instead of 'Трансляция'?</i> (Likert-scale: 1 = Never, 5 = Very Frequently) 2. <i>How often do you say 'Post' instead of 'Публикация'?</i> (Likert-scale: 1 = Never, 5 = Very Frequently) 3. <i>How often do you mix Russian/Kazakh with English words like 'лайкать', 'чекнуть', 'юзать'?</i> (Likert-scale: 1 = Never, 5 = Very Frequently)

The surveys were written in Russian, as it is the primary language of communication among participants. They were conducted among two groups. Both groups are enrolled in a Russian-language program.

Data Collection Procedures. The surveys were conducted in a classroom, using students' own gadgets. Students completed both surveys online via Google Forms platform under the supervision of their English teacher.

To ensure data reliability, several steps were taken:

- Survey conditions: all surveys were conducted in the same classroom environment to eliminate potential external influences on responses.
- Independent responses: participants were guided in advance not to discuss their answers to prevent external influence and response bias.
- Anonymized data handling: all survey responses were anonymized before being recorded in an Excel sheet, ensuring confidentiality and accuracy in data processing.

Data Analysis. The Statistical Package for the Social Sciences (SPSS) software was used to analyze data, following a structured three-step statistical approach, which is represented in Table 2:

Table 2 – A structured three-step statistical approach

Analysis Type	Purpose	Key Findings
Descriptive Statistics	Summarize participants' social media engagement and frequency of Anglicism usage using means, standard deviations, and frequency distributions.	The average daily social media usage was 2.68 hours (SD = 1.01), indicating moderate engagement with digital platforms.
Correlation Analysis	Determine the statistical relationship between social media usage and the frequency of anglicisms in speech using Pearson correlation tests.	A moderate positive correlation ($r = 0.47$, $p < 0.05$) was found between time spent on social media and noticing Anglicisms, suggesting that students who engage more with digital content are more likely to encounter and recognize English-origin words.
Comparative Analysis	Compare anglicism usage across different social media platforms to identify whether certain platforms contribute more significantly to linguistic borrowing.	Words such as “Stream” ($r = 0.41$), “Post” ($r = 0.37$), and “Email” ($r = 0.39$) showed higher correlations with social media usage than generalized Anglicisms like “Like” ($r = -0.22$), indicating that terms related to digital

Analysis Type	Purpose	Key Findings
		culture and online activities are more frequently integrated into teenagers' speech.

Ethical Considerations. To consider ethical aspects of the research, a number of key steps were taken to ensure a protection of participants' rights and appropriate data usage:

1. Informed consent. The research purpose, all procedures, and their role in the study were explained to students in advance.

2. Voluntary participation. Students were informed that their participation was voluntary. They were given the option to decline participation.

3. Confidentiality. To protect survey participants' privacy, no personal information was collected. All survey responses were anonymized before analysis, ensuring that individual data could not be traced back to any student. The collected data was employed only for research purposes.

The implementation of these methodological and ethical aspects makes it possible for this study's findings to be statistically reliable and ethically considered. It represents the relationship between social media usage and the adoption of anglicisms in teenage Kazakhstani speech.

Results and discussion

This study investigates the extent to which social media usage impacts the frequency of Anglicisms in the speech of teenagers. The responses from 34 eighth-grade students were analyzed using descriptive and correlational statistics are represented in the Table 4.

Table 4 – Descriptive Statistics of Social Media Usage and Anglicism Frequency

Variable	Mean	Std. Dev.	Min	Max
Social Media Hours	2.68	1.01	1.0	5.0
Noticing Anglicisms	3.27	1.23	1.0	5.0
Sharing Anglicisms	3.48	1.34	1.0	5.0
Commenting Anglicisms	2.65	1.27	1.0	5.0
Most Used Anglicism ("Okay")	3.71	0.94	2.0	5.0
Least Used Anglicism ("Subscribe")	2.18	1.22	1.0	5.0

The findings indicate that students spend an average of 2.68 hours per day on social media. Among the surveyed Anglicisms, "Okay" is the most frequently used word (Mean = 3.71, SD = 0.94), whereas "Subscribe" is the least commonly used (Mean = 2.18, SD = 1.22). Furthermore, students are more likely to share Anglicisms (Mean = 3.48) than to actively use them in conversations (Mean = 2.65), suggesting that passive exposure to English-origin words does not always translate into active verbal expression.

A Pearson correlation analysis was conducted to examine the relationship between social media usage and Anglicism adoption. Table 5 presents the correlation coefficients for key variables.

Table 5 – Correlation Between Social Media Usage and Anglicism Frequency

Variable	Correlation with Social Media Hours
Noticing anglicisms	0.47 (moderate correlation)
Sharing anglicisms	0.48 (moderate correlation)
Commenting anglicisms	0.27 (weak correlation)
"Okay" Usage	0.21 (weak correlation)
"Like" Usage	-0.22 (negative correlation)
"Stream" Usage	0.41 (moderate correlation)

Variable	Correlation with Social Media Hours
"Post" Usage	0.37 (moderate correlation)
"Email" Usage	0.39 (moderate correlation)

The correlation analysis shows a moderate positive relationship ($r = 0.47$) between social media usage and the frequency of anglicisms usage. This suggests that students who spend more time on social media are more engaged in English-origin words in online content, which proves the idea that digital platforms serve as a gateway for linguistic exposure. Moreover, the relationship between hours spent in social media and the active usage of anglicisms is moderately strong ($r = 0.48$), indicating that students who engage more with social media tend to incorporate English-origin words into their speech more frequently. This finding supports the argument that digital environments facilitate the diffusion of borrowed words into everyday communication.

However, when analyzing social media hours in relation to the frequency of commenting using anglicisms, the correlation is weaker ($r = 0.27$). It suggests that despite the fact that students may notice and share anglicisms in passive ways, such as liking or reposting content, they do not always actively integrate these words into their direct conversations. This weaker relationship implies that exposure does not necessarily translate into productive usage, highlighting a gap between passive linguistic consumption and active verbal expression.

Furthermore, a closer examination of specific anglicisms reveals notable variations in their adoption. Words that are closely associated with digital culture, such as "Stream" ($r = 0.41$), "Post" ($r = 0.37$), and "Email" ($r = 0.39$), show moderate positive correlations with social media usage. This suggests that the more time students spend on digital platforms, the more frequently they incorporate words that are contextually relevant to online activities.

Interestingly, the analysis also reveals an unexpected negative correlation ($r = -0.22$) between social media hours and the use of "Like" as an Anglicism. Contrary to initial assumptions, students who engage more frequently with social media appear to use "Like" less often in their speech. This finding suggests that while some anglicisms become widely embedded in digital culture, others may not receive the same level of reinforcement. One possible explanation for this could be that "Like" has already been deeply integrated into informal speech across different communication channels, reducing its association with social media specifically. Alternatively, newer linguistic trends emerging from digital platforms might be replacing the frequent usage of certain older anglicisms, reflecting the ever-evolving nature of online language influence.

The findings highlighted in this study show the extent social media usage influences the adoption of anglicisms among teenagers in Kazakhstan. The given results indicate a moderate correlation between social media engagement and the frequency of noticing and sharing anglicisms, which suggest that digital platforms serve as an essential medium for linguistic exposure.

However, the study also demonstrates some weak relationship between social media usage and active verbal integration of anglicisms, emphasizing that passive exposure does not always lead to direct linguistic assimilation. The results align with previous studies on digital language evolution. Han found that digital interactions promote lexical borrowing, reinforcing the idea that social media serves as an accelerator for language change [7]. Similarly, Lee emphasized the role of digital communication in shaping youth language, highlighting that teenagers are among the most susceptible groups to linguistic influences from online interactions [8]. The findings of this study confirm these arguments, as students who spend more time on social media tend to use and adopt more English-origin words.

However, unlike previous research that suggests a direct link between digital exposure and active language use, this study reveals a gap between noticing anglicisms and integrating them into speech. While students frequently come across English-origin words in digital content, they do not necessarily use them in direct communication. This discrepancy supports the argument by Mantiri that language change is a gradual process, influenced by both individual and social factors [9]. In terms of the variation in anglicism adoption across different words, it suggests that certain linguistic features make some borrowings more likely to be incorporated into daily speech than

others do. The moderate correlations found between social media usage and words such as "Stream" ($r = 0.41$), "Post" ($r = 0.37$), and "Email" ($r = 0.39$) indicate that Anglicisms directly associated with digital platforms and online activities are more commonly adopted. These findings support Danet & Herring (2007), who argue that technological terminology often undergoes rapid linguistic integration due to its relevance in everyday digital interactions [10].

Conversely, the negative correlation between social media hours and the use of "Like" ($r = -0.22$) is an unexpected finding that challenges previous assumptions. One of the possible explanations is that "Like" has already been integrated into informal speech, which makes its use less dependent on digital influence. Alternatively, newer linguistic trends may be emerging in digital communication, replacing older Anglicisms with more contemporary expressions. These findings support Zamanova's previous research, which emphasized that the lifespan of linguistic borrowings is shaped by social trends and cultural shifts [11].

These findings also contribute to the broader understanding of how digital environments shape linguistic adaptation in non-English-speaking communities. It means that social media promotes anglicism's exposure as well as its impact on active usage, which depends on contextual relevance and social reinforcement. This reinforces the view that language change in the digital age is dynamic and selective, influenced by media trends, communication habits, and cultural factors.

Furthermore, this raises important questions about the long-term impact of digital globalization. As social media is shaping communication patterns, there is a need to explore how anglicisms influence native language preservation. Scholars such as Onysko and Winter-Froemel argue that while language contact enriches communication, it also raises concerns about linguistic homogenization [12-15]. Future research should investigate whether the increasing adoption of anglicisms leads to deeper structural changes in Kazakh and Russian speech, potentially affecting grammatical structures and syntactic patterns.

Limitations and Recommendations for Future Research. First, the sample size of the focus group is limited to 34 students from two groups of one school, which may not fully represent the broader teenage population in Kazakhstan. Future studies should expand the participant pool to include a more diverse sample across different regions or even languages and countries. Second, this study relied on self-reported data, which may introduce response bias. Future research should incorporate direct linguistic observations or discourse analysis to examine how anglicisms are used in spontaneous conversations.

Additionally, a longitudinal study tracking language use over time would provide a clearer picture of how digital exposure shapes language evolution in the long run. Investigating the influence of specific social media platforms (e.g., TikTok, Instagram, Telegram) could also help identify whether certain digital environments have a stronger impact on linguistic borrowing.

Conclusion

This research studied the extent to which social media usage influences the frequency of anglicisms in the speech of teenagers. The findings indicate that while social media serves as a significant source of linguistic exposure, its impact on active integration of anglicisms into speech varies. Survey responses from 34 eighth-grade students in Kazakhstan revealed that students who spend more time on social media are more likely to encounter and recognize English-origin words. However, not all anglicisms are adopted uniformly, as their integration into daily speech depends on contextual relevance and linguistic trends. The findings of this case study suggest that social media accelerates linguistic borrowing, but the extent of adoption depends on various sociolinguistic factors, including domain specificity, frequency of exposure, and communicative necessity. The study highlights the importance of exploring how digital engagement shapes linguistic identity in non-English-speaking communities, particularly among younger generations who are increasingly exposed to English in globalized digital environments.

LITERATURE:

- 1 Maghfur, A., Masruhan, M., Indah, R. Language Used in Social Media and Its Impact Toward Teens Language Acquisition // Proceedings of EAI International Conference. – 2020.
- 2 Spahiu, I., Nuredini, Z. Lexical borrowings and adaptations of anglicism // The International Journal of Applied Language Studies and Culture (IJALSC). – 2023. – T. 6, № 1.
- 3 Pasa, T. Language Variations : A New Trend of Language Use Among Teenagers in Social Media [Text] // Proceedings of the International Conference on Linguistics and Culture (ICLC). – 2022.
- 4 Smirnov, I. The Digital Flynn Effect : Complexity of Posts on Social Media Increases over Time // arXiv preprint. – 2017. – arXiv : 1707.05755.
- 5 Жусубалина, Ж., Тлеубердиев, Б. Қазақ медиамәтіні құрылымындағы англицизмдердің лексика-семантикалық қызметі (қазақ тіліндегі мерзімдік басылымдар негізінде) // Ясауи университетінің хабаршысы. – 2022. – № 3 (125). – Б. 95–106.
- 6 Zhussubalina, Zh., Tleuberdiev, B. The study of modern Anglicism by means of mediatexts // Bulletin of Abylai Khan Kazakh University of International Relations and World Languages, Series "Philological Sciences". – 2022. – T. 65, № 2.
- 7 Han, Y. The Impact of Digital Media on Language Styles and Communication Methods Based on Text, Image, and Video Forms [Text] // Lecture Notes in Education Psychology and Public Media. – 2024. – T. 40. – P. 210–218.
- 8 Lee, S. The Impact of Digital Communication on Language Evolution among Urban Youth in Singapore // International Journal of Linguistics. – 2024. – T. 5. – P. 38–48.
- 9 Mantiri, O. Factors Affecting Language Change // SSRN Electronic Journal. – 2010.
- 10 Zhou, Q. Book Review : Danet, Brenda, and Herring, Susan C. (Eds.). (2007). The Multilingual Internet: Language, Culture, and Communication Online // Journal of Business and Technical Communication. – 2010. – T. 24. – P. 249–252.
- 11 Zamanova, U. The Linguistic Melting Pot: Understanding Borrowed Words in Modern English // Acta Globalis Humanitatis et Linguarum. – 2024. – T. 1. – P. 20–33.
- 12 Onysko, A., Winter-Froemel, E. Necessary loans – luxury loans? Exploring the pragmatic dimension of borrowing // Journal of Pragmatics. – 2011. – T. 43, № 6. – P. 1550–1567.
- 13 Crystal, David English as a Global Language. – 2nd ed. – Cambridge: Cambridge University Press, 2003. – 212 p.
- 14 Androutsopoulos, Jannis Language Change and Digital Media: A Review of Conceptions and Evidence // Standard Languages and Language Standards in a Changing Europe. – Oslo: Novus Press, 2014. – P. 113–132.
- 15 Tagliamonte, Sali A., Denis, Derek Linguistic Ruin? LOL! Instant Messaging and Teen Language // American Speech. – 2008. – Vol. 83, No. 1. – P. 3–34.

REFERENCES:

- 1 Maghfur A., Masruhan M., Indah R. (2020). Language Used in Social Media and Its Impact Toward Teens Language Acquisition. Proceedings of the EAI International Conference.
- 2 Spahiu I., Nuredini Z. (2023). Lexical borrowings and adaptations of anglicism. The International Journal of Applied Language Studies and Culture, vol. 6, no. 1.
- 3 Pasa T. (2022). Language Variations: A New Trend of Language Use Among Teenagers in Social Media. Proceedings of the International Conference on Linguistics and Culture (ICLC).
- 4 Smirnov I. (2017). The Digital Flynn Effect: Complexity of Posts on Social Media Increases over Time. arXiv Preprint, arXiv:1707.05755.
- 5 Zhussubalina Zh., Tleuberdiev B. (2022). Qazaq mediamätını qurylymyndağy anglisizmderdıñ leksika-semantikalıq qyzmetı (qazaq tılındeğı merzımdık basılymdar negızında) [Lexical and semantic functions of Anglicisms in the structure of Kazakh media texts (based on Kazakh periodicals)]. Yasaui Universitetiniñ Habarshısy, no. 3(125), pp. 95–106. (in Kazakh)
- 6 Zhussubalina Zh., Tleuberdiev B. (2022). The Study of Modern Anglicism by Means of Mediatexts. Bulletin of Abylai Khan Kazakh University of International Relations and World Languages. Series "Philological Sciences", vol. 65, no. 2.
- 7 Han Y. (2024). The Impact of Digital Media on Language Styles and Communication Methods Based on Text, Image, and Video Forms. Lecture Notes in Education Psychology and Public Media, vol. 40, pp. 210–218.
- 8 Lee S. (2024). The Impact of Digital Communication on Language Evolution among Urban Youth in Singapore. International Journal of Linguistics, vol. 5, pp. 38–48.
- 9 Mantiri O. (2010). Factors Affecting Language Change. SSRN Electronic Journal.
- 10 Zhou Q. (2010). Book Review: Danet, Brenda, and Herring, Susan C. (Eds.). (2007). The Multilingual Internet: Language, Culture, and Communication Online. Journal of Business and Technical Communication, vol. 24, pp. 249–252.
- 11 Zamanova U. (2024). The Linguistic Melting Pot: Understanding Borrowed Words in Modern English. Acta Globalis Humanitatis et Linguarum, vol. 1, pp. 20–33.
- 12 Onysko A., Winter-Froemel E. (2011). Necessary Loans – Luxury Loans? Exploring the Pragmatic Dimension of Borrowing. Journal of Pragmatics, vol. 43, no. 6, pp. 1550–1567.

13 Crystal D. (2003). English as a Global Language. 2nd ed. Cambridge: Cambridge University Press, 212 p.

14 Androutsopoulos J. (2014). Language Change and Digital Media: A Review of Conceptions and Evidence. In: Standard Languages and Language Standards in a Changing Europe. Oslo: Novus Press, pp. 113–132.

15 Tagliamonte S.A., Denis D. (2008). Linguistic Ruin? LOL! Instant Messaging and Teen Language. American Speech, vol. 83, no. 1, pp. 3–34.

ҚАЗАҚСТАНДЫҚ ЖАСӨСПІРІМДЕР АРАСЫНДА АНГЛИЦИЗМДЕРДІҢ ҚОЛДАНЫЛУЫНА ҚАТЫСТЫ КЕЙС-СТАДИ

Ана Карина де Оливейра Насименту^{1,}, Желдибаева Р.²*

¹*Сержипи федералдық университеті,
Бразилия Федеративтік Республикасы, Сан-Кристован қ.*

²*Урбана-Шампейндегі Иллинойс университеті,
АҚШ, Иллинойс штаты, Урбана-Шампейн қ.*

**e-mail: akcoliveira@academico.ufs.br, raigulz@illinois.edu*

Аңдатпа. Бұл зерттеу әлеуметтік желілердің Қазақстандағы орта мектептің сегізінші сынып оқушыларының сөйлеуіндегі англицизмдерді қолдануына әсерін қарастырады. Әлеуметтік медиа платформаларының санының артуына байланысты ағылшын тілінен енген сөздерді (англицизмдерді) басқа тілдерде қолдану кең таралған лингвистикалық құбылысқа айналды. Зерттеу әлеуметтік желілерді пайдалану мен жасөспірімдердің күнделікті қарым-қатынасында англицизмдерді қолдану жиілігінің арасындағы байланысты анықтауға бағытталған. Әлеуметтік желілерді пайдалану әдеттері мен англицизмдерді қолдану жиілігі туралы деректерді жинау үшін Қазақстанның оңтүстік-шығыс бөлігіндегі орта мектептің 34 сегізінші сынып оқушысы арасында Лайкерт шкаласы негізіндегі сауалнама қолданылды. Алынған мәліметтер дескриптивті статистика әдістерімен (орташа мәндер мен сандық көрсеткіштер) талданды, сондай-ақ корреляциялық талдау жүргізіліп, әлеуметтік желілерді пайдалану мен англицизмдерді қабылдау арасындағы байланыс зерттелді. Алдын ала нәтижелер әлеуметтік желілерде көп уақыт өткізетін оқушылардың англицизмдерді сөйлеуінде жиі қолданатынын көрсететін оң корреляцияны анықтады. Бұл әлеуметтік желілердің жасөспірімдердің тілдік ортасына тікелей ықпал ететінін және ағылшын тіліндегі сөздерді қарым-қатынасына енгізуге әсер ететінін дәлелдейді. Зерттеу нәтижелері әлеуметтік желілердің тілдік өзгерістердің катализаторы ретіндегі рөлін, әсіресе жастар арасында ерекше атап өтеді.

Кілт сөздер: әлеуметтік желілер, англицизмдер, жасөспірімдер, тілдік әсер, кірме сөздер, лингвистикалық өзгерістер.

КЕЙС-СТАДИ ПО АДАПТАЦИИ АНГЛИЦИЗМОВ СРЕДИ КАЗАХСТАНСКИХ ПОДРОСТКОВ

Ана Карина де Оливейра Насименту^{1,}, Желдибаева Р.²*

¹*Федеральный университет Сержипи,
Федеративная Республика Бразилия, г. Сан-Кристован*

²*Университет Иллинойса в Урбана-Шампейне,
США, штат Иллинойс, г. Урбана-Шампейн*

**e-mail: akcoliveira@academico.ufs.br, raigulz@illinois.edu*

Аннотация. В данном исследовании рассматривается влияние социальных сетей на использование англицизмов в речи восьмиклассников средней школы в Казахстане. С ростом количества социальных платформ заимствование английских слов (англицизмов) в неанглоязычных странах стало заметным лингвистическим явлением. Целью исследования является определение степени влияния использования социальных сетей на частоту употребления англицизмов в повседневной коммуникации подростков. Для

сбора данных о привычках использования социальных сетей и частоте употребления англицизмов был проведен опрос с использованием шкалы Лайкерта среди 34 восьмиклассников из средней школы в юго-восточной части Казахстана. Данные были проанализированы с помощью дескриптивной статистики, включая средние значения и количественные показатели, а также проведен корреляционный анализ, направленный на выявление связи между использованием социальных сетей и адаптацией англицизмов. Предварительные результаты показывают положительную корреляцию между количеством времени, проведенным в социальных сетях, и частотой употребления англицизмов, что свидетельствует о том, что подростки, более активно взаимодействующие с социальными платформами, чаще используют английские заимствованные слова в своей речи. Исследование подчеркивает роль социальных сетей как катализатора лингвистических изменений, особенно среди молодого поколения.

Ключевые слова: социальные сети, англицизмы, подростки, влияние языка, заимствованные слова, лингвистические изменения.

Information about authors:

Ana Karina de Oliveira Nascimento – Professor of Languages (English) and applied linguist, Universidade Federal de Sergipe, Brazil, São Cristóvão (Brazil, São Cristóvão, e-mail: akcoliveira@academico.ufs.br, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3014-0659>).

Zheldibayeva Raigul – PhD, Acting Associate Professor, University of Illinois Urbana-Champaign (United States (USA), Illinois, e-mail: raigulz@illinois.edu, <https://orcid.org/0000-0002-8757-0748>).

Авторлар туралы мәліметтер:

Ana Karina de Oliveira Nascimento – Тілдер (ағылшын тілі) профессоры және қолданбалы лингвист, Сержип федералдық университеті, (Бразилия, Сан-Кристован e-mail: akcoliveira@academico.ufs.br, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3014-0659>).

Желдибаева Райгуль – PhD, қауымдастырылған профессор (доцент) м.а., Иллинойс университеті (Урбана-Шампейн, Америка Құрама Штаттары (АҚШ), Иллинойс, e-mail: raigulz@illinois.edu, <https://orcid.org/0000-0002-8757-0748>).

Информация об авторах:

Ana Karina de Oliveira Nascimento – Профессор языков (английского) и лингвист-прикладник, Федеральный университет Сержипи, Бразилия, Сан-Кристован, e-mail: akcoliveira@academico.ufs.br, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3014-0659>).

Желдибаева Райгуль – PhD, и.о. ассоциированного профессора, Университет Иллинойса (Урбана-Шампейн США, Иллинойс, e-mail: raigulz@illinois.edu, <https://orcid.org/0000-0002-8757-0748>).

ILLEGAL GAMBLING IN KAZAKHSTAN: A DUAL-TRACK DIAGNOSTIC OF THE CRIMINAL PROHIBITION (2012-2025)

Ye. Buribayev 

Zhetysu University named after I. Zhansugurov, Republic of Kazakhstan, Taldykorgan

*e-mail: yermek-a@mail.ru

Abstract. This article analyzes the evolution of the criminal-law prohibition of organizing illegal gambling in the Republic of Kazakhstan, together with the development of sector-specific gambling legislation and enforcement statistics. The initial criminalization (Article 269-1 of the Criminal Code of the Republic of Kazakhstan (CC RK), 2011) and its reconstruction in Article 307 CC RK (2015) are interpreted as a criminal-law "superstructure" built on the territorially restricted licensing model established by the 2007 Law on Gambling Business, in which unlawfulness is largely defined by violations of market-entry conditions (location, license, procedural requirements). The empirical component is based on a secondary analysis of aggregated data from Report Form No. 1-M for 2012-2025. To diagnose accounting discontinuities, the study employs a two-track approach: registration indicators from the Unified Register of Pre-trial Investigations (URPI) are compared with an independent judicial statistical series. This triangulation makes it possible to detect the effects of changes in accounting and coding rules and thus to improve the replicability of periodization and interpretation. The results show that after a high-volume phase in 2015-2019, registrations decline in 2020-2021 and fall to near zero in 2022-2023; this pattern is interpreted as a break in the comparability of the registration track despite continued case movement. In 2024-2025, registrations partially recover (70 and 55 cases) but remain at a substantially lower level. The findings support the concept of regulatory criminalization: criminal law primarily protects the spatial and licensing "perimeter of legality," whereas the declared goals of combating ludomania (gambling disorder) and protecting citizens' property interests are pursued only indirectly. The article proposes measures to clarify the boundary between criminal and administrative liability, strengthen licensing and supervisory mechanisms, enhance control over payment infrastructure, and develop a comprehensive policy for the prevention of gambling dependence.

Keywords: gambling disorder (ludomania), gambling, legal statistics, judicial statistics, delineation of criminal and administrative liability.

Introduction

Contemporary legal policy in the field of gambling inevitably oscillates between two premises: (a) treating gambling activity as economically acceptable under strict control; and (b) viewing it as a source of socially significant risks (dependence, household financial losses, and the involvement of vulnerable groups). In legal terms, this tension is expressed in the choice of a regulatory model and in the identification of the particular "harm" that becomes the primary object of criminal-law protection.

In Kazakhstan, this dilemma has been institutionalized through territorially limited legalization codified in a special 2007 law. The creation of two gambling zones formed a spatial and licensing "perimeter of legality" for casinos and slot-machine halls. As a result, in a significant share of cases, "illegality" is defined not by the content of the game as such, but by a violation of admissibility conditions (location, licensing, established procedures).

The criminalization of organizing illegal gambling in 2011 (Article 269-1 CC RK) and the subsequent reconstruction of the prohibition in 2015 (Article 307 CC RK) should be analyzed as a criminal-law "overlay" on this special regulatory regime. Already at the level of legislative design, the offense exhibits a formal (regime-based) character: the focus shifts from proving individualized harm to documenting a breach of the established procedure for organizing gambling activity.

The article aims to assess the correspondence (or lack thereof) between the evolution of the criminal-law regulation of organizing illegal gambling and actual enforcement practice in 2012-2025 (with 2011 treated as a normative starting point rather than an empirical year). To achieve this aim, the study first reconstructs key stages in the normative development of both sectoral and criminal legislation governing gambling business in Kazakhstan; second, analyzes,

on the basis of official statistics, the dynamics of case registration and case movement under Articles 269-1 and 307 CC RK; and third, compares the observed empirical patterns with the declared objectives of state policy aimed at countering ludomania and protecting citizens' property interests. This comparison makes it possible to discuss, in interpretive terms, the functional orientation of criminal-law protection and its relationship to the market's regulatory design.

The contribution of the article is generalizable in two respects. First, it combines a doctrinal reconstruction of a formal regime offense with a longitudinal analysis of enforcement and shows how a criminal prohibition is embedded in the architecture of a territorially restricted licensed market. Second, the article articulates a transferable methodological framework: comparing two observation tracks (registration and judicial) is used as a diagnostic tool to identify accounting discontinuities and effects of qualification selection, which is important for comparative research on regulatory offenses and other regime-based offenses where the boundary between criminal and administrative responses is fluid.

Literature Review

Despite differences in national contexts, the literature identifies recurring themes relevant to an analysis of the Kazakhstani model, in particular, the combination of territorially zoned legalization and criminalization of activities "outside the perimeter" (Khamzina & Buribayev, 2026) [14].

Overall, the discussion unfolds along three interrelated lines. The first concerns the interests protected by criminal law in relation to illegal gambling and the limits of criminalization, ranging from interpretations as economic crimes to classifications as offenses against public health or morality, or as hybrid regulatory delicts (Banks & Waugh, 2019; Ferentzy & Turner, 2009; Cabot et al., 2023) [1, 2, 3]. The second line offers comparative assessments of state regulatory models (prohibition, legalization under licensing, territorially zoned regimes) and their effectiveness (Cabot et al., 2023; Khamzina & Buribayev, 2026; Wardle et al., 2024) [3, 14, 10]. The third line examines the consequences of digitization and the growth of the online segment for territorially anchored criminal-law constructs and enforcement practice (Gainsbury & Wood, 2011; Fisher et al., 2025; Wardle et al., 2024) [11, 4, 10].

The theoretical backdrop of the first line is provided by Anglophone debates on criteria for criminalization and the status of regulatory offenses. A criminal-law prohibition is said to require special justification grounded in the harm criterion, principles of culpability, and fair labeling; by contrast, extending criminal law to breaches of regulatory regimes is viewed as risking overcriminalization and weakening the link between criminal law and material harm (Duff, 2007; Husak, 2008; Simester & von Hirsch, 2011) [5, 6]. A related perspective, criminal law as regulation, emphasizes the functional role of criminal law in supporting complex administrative regimes and the "borderline" nature of many offenses between administrative and criminal jurisdictions (Ashworth & Zedner, 2014) [7].

The concept of "regulatory criminalization" used in this article is conceptually close to these approaches. The primary object is the integrity of a regime established by the state (zones, licenses, special procedures), whereas individualized social harm (property losses, clinical ludomania) is secondary and mediated (Husak, 2008; Ashworth & Zedner, 2014) [16, 7]. At the same time, a substantial portion of empirical and normative research focuses on Anglo-American or "classical" European market configurations, while post-socialist legal orders, with similar institutional traditions of regulation, provide different material for testing claims about campaign-like application of regulatory offenses, competition between criminal and administrative liability, and the symbolic function of criminal law (Duff et al., 2010; Lacey, 2018) [8, 17]. The Kazakhstani case of territorially limited legalization and criminalization of activities outside zones is methodologically convenient for such a test (Khamzina & Buribayev, 2026) [14].

Literature on regulatory models demonstrates a spectrum of solutions, from prohibitive regimes to legalization combined with stringent control, high licensing thresholds, and special taxation; in a number of jurisdictions, legalization is seen as a way to reduce corruption and "shadow" effects while maintaining strict oversight (Cabot et al., 2023; Wardle et al., 2024) [3, 10]. A special place is occupied by territorially zoned models (various European and Asian

versions) that allow gambling only in specially designated zones while prohibiting it outside them through criminal and/or administrative measures. Their duality is described as a combination of public-protective rhetoric (reducing availability and "social risks") with the institutional construction of a legal market pursued for fiscal and investment purposes (Wardle et al., 2024; Khamzina & Buribayev, 2026) [10, 14]. The 2007 Kazakhstani model with two gambling zones fits structurally within this trend, yet its criminal-law accompaniment, in conjunction with enforcement dynamics, remains underdeveloped in longitudinal perspective (Khamzina & Buribayev, 2026) [14].

A separate body of research addresses digitization and the expansion of the online segment (online casinos, betting platforms, as well as hybrid financial-gaming products, including binary options). It is noted that internet formats blur territorial and jurisdictional boundaries: the operator, the player, and the payment infrastructure may be distributed across countries, while national norms often remain tied to physical objects (Gainsbury & Wood, 2011; Fisher et al., 2025) [11, 4]. Against this backdrop, typical challenges include identifying actors, cross-border operations, high latency, the use of specialized software, anonymous payment instruments, and cryptocurrencies (Gainsbury & Wood, 2011; Wardle et al., 2024) [11, 10]. Proposed responses include blocking measures, cooperation with providers and payment systems, domain/client blacklists, and criminalization of certain forms of assistance to online gambling (software development/distribution, provision of payment infrastructure, etc.) (European Commission, 2014; Fisher et al., 2025) [9, 4]. The overarching conclusion is that territorially zoned models and constructs oriented toward the "place where gambling business is conducted" face systemic limitations under digitization; Kazakhstan's linkage of legality to zones amid a growing online share offers a representative setting for testing the limits of that logic (Khamzina & Buribayev, 2026; Gainsbury & Wood, 2011) [14, 11].

Empirical studies of enforcement (registration dynamics, case outcomes, evidentiary problems) converge on the view that intensifying criminal control and increasing sanctions do not in themselves guarantee effectiveness. They report low shares of cases ending in convictions, high shares of terminations, and pronounced temporal fluctuations in registrations (Reuter & Rubinstein, 1982; Banks & Waugh, 2019; Chopin et al., 2024) [12, 1, 13]. A central practical issue is distinguishing criminal from administrative liability. Where offenses have a formal regime-based character, decisions to open proceedings and classify conduct often depend on local priorities and resources, leading to fragmented practice and competition between norms (Duff et al., 2010; Lacey, 2018; Horder, 2022) [8, 17, 15]. This tension is also characteristic of Kazakhstan, where sectoral regulation coexists with administrative sanctions and criminal offenses (Khamzina & Buribayev, 2026) [14]. Typical investigative difficulties, including latency, identification of affiliated structures and cash flows, and a lack of specialized expertise, further support the conclusion that statistics often reflect the intensity of criminal-law application rather than the "real" scale of the illegal market (Banks & Waugh, 2019; Ferentzy & Turner, 2009) [1, 2].

Thus, the literature reveals stable regularities: (1) tension between economic and "moral" understandings of the protected interest; (2) the ambiguity of territorially zoned models; (3) the limited reach of traditional criminal-law tools under digitization; (4) chronic difficulties in delineating criminal and administrative liability; and (5) the problematic realization of the declared social function of protecting vulnerable players (Wardle et al., 2024; Banks & Waugh, 2019; Gainsbury & Wood, 2011) [10, 1, 11]. These points generate the hypotheses of the present study: (1) the evolution from Article 269-1 to Article 307 CC RK embodies the logic of regulatory criminalization and is oriented primarily toward protecting the state-created regime for organizing the gambling market (Khamzina & Buribayev, 2026, Husak, 2008; Ashworth & Zedner, 2014) [14, 16, 7]; (2) comparing official statistics with declared objectives of countering ludomania and protecting citizens' property interests allows a more precise conclusion that, in this domain, criminal law often functions as an instrument for maintaining the "perimeter of legality" rather

than as a targeted mechanism for compensating social harm (Chopin, Tosi Rodriguez, & Caneppele, 2024) [4].

Building on the discussion of regulatory offenses, the article uses the term "regulatory criminalization" in a narrow, operational sense. In the framework articulated by Horder (2022) and Husak (2008) [15, 16], criminalization is justified when a criminal-law prohibition is aimed at preventing significant material harm and is consistent with principles of culpability and proportionality of sanctions. Yet with respect to regulatory offenses (Lacey, 2018) [17], criminal law increasingly functions as an element of risk governance: it sustains the stability of a state-established normative order rather than protecting identifiable individual victims.

In what follows, regulatory criminalization is understood as an offense design in which: (1) wrongfulness is defined primarily by a violation of a special regime (territorial, licensing, procedural) rather than by the infliction of individualized harm; (2) the core function of the norm is to maintain the perimeter of permissibility of a state-constructed market; and (3) the relationship between criminal and administrative responses is determined mainly by enforcement priorities rather than by legislatively fixed harm-based criteria.

The Kazakhstani example of criminal-law counteraction to illegal gambling allows three theoretical expectations derived from the literature to be tested:

(a) formalization of the offense: the dispositions of Articles 269-1 and 307 CC RK should be oriented mainly toward regime violations rather than material harm;

(b) wave-like enforcement: the intensity of registrations under a regulatory offense will depend on politico-institutional priorities and will manifest as campaign-like surges and declines rather than as a stable response to the "real" level of harm;

(c) blurring of boundaries with administrative law: a substantial mass of violations is potentially resolvable through administrative means, yet in practice is (or is not) shifted into the criminal domain depending on current control objectives.

Accordingly, the analysis of normative material and enforcement statistics under Articles 269-1 and 307 CC RK is constructed as a test of these expectations against the background of Kazakhstan's model of territorially limited legalization of gambling.

The second block of analysis captures the formal character of the offense of organizing illegal gambling (Article 269-1 CC RK and its reproduction in Article 307). Wrongfulness is defined by a breach of the licensing and territorial regime (lack of authorization, operation outside gambling zones), whereas individualized property harm to players and clinically significant ludomania are not mandatory elements. This framing enables a central research question concerning the protected interest: does criminal law prevent gambling-related impoverishment and protect families, or does it primarily preserve the integrity of a constructed regulatory order? For analytic purposes, the article distinguishes "social harm" (damage to individuals and communities) from "regulatory harm" (a breach of the administrative-legal regime).

Materials and methods

The methodological approach is mixed, combining (1) a doctrinal analysis of criminal-law norms governing liability for organizing illegal gambling and (2) an empirical analysis of official enforcement statistics. This combined approach reflects the characteristics of the research object: criminal-law regulation in this area can be accurately described only by simultaneously accounting for the evolution of normative constructs and the actual practices of their application.

The study is organized around two key research questions (RQ1 and RQ2):

RQ1. How does the evolution of the criminal-law prohibition (the introduction of Article 269-1 CC RK in 2011 and its reconstruction in Article 307 CC RK starting in 2015) relate to the regulatory architecture of the spatial and licensing model, and how is this relationship expressed in the longitudinal dynamics of enforcement in 2012-2025, including diagnosis of the 2022-2023 comparability break by comparing the registration and judicial tracks?

RQ2. What does the combination of doctrinal analysis of the offense, the dynamics of case movement (registration, completion of proceedings, referral to court), and the sanctioning and socio-

demographic structure allow us to infer about the de facto functional orientation of the prohibition? Does protection of the spatial and licensing "perimeter of legality" (regime violations) prevail, or is there a more targeted response to qualified forms of illegal activity and associated social harm? How does the fluidity of the boundary between criminal and administrative liability manifest?

The doctrinal component is implemented through a classical analysis of criminal law and includes: (a) a reconstruction of the content of Article 269-1 and Article 307 (protected interest, actus reus, scope of covered conduct, type and structure of sanctions); (b) comparison of these norms with sectoral gambling legislation that defines the spatial (gambling zones) and institutional (licensing, permitted forms of activity) boundaries of the legal market; (c) identification of key stages in legislative dynamics (introduction of liability in 2011; codification reform in 2015; subsequent refinements). The doctrinal analysis aims to determine how wrongfulness is constructed in this domain, what type of offense is at issue (result-based or formal; regulatory or protective), and to what extent the criminal prohibition reproduces the contours established by sectoral law.

The empirical component is based on a secondary analysis of the official statistics of criminal offenses reported in Form No. 1-M for the Republic of Kazakhstan as a whole. The Form No. 1-M materials used in this study are aggregated at the national level; they do not provide separate identification of (a) the region of registration and (b) whether the gambling activity is offline or online. Therefore, the "online segment" is treated not as a quantitatively measured component of the statistical series but as a context for the normative evolution of the offense disposition. Accordingly, any references below to an "online shift" are treated as a contextual (interpretive) hypothesis and are not derived directly from the aggregated Form No. 1-M series. Within the scope of the study, one type of offense is considered, "Organization of illegal gambling business," which is presented differently in the reports:

2012-2014 (observability in Form No. 1-M starting in 2012): "Organization of illegal gambling business (Article 269-1)"; starting in 2015: "Organization of illegal gambling business (Article 307 CC RK)".

The registration dynamics under Article 307 in 2022-2023 are additionally checked against judicial statistics indicators (courts of first instance) as an external criterion of comparability. This comparison is methodologically justified because the rules governing the maintenance of the URPI and the reporting Form No. 1-M were updated during this period (including Orders of the Prosecutor General of the Republic of Kazakhstan No. 89 of September 19, 2014 [18]; No. 29 of April 24, 2019 [19]; and amendments in the field of legal statistics and special accounts introduced by Order No. 191 of September 27, 2022) [20]. If registrations in Form No. 1-M are close to zero while the number of cases filed with or considered by the courts under Article 307 remains non-zero, this is interpreted as an indicator of a break in the comparability of the registration series (an accounting-classification effect and/or a redistribution of qualification practices), rather than as direct evidence of the "disappearance" of enforcement. Accordingly, the conclusions are formulated diagnostically and are not used to make strong causal claims.

For the judicial stage, the study uses official statistical information on cases considered by courts of first instance in 2012-2025 under Articles 269-1/307 CC RK, including: the number of cases considered; the number of convicted and acquitted persons; the number of cases terminated in court proceedings (when available, broken down into exculpatory/non-exculpatory grounds); and the structure of imposed sanctions (fine, other noncustodial measures, imprisonment including suspended imprisonment, additional penalties, and confiscation of property). These data are used to provide a general assessment of judicial throughput and sentencing structure, while Table 2a reports procedural completion indicators from Form No. 1-M ("completed proceedings," "referred to court") and serves as an internal diagnostic of case movement after 2020.

The design rests on two premises. First, registered offenses under Articles 269-1/307 reflect the intensity of criminal-law control and qualification practices, not a direct estimate of the "real" volume of the illegal market. Second, interpretation of key "breaks" in the series relies on a

two-track check: the registration track (URPI; Form No. 1-M) is compared to procedural completion indicators and to judicial statistics.

The empirical time frame is 2012-2025, with 2011 treated as an institutional starting point (the introduction of Article 269-1 CC RK) in the absence of comparable statistical observations in Form No. 1-M. On this basis: (a) registration dynamics are constructed and stages of initial observability and practice formation (2012-2013), transition (2014-2016), and relative stabilization (2017-2021) are identified, followed by a break in observability/comparability in 2022-2023 and partial restoration in 2024-2025; (b) case outcomes are used to assess the stability and operationalization of enforcement (including the risk of campaign-like surges in cases that do not end in convictions); (c) sanctions and socio-demographic characteristics are used to describe the selectivity of criminal-law control and its relationship to the market's regulatory design.

The principal analytical focus is to use the longitudinal Form No. 1-M series and judicial statistics to describe enforcement regimes under Articles 269-1/307 and to reconstruct, in interpretive terms, their functional orientation, either as protection of a spatial and licensing "perimeter of legality" or as a more narrowly targeted response to qualified forms of illegal gambling business.

It should be emphasized that the aggregated Form No. 1-M series and judicial statistics capture the intensity of registration and procedural movement of cases, that is, parameters of institutional control. They do not measure the actual volume of the illegal market, the prevalence of ludomania, or the magnitude of individualized property harm. Accordingly, the thesis of regulatory criminalization is tested here not through direct measurement of social harm, but through a system of indicators of varying evidentiary strength aligned with the offense design and the logic of the spatial and licensing regime.

Strong indicators of regime orientation within this design include: (1) the formal structure of the disposition of Articles 269-1/307 (breach of the spatial and licensing regime as the core of the prohibition); (2) wave-like registration dynamics that coincide with normative and accounting switches; (3) the presence of periods of statistical non-comparability identified through two-track checks (registration vs procedural outcomes and courts).

For this reason, the article deliberately operates at the level of second-order functional interpretation. It does not claim the absence of social harm from gambling; rather, it notes that the offense design and the observed enforcement dynamics are consistent primarily with protection of the market-organization regime. During 2022-2023, Form No. 1-M is used only to note a break in comparability of the registration series, whereas conclusions about the orientation of criminal-law protection rely on the periods 2015-2021 and 2024-2025, for which comparability is restored.

Design limitations. First, the Form No. 1-M series are aggregated at the national level and do not allow separate identification of offline gambling venues, online platforms, and cross-border payments; variables on turnover size, number of players, and individualized property harm are absent. Second, the statistics do not disclose qualitative characteristics of episodes (mode of organization, advertising channels, payment instruments), which limits direct comparison with regulatory objectives of preventing ludomania. Third, the judicial track involves a time lag: the reporting-year flow includes cases registered earlier (a procedural "tail"), so the comparison of tracks is diagnostic rather than causal. Fourth, during intervals of normative and methodological changes in special accounts and statistical coding rules (including 2022-2023), comparability breaks are possible, which requires caution when interpreting registration "gaps" as a reduction in the illegal segment. Within these bounds, the article maintains a second-order functional interpretation: the object is not the "scale of the illegal market" but the mode of use of the criminal-law prohibition and its alignment with the regulatory architecture. A promising direction for further design development is to connect the aggregated series with URPI microdata, regional disaggregation, content analysis of court decisions, and indicators of payment infrastructure, blocking practices, and prevention programs.

Results and discussion

The analysis of enforcement dynamics in the field of illegal gambling relies on the indicator of the number of offenses registered in the URPI during the reporting period. Tables 1 and 2 present data for the offense "Organization of illegal gambling business" for the entire period under consideration: Table 1 reflects the dynamics under Article 269-1 CC RK (2012-2014), and Table 2 reflects the dynamics under Article 307 CC RK (2015-2025). The registration series under Articles 269-1 and 307 CC RK presented below directly address RQ1, which concerns the evolution of the criminal-law framework and the associated trajectory of practical application of the relevant offenses.

In the consolidated Form No. 1-M for 2011, a separate line item for Article 269-1 CC RK is absent, which makes it possible to treat 2011 as an institutional starting point for the offense's appearance in reporting. This circumstance, by itself, does not indicate the absence of enforcement under this offense in 2011 (see Table 1).

Table 1 – Registration dynamics under Article 269-1 CC RK, 2012-2014.

Year	In process	Registered
2012	488	499
2013	530	469
2014	274	227

Starting in 2012, Article 269-1 CC RK appears in reporting as a separate line item. In 2012, 499 crimes were registered with 488 cases in process; in 2013, 469 crimes were registered with 530 cases in process. Thus, in 2012-2013, registrations remain around 500 crimes per year, indicating an established and relatively stable enforcement regime.

In 2014, there is a sharp decline in the number of registered crimes to 227 (with 274 cases in process), representing a more than twofold decline relative to 2012 and approximately a halving relative to 2013. In total, over the three full years of active operation of Article 269-1 (2012-2014), 1,195 crimes were registered, with an average annual level of about 400 cases per year. By the end of the period, the volume of registrations under this offense decreases noticeably compared to the first full year of its application.

As of January 1, 2015, liability for organizing illegal gambling is codified in Article 307 of the new Criminal Code of the Republic of Kazakhstan. Registration dynamics under this offense for 2015-2025 are presented in Table 2.

Table 2 – Registration dynamics under Article 307 CC RK, 2015-2025.

Year	Registered in URPI	In process
2015	556	573
2016	424	529
2017	585	678
2018	328	404
2019	432	528
2020	215	339
2021	230	312
2022	2	1
2023	0	0
2024	70	91
2025	55	65

Note. The "in process" indicator (Form No. 1-M) reflects the number of offenses for which criminal cases were in process during the reporting period; at small counts, discrepancies between

columns may arise due to reclassification, transfer of jurisdiction, and deregistration. This does not affect the conclusion about the structural registration collapse in 2022-2023, which is additionally assessed using completion and referral-to-court indicators (Table 2a).

In 2015-2019, a consistently high registration level under Article 307 is observed: annual values range from 328 (2018) to 585 (2017). In total, 2,325 offenses were registered over the five-year period, for an average annual number of 465.

Starting in 2020, the intensity of registrations under Article 307 CC RK declines sharply, from 215-230 cases in 2020-2021 to only isolated registrations in 2022-2023 (2 and 0, respectively), followed by partial recovery in 2024-2025 (70 and 55).

Table 2 – Triangulation after 2020: the registration and procedural tracks (Article 307 CC RK).

Year	Registered in URPI (Form No. 1-M)	Completed (Form No. 1-M)	Referred to court (Form No. 1-M)
2020	215	182	140
2021	230	162	160
2022	2	99	75
2023	0	84	79
2024	70	79	71
2025	55	45	37

Comparing the registration track (Form No. 1-M) with procedural completion indicators ("completed proceedings," "referred to court") makes it possible to assess the extent to which changes in registrations are accompanied by changes in bringing cases to procedural outcomes (Table 2).

It should be taken into account that the judicial flow for a reporting year can include cases registered earlier (a procedural lag and an accumulated "tail"), so track comparisons are diagnostic. This follows from the logic of Form No. 1-M indicators: the "registered in the URPI" column reflects events of the current year, whereas "completed proceedings" and "referred to court" relate to cases completed in the reporting year regardless of the registration date (see the instructions for Form No. 1-M approved by Order of the Prosecutor General of the Republic of Kazakhstan No. 29 of April 24, 2019, as amended). In addition, Form No. 1-M records registered offenses, whereas judicial statistics record criminal cases; full identity of accounting units is not assumed.

To facilitate comparison of dynamics under Articles 269-1 and 307 CC RK, summary indicators for the main time intervals are presented in Table 3.

Table 3 – Summary registration indicators under Articles 269-1 and 307 CC RK for selected periods

Period	Article	Total registered	Average annual level	Coefficient of variation (CV)
2012-2014	269-1	1,195	about 400	0.306
2015-2019	307	2,325	465	0.196
2020-2021	307	445	222.5	0.034
2022-2023	307	2	1	1.000
2024-2025	307	125	62.5	0.120

This subsection primarily addresses RQ2 and is intended to assess the extent to which registered offenses are brought to the judicial stage, as well as the role played by pre-trial procedures in "filtering" cases.

The analysis is based on Form No. 1-M data (Republic of Kazakhstan as a whole) for the line item "Organization of illegal gambling business." The indicators used were: (1) the number of offenses for which cases were completed in the reporting period; (2) the number of offenses for which cases were referred to court; (3) a derived indicator, "terminated," calculated as the difference between (1) and (2). Because Form No. 1-M aggregates terminations, a reliable breakdown into exculpatory and non-exculpatory grounds cannot be produced within this dataset.

For comparison, aggregated time intervals corresponding to the periods of applicability of Article 269-1 and Article 307 CC RK are used. Summary indicators by period are provided in Table 4.

Table 4 – Case outcomes under Articles 269-1 and 307 CC RK by period (Republic of Kazakhstan, 2012-2025)

Period	Article (CC RK)	Completed	Referred to court	Terminated	Share referred to court among completed, %
2012-2014	269-1	1,057	1,005	52	95.1
2015-2019	307	1,684	1,477	207	87.7
2020-2021	307	493	473	20	95.9
2022-2025	307	119	110	9	92.4

Note. The share is calculated as the ratio of the number of cases referred to court to the number of cases completed, in percent (rounded to one decimal).

As the case volume contracts (2020-2021), the share of cases referred to court among those completed approaches one (95.9%), which is consistent with the hypothesis of selective selection of the most "viable" cases. In 2022-2025, a period that includes the 2022-2023 break in the registration track (2; 0; 70; 55), the share referred to court among completed cases is 92.4%, and in 2025 it decreases to 82.2% against the background of an increase in terminations. Taken together, this points to a return of the filtering role of pre-trial stages as the registration track is restored.

Distributions of socio-demographic characteristics are relevant primarily to RQ2 because they describe the selectivity of the subject composition of criminal prosecution (who enters the statistical array) and thereby indirectly refine the functional profile of the prohibition. Conclusions about the "actually protected interests" are formulated only in conjunction with the doctrinal analysis of the offense design and data on outcomes/sanctions.

The socio-demographic analysis uses data from sections R6-R7 and R9 of Form No. 1-M for the Republic of Kazakhstan for 2015-2025 under Article 307 CC RK ("Organization of illegal gambling business"). Comparable detail in the available reporting dataset is available specifically for Article 307, so the profile is constructed for the period of its applicability; for Article 269-1 it can be described only in general terms. The 2025 indicators are included based on the annual Form No. 1-M report (January-December 2025), which ensures category comparability and eliminates missing values within the period of Article 307's applicability. Summary distributions are presented in Table 5.

Table 5 – Socio-demographic profile of individuals prosecuted under Article 307 CC RK (Republic of Kazakhstan, 2015-2025, N = 2,006)

Indicator	Category	Number of persons	Share of sample, %
Citizenship	Citizens of the Republic of Kazakhstan	1,808	90.1

Indicator	Category	Number of persons	Share of sample, %
	Citizens of other Commonwealth of Independent States countries	148	7.4
	Other foreign citizens	24	1.2
	Unknown/unspecified citizenship	26	1.3
Sex	Men	1,701	84.8
	Women	305	15.2
Age*	21-29	787	39.2
	30-39	782	39.0
	40-49	279	13.9
	50-59	106	5.3
	60 and older	15	0.7
	Other/unknown age	37	1.8
Socio-occupational status	Workers	59	2.9
	Public servants	16	0.8
	Private entrepreneurs	131	6.5
	Students (schools, colleges, universities)	9	0.4
	Unemployed	1,487	74.1
	Other categories	304	15.2
Education	Higher education	650	32.4
	Secondary and vocational secondary	1,320	65.8
	Other/unknown	36	1.8
Criminal-law status and participation*	Participation in a group (total)	264	13.2
	including participation in an organized group / criminal organization	41	2.0
	Persons with previously committed offenses	263	13.1
	Persons with an unexpunged and outstanding conviction	55	2.7
	Persons previously held in correctional institutions	36	1.8
	Formal/dangerous recidivism (recorded cases)	1	0.0

* In the "Age" block, categories are mutually exclusive and cover N = 2,006 in total; the "Other/unknown age" category includes isolated cases of minors, younger age groups, and records with incomplete data.

* Indicators in the "Criminal-law status and participation" block form overlapping subsets (a person may be counted in multiple rows), so percentages in this block do not sum to 100%.

Taken together, the socio-demographic characteristics show that the statistically observable array under Article 307 is dominated by working-age men, a substantial share of whom lack formal employment, with moderate levels of group or organized participation. From the perspective of RQ2, the identified profile is compatible with the thesis that, at the level of practice, Article 307 primarily serves to maintain the licensing and territorial regime and the organizational forms of the activity. At the same time, alternative explanations (accounting classification, differences in provability and detectability) remain possible. For this reason, the conclusion about the "actually protected interests" is grounded primarily in the doctrinal analysis of the offense and the structure of judicial-statistical outcomes, while the socio-demographic block performs a triangulating role.

Recognizing the regulatory order as the primary protected interest under Articles 269-1 and 307 CC RK sharpens the question of whether such a construction is compatible with principles of culpability, harm, and ultima ratio. In the traditional model of criminal-law protection, criminalization is justified where the law responds to the infliction, or the real threat of inflicting, substantial social harm to fundamental interests (life, health, liberty, family, significant property interests). By contrast, offenses in which wrongfulness is derived primarily from a breach of an administrative-regulatory regime occupy a peripheral position and require heightened justification.

In Articles 269-1 and 307, the center of gravity shifts toward "regulatory harm": wrongfulness is defined by operating outside the spatial and licensing regime and by the absence of authorizations, while individualized property harm to players, clinically significant ludomania, and other material consequences are not mandatory elements and, as a rule, are not captured in the statistics. In terms of the harm principle, this means that criminal prosecution often rests on presumed social harm substituted for the regime breach rather than on harm proven in each specific case.

Finally, within the logic of ultima ratio, regulatory criminalization of illegal gambling is justified as a reserve, stringent mechanism for protecting the "core" of the spatial and licensing regime, primarily in cases of systematic and organized violations, significant monetary turnover, involvement of vulnerable groups, and risks of serious property losses. In typical episodic and small-scale cases, methodological priority should remain with administrative and supervisory instruments. Empirically, the observed alternation of phases of intensive application of Articles 269-1 and 307 with periods of near-complete statistical "zeroing" indicates instability in the practical boundary between an "extreme measure" and a routine instrument of regulatory influence, which calls for further doctrinal, policy, and legal reflection.

Judicial statistics are used as an external track to verify the registration and pre-trial series from Form No. 1-M and to describe stable characteristics of sentencing practice. First, track comparison confirms that the 2022-2023 registration "collapse" is not identical to the disappearance of the judicial-procedural flow: with near-zero registrations in Form No. 1-M, non-zero volumes of completed cases and referrals to court remain, which requires treating this segment as a break in the comparability of accounting/qualification. Second, the sanctioning structure in cases of organizing illegal gambling is characterized by differentiation: in the core of the distribution, noncustodial measures dominate (fine, restriction of freedom, suspended imprisonment), whereas real terms of imprisonment and confiscation of property are concentrated in a relatively limited segment of cases with aggravating elements. Taken together, this is consistent with understanding the prohibition as an instrument for maintaining the regulatory regime with a substantial role for pre-trial selection.

Discussion

Registration dynamics for the offense "organization of illegal gambling business" in 2012-2025 are discontinuous, which is typologically consistent with regulatory offenses that are sensitive to the institutional environment. Five nodal segments are most significant: (1) the 2014 decline under Article 269-1; (2) the codification transition in 2015 (Article 307) and the rise in the average registration level; (3) contraction in 2020-2021; (4) the break in comparability of the registration track in 2022-2023 (2 and 0 registrations against non-zero procedural and judicial

outcomes); (5) partial restoration of registrations in 2024-2025 at a substantially lower level. Consequently, registration statistics in this domain should be interpreted primarily as an indicator of the mode of control and accounting, and causal conclusions about the dynamics of the underlying phenomenon require two-track verification.

As Table 3 shows, after the period of comparatively high registration intensity in 2015-2019 (average annual level 465), a decline is observed in 2020-2021 (222.5; -52.2% relative to 2015-2019), followed by a break in the registration track in 2022-2023 (2 registrations over two years; average annual level 1; coefficient of variation 1.000, indicating extreme instability of this segment at small counts). In 2024-2025, partial restoration of observability occurs (70 and 55; total 125; average annual level 62.5; CV = 0.120), but the level remains far below the pre-pandemic high-volume period.

In interpretive terms, this transition is treated as an indicator of the intensity with which criminal law is used to protect the established regulatory order. In this sense, structural "breaks" in the series are more plausibly linked to institutional drivers (the codification and accounting shift in 2014-2015; restrictive regimes in 2020; normative and methodological updating of registration and legal-statistics rules in 2022; partial restoration of observability in 2024-2025) than to synchronous changes in the "real" scale of the illegal market.

In terms of the international debate, the observed sensitivity of criminal-law practice to fluctuations in enforcement priorities is consistent with the critique of regulatory criminalization (Ashworth & Zedner, 2014) [7]: criminal law serves an administrative regime and exhibits a weak, mediated relationship to stable material harm. At the same time, the dependence of registration dynamics on the politico-institutional context empirically concretizes Lacey's (2018) thesis about criminal law as an instrument of governance: in Kazakhstan, Articles 269-1 and 307 function as a resource for campaign-like activation in managing the illegal segment of the market rather than as a permanently operating mechanism for protecting players and their families.

The intensity of criminal-law uses to protect the regulatory regime, and its sharp fluctuations, are difficult to explain by changes in the "real" level of illegal gambling or the scale of ludomania. It is more plausible that they capture shifting priorities, from campaign-like intensification of control to an effective scaling down of criminal-law response under a formally unchanged prohibition.

The central observation of the longitudinal series is a shift from high-volume registration in 2015-2019 to a sharp decline after 2020 and to near-zero registrations in 2022-2023 (2 and 0 cases), followed by partial restoration in 2024-2025 (70 and 55). Such volatility, alongside a relatively stable procedural track of completions and referrals to court (Table 2a), indicates a break in observability and/or a shift in qualification practices and does not permit interpreting the decline solely as a reduction in the "real" scale of public harm.

When interpreting registration dynamics, it is important to avoid directly equating URPI statistics with the "level of the phenomenon." For regulatory offenses, the registration series is sensitive to organizational and methodological changes in accounting and to qualification selection. Therefore, conclusions about contraction or expansion of the illegal segment can be made only with concurrent checks against independent tracks (procedural outcomes in Form No. 1-M, judicial statistics) and with attention to changes in the regulation of special accounts.

An additional factor reinforcing the regime-based character of the prohibition is market digitization. The territorially zoned model of legality is designed to control the physical "points" of location (casinos, slot halls) and formal licenses, whereas in the online segment the critical elements are remote access channels, advertising, and payment infrastructure, often distributed across jurisdictions. Under these conditions, criminal-law response inevitably tends toward suppressing formally observable regime violations and toward selective selection of cases in which the organizational elements of the offense are provable, while assessment of real social harm (ludomania, household losses) shifts to the domains of prevention and regulation. Accordingly, sustainable policy

in this area requires aligning the criminal prohibition with tools of financial monitoring, blocking measures, and licensing oversight, as well as with programs for preventing dependence.

The findings allow a broader assessment of the place of the Kazakhstani prohibition on organizing illegal gambling within the debate on regulatory criminalization. Consistent with the operationalization, it is important to distinguish indicators of varying evidentiary strength. First, the strongest indicator of regime orientation is the formal-legal design of Articles 269-1/307, in which wrongfulness is constituted by violating the spatial and licensing regime and individualized harm is not an obligatory element. Second, a strong empirical indicator is the high sensitivity of registration dynamics to changes in regulatory architecture and the accounting track (2014, 2015, 2022-2023, 2024-2025), which is typical of regulatory offenses and only weakly compatible with a view of criminalization as a linear response to stable social harm. Third, supporting indicators (outcome structure and the share referred to court, as well as the profile of prosecuted persons) characterize the selectivity of control and filtering at pre-trial stages but do not allow reconstruction of the magnitude of social harm.

Given these inference limits, the material provides grounds to characterize the analyzed norms as a case of regulatory criminalization in the sense defined in the theoretical section: the degree and mode of their use are primarily connected with maintaining the established order for organizing the gambling market. At the same time, the article deliberately does not derive assessments of the "social effectiveness" of the prohibition from aggregated criminal statistics (in terms of reducing ludomania and financial losses) and does not substitute enforcement analysis with claims about trends in dependence prevalence, because such conclusions require other data sources and measurement methodologies.

The two-track design used in this article has independent value beyond the Kazakhstani case. For regulatory offenses in which wrongfulness is derived from regime violations, administrative statistical series are particularly sensitive to changes in accounting, coding, and agency priorities. Comparing the registration track (URPI; Form No. 1-M) with an independent judicial track (case inflows and convictions) makes it possible to identify comparability breaks (e.g., a collapse of registrations against a non-zero judicial flow), to differentiate intensified pre-trial filtering from changes in registration rules, and to calibrate conclusions about the functional orientation of the prohibition and the boundaries of criminal/administrative response. In this sense, "two-track" diagnostics can be transferred to the analysis of other regime-based offenses connected to licensing and governance of risky markets, provided that legal definitions and the calendar of institutional changes are explicitly specified.

Conclusion

The study reconstructed the normative trajectory of the criminalization of organizing illegal gambling in Kazakhstan (the introduction of Article 269-1 CC RK in 2011 and its reconstruction in Article 307 CC RK beginning in 2015) and compared it with the longitudinal dynamics of official enforcement statistics for 2012-2025. The key conclusion is that the prohibition operates primarily as an element of protecting the market's spatial and licensing regime: "illegality" is constructed through operating beyond the boundaries of a defined regulatory perimeter, while social harm typically serves as a mediated justification.

Empirically, three enforcement regimes were identified: high and relatively stable registration in 2012-2013 and 2015-2019, sharp contraction in 2020-2021, and a break in comparability of the registration track in 2022-2023 with continued procedural and judicial movement of cases, followed by partial restoration of registrations in 2024-2025. A practical implication of the results is the need for a clearer delineation between criminal and administrative liability and for focusing the criminal prohibition on the most socially dangerous and capitalized forms, while simultaneously strengthening supervisory and payment-infrastructure control mechanisms. A methodological implication is confirmation of the usefulness of two-track diagnostics (registration vs procedural outcomes and courts) for identifying accounting discontinuities and improving the replicability of interpreting official statistics.

LITERATURE:

- 1 Banks J., Waugh D. A taxonomy of gambling-related crime // *International Gambling Studies*. – 2019. – Vol. 19. – №2. – P. 339–357. DOI: <https://doi.org/10.1080/14459795.2018.1426972>
- 2 Ferentzy P., Turner N. Gambling and organized crime: A review of the literature // *Journal of Gambling Issues*. – 2009. – №23. – P. 111–155. DOI: <https://doi.org/10.4309/jgi.2009.23.6>
- 3 Cabot A., Lobo Vilela A., Cortés P. Comparing gaming regulatory systems in civil and common law jurisdictions: How different approaches can achieve the same policy goals // *UNLV Gaming Law Journal*. – 2023. – Vol. 13. – №2. – P. 135–196.
- 4 Fisher M.L., Piper T., Fitzpatrick M., Mavi S., Retzer A., Bradbury-Jones C., Montgomery P., Melendez-Torres G.J., Kirby J., Chandan J.S., Bedford K. Legal and regulatory responses to online gambling harms: A scoping review of evidence // *Harm Reduction Journal*. – 2025. – Vol. 22. – Article 163. DOI: <https://doi.org/10.1186/s12954-025-01292-y>
- 5 Duff R.A. *Answering for Crime: Responsibility and Liability in the Criminal Law*. – Oxford: Hart Publishing, 2007.
- 6 Simester A.P., von Hirsch A. *Crimes, Harms, and Wrongs: On the Principles of Criminalisation*. – London: Bloomsbury Publishing, 2011.
- 7 Ashworth A., Zedner L. *Preventive Justice*. – Oxford: Oxford University Press, 2014.
- 8 Duff R.A., Farmer L., Marshall S.E., Renzo M., Tadros V. (Eds.). *The Boundaries of the Criminal Law*. – Oxford: Oxford University Press, 2010.
- 9 European Commission. Commission Recommendation 2014/478/EU of 14 July 2014 on principles for the protection of consumers and players of online gambling services and for the prevention of minors from gambling online // *Official Journal of the European Union*. – 2014. – L214. – P. 38–46.
- 10 Wardle H., Degenhardt L., Marionneau V., Reith G., Livingstone C., Sparrow M., et al. The Lancet Public Health Commission on gambling // *The Lancet Public Health*. – 2024. – Vol. 9. – №11. – P. e950–e994. DOI: [https://doi.org/10.1016/S2468-2667\(24\)00167-1](https://doi.org/10.1016/S2468-2667(24)00167-1)
- 11 Gainsbury S., Wood R. Internet gambling policy in critical comparative perspective: The effectiveness of existing regulatory frameworks // *International Gambling Studies*. – 2011. – Vol. 11. – P. 309–323.
- 12 Reuter P., Rubinstein J. *Illegal Gambling in New York: A Case Study in the Operation, Structure, and Regulation of an Illegal Markt*. – Washington, DC: U.S. Department of Justice, National Institute of Justice, 1982.
- 13 Chopin J., Tosi Rodriguez L., Caneppele S. Defining and estimating the illegal gambling market: A scoping review // *Journal of Economic Criminology*. – 2024. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jeconc.2024.100068>
- 14 Khamzina Z., Buribayev Y. Between fiscal returns and social harm: Reframing gambling regulation in Kazakhstan through international evidence // *Frontiers in Sociology*. – 2026. – Vol. 10. – Article 1718858. DOI: <https://doi.org/10.3389/fsoc.2025.1718858>
- 15 Horder J. *Ashworth's Principles of Criminal Law*. 10th ed. – Oxford: Oxford University Press, 2022.
- 16 Husak D. *Overcriminalization: The Limits of the Criminal Law*. – Oxford: Oxford University Press, 2008.
- 17 Lacey N. Theorising criminalisation through the modalities approach: A critical appreciation // *International Journal for Crime, Justice and Social Democracy*. – 2018. – Vol. 7. – №3. – P. 122–127. DOI: <https://doi.org/10.5204/ijcjsd.v7i3.557>
- 18 Генеральная прокуратура Республики Казахстан. (2014). Об утверждении Правил приема и регистрации заявления, сообщения или рапорта об уголовных правонарушениях, а также ведения Единого реестра досудебных расследований (Приказ № 89). – 2014. URL: <https://adilet.zan.kz/rus/docs/V14W0009744> (accessed: 04.12.2025).
- 19 Генеральная прокуратура Республики Kazakhstan. (2019). Об утверждении формы отчета № 1-М «О зарегистрированных уголовных правонарушениях» и инструкции по его формированию (Приказ № 29). – 2019. URL: <https://adilet.zan.kz/rus/docs/V1900018595> (каралған күні: 04.12.2025).
- 20 Генеральная прокуратура Республики Kazakhstan. (2022). О внесении изменений и дополнений в некоторые приказы Генерального прокурора Республики Казахстан в сфере правовой статистики и специальных учетов (Приказ № 191). – 2022. URL: <https://adilet.zan.kz/rus/docs/V2200027383> (каралған күні: 04.12.2025).

REFERENCES:

- 1 Banks J., Waugh D. (2019). A taxonomy of gambling-related crime. *International Gambling Studies*, vol. 19, no. 2, pp. 339–357. DOI: <https://doi.org/10.1080/14459795.2018.1426972>
- 2 Ferentzy P., Turner N. (2009). Gambling and organized crime: A review of the literature. *Journal of Gambling Issues*, no. 23, pp. 111–155. DOI: <https://doi.org/10.4309/jgi.2009.23.6>
- 3 Cabot A., Lobo Vilela A., Cortés P. (2023). Comparing gaming regulatory systems in civil and common law jurisdictions: How different approaches can achieve the same policy goals. *UNLV Gaming Law Journal*, vol. 13, no. 2, pp. 135–196.
- 4 Fisher M.L., Piper T., Fitzpatrick M., Mavi S., Retzer A., Bradbury-Jones C., Montgomery P., Melendez-Torres G.J., Kirby J., Chandan J.S., Bedford K. (2025). Legal and regulatory responses to online gambling harms: A scoping review of evidence. *Harm Reduction Journal*, vol. 22, article 163. DOI: <https://doi.org/10.1186/s12954-025-01292-y>
- 5 Duff R.A. (2007). *Answering for Crime: Responsibility and Liability in the Criminal Law*. Oxford: Hart Publishing.
- 6 Simester A.P., von Hirsch A. (2011). *Crimes, Harms, and Wrongs: On the Principles of Criminalisation*. London: Bloomsbury Publishing.
- 7 Ashworth A., Zedner L. (2014). *Preventive Justice*. Oxford: Oxford University Press.
- 8 Duff R.A., Farmer L., Marshall S.E., Renzo M., Tadros V. (Eds.). (2010). *The Boundaries of the Criminal Law*. Oxford: Oxford University Press.
- 9 European Commission. (2014). Commission Recommendation 2014/478/EU of 14 July 2014 on principles for the protection of consumers and players of online gambling services and for the prevention of minors from gambling online. *Official Journal of the European Union*, L214, pp. 38–46.
- 10 Wardle H., Degenhardt L., Marionneau V., Reith G., Livingstone C., Sparrow M., et al. (2024). The Lancet Public Health Commission on gambling. *The Lancet Public Health*, vol. 9, no. 11, pp. e950–e994. DOI: [https://doi.org/10.1016/S2468-2667\(24\)00167-1](https://doi.org/10.1016/S2468-2667(24)00167-1)
- 11 Gainsbury S., Wood R. (2011). Internet gambling policy in critical comparative perspective: The effectiveness of existing regulatory frameworks. *International Gambling Studies*, vol. 11, pp. 309–323.
- 12 Reuter P., Rubinstein J. (1982). *Illegal Gambling in New York: A Case Study in the Operation, Structure, and Regulation of an Illegal Market*. Washington, DC: U.S. Department of Justice, National Institute of Justice.
- 13 Chopin J., Tosi Rodriguez L., Caneppele S. (2024). Defining and estimating the illegal gambling market: A scoping review. *Journal of Economic Criminology*. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jeconc.2024.100068>
- Khamzina Z., Buribayev Y. (2026). Between fiscal returns and social harm: Reframing gambling regulation in Kazakhstan through international evidence. *Frontiers in Sociology*, vol. 10, article 1718858. DOI: <https://doi.org/10.3389/fsoc.2025.1718858>
- Horder J. (2022). *Ashworth's Principles of Criminal Law* (10th ed.). Oxford: Oxford University Press.
- Husak D. (2008). *Overcriminalization: The Limits of the Criminal Law*. Oxford: Oxford University Press.
- Lacey N. (2018). Theorising criminalisation through the modalities approach: A critical appreciation. *International Journal for Crime, Justice and Social Democracy*, vol. 7, no. 3, pp. 122–127. DOI: <https://doi.org/10.5204/ijcjsd.v7i3.557>
- General Prosecutor's Office of the Republic of Kazakhstan. (2014). Ob utverzhdenii Pravil priema i registratsii zavayleniya, soobshcheniya ili raporta ob ugovolnykh pravonarusheniyakh, a takzhe vedeniya Edinogo reestra dosudebnykh rassledovaniy [On approval of the rules for reception and registration of a statement, message or report on criminal offenses, as well as maintaining the Unified Register of Pre-trial Investigations] (Order No. 89). URL: <https://adilet.zan.kz/rus/docs/V14W0009744> (accessed: 04.12.2025). (in Russian)
- General Prosecutor's Office of the Republic of Kazakhstan. (2019). Ob utverzhdenii formy otcheta № 1-M "O zaregistrovannykh ugovolnykh pravonarusheniyakh" i instruksii po ego formirovaniyu [On approval of Report Form No. 1-M "On Registered Criminal Offenses" and the instruction on its preparation] (Order No. 29). URL: <https://adilet.zan.kz/rus/docs/V1900018595> (accessed: 04.12.2025). (in Russian)
- General Prosecutor's Office of the Republic of Kazakhstan. (2022). O vnesenii izmeneniy i dopolneniy v nekotorye prikazy Generalnogo Prokurora Respubliki Kazakhstan v sfere pravovoi statistiki i spetsialnykh uchetov [On introducing amendments and additions to certain orders of the Prosecutor General of the Republic of Kazakhstan in the field of legal statistics and special records] (Order No. 191). URL: <https://adilet.zan.kz/rus/docs/V2200027383> (accessed: 04.12.2025). (in Russian)

ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ ЗАҢСЫЗ ОЙЫН БИЗНЕСІ: ҚЫЛМЫСТЫҚ-ҚҰҚЫҚТЫҚ ТҮЙІМДІ ЕКІ КОНТУРЛЫ ДИАГНОСТИКАЛАУ (2012–2025 жж.)

Бурибаев Е.

І. Жансүгіров атындағы Жетісу университеті, Қазақстан Республикасы, Талдықорған қ.
*e-mail: yermek-a@mail.ru

Аңдатпа. Мақалада Қазақстан Республикасында заңсыз ойын бизнесін ұйымдастыруға қатысты қылмыстық-құқықтық тыйымның эволюциясы, сондай-ақ құмар ойындар саласындағы арнайы заңнаманың және құқық қолдану практикасының даму үрдістері талданады. Бастапқы криминализация (Қазақстан Республикасы Қылмыстық кодексінің 269-1-бабы, 2011 ж.) және оның кейіннен ҚР ҚК-нің 307-бабында (2015 ж.) қайта құрылуы 2007 жылғы «Ойын бизнесі туралы» заңмен енгізілген аумақтық шектеулерге негізделген лицензиялық модельдің қылмыстық-құқықтық «үстемесі» ретінде қарастырылады. Бұл модельде құқыққа қайшылық көбіне нарыққа кіру шарттарының (орналасқан жері, лицензиясы және өзге де рәсімдік талаптар) бұзылуымен айқындалады.

Зерттеудің эмпирикалық бөлімі 2012–2025 жылдар аралығындағы №1-М есеп нысаны бойынша жинақталған деректерге жүргізілген екінші реттік талдауға негізделген. Статистикалық есепке алу жүйесіндегі үзілістерді анықтау мақсатында екі бағытты диагностикалық тәсіл қолданылды: Сотқа дейінгі тергеп-тексерулердің бірыңғай тізілімінде (СДТБТ) тіркелген көрсеткіштер тәуелсіз сот статистикасының деректерімен салыстырылды. Мұндай триангуляция есепке алу және кодтау қағидаларындағы өзгерістердің ықпалын анықтауға, сондай-ақ кезеңдеудің және нәтижелерді түсіндірудің қайталанбалылығын арттыруға мүмкіндік береді.

Зерттеу нәтижелері бойынша 2015–2019 жылдардағы жоғары тіркелім кезеңінен кейін 2020–2021 жылдары көрсеткіштердің төмендеуі байқалып, 2022–2023 жылдары олардың іс жүзінде нөлдік деңгейге дейін қысқарғаны анықталды. Бұл құбылыс істер қозғалысының жалғасуына қарамастан тіркеу статистикасының салыстырмалылығындағы үзіліс ретінде түсіндіріледі. 2024–2025 жылдары тіркелген құқық бұзушылықтар саны ішінара қалпына келгенімен (тиісінше 70 және 55 іс), бұрынғы деңгейден айтарлықтай төмен болып қалды.

Алынған нәтижелер реттеушілік криминализация тұжырымдамасын растайды: қылмыстық құқық ең алдымен заңдылықтың аумақтық және лицензиялық «периметрін» қорғауға бағытталған, ал лудоманиямен күресу және азаматтардың мүлктік мүдделерін қорғау сияқты жарияланған мақсаттарға негізінен жанама түрде қол жеткізіледі. Осыған байланысты мақалада қылмыстық және әкімшілік жауаптылықтың аражігін нақтылау, лицензиялау және қадағалау тетіктерін жетілдіру, төлем инфрақұрылымын бақылауды күшейту, сондай-ақ құмар ойындарға тәуелділіктің алдын алуға бағытталған кешенді мемлекеттік саясатты дамыту жөнінде ұсыныстар берілген.

Кілт сөздер: лудомания; құмар ойындар, құқықтық статистика, сот статистикасы, қылмыстық және әкімшілік жауаптылықтың арақатынасы.

НЕЗАКОННЫЙ ИГОРНЫЙ БИЗНЕС В КАЗАХСТАНЕ: ДВУХКОНТУРНАЯ ДИАГНОСТИКА УГОЛОВНО-ПРАВОВОГО ЗАПРЕТА (2012–2025 гг.)

Бурибаев Е.

Жетысуский университет имени И. Жансугурова, Республика Казахстан, г. Талдықорған
*e-mail: yermek-a@mail.ru

Аннотация. В статье анализируется эволюция уголовно-правового запрета на организацию незаконного игорного бизнеса в Республике Казахстан в контексте развития специального законодательства об игорной деятельности и правоприменительной практики. Первоначальная криминализация данного деяния (статья 269-1 Уголовного кодекса Республики Казахстан, 2011 г.) и её последующая реконструкция в статье 307 УК РК (2015 г.) рассматриваются как уголовно-правовая «настройка» над территориально ограниченной лицензионной моделью, закреплённой Законом Республики Казахстан «Об игорном бизнесе» 2007 года. В рамках данной модели противоправность в значительной степени определяется нарушением условий допуска на рынок, включая требования к месту осуществления деятельности, наличию лицензии и соблюдению иных процедурных условий.

Эмпирическая часть исследования основана на вторичном анализе агрегированных данных формы статистической отчётности № 1-М за 2012–2025 годы. Для выявления разрывов статистического учёта применён двухконтурный диагностический подход, предусматривающий сопоставление показателей регистрации в Едином реестре досудебных расследований (ЕРДР) с независимым рядом судебной статистики. Использование данной методики триангуляции позволяет выявлять влияние изменений правил учёта и кодирования, а также повышать воспроизводимость периодизации и интерпретации полученных результатов.

Результаты исследования показывают, что после периода высокой регистрационной активности в 2015–2019 годах наблюдается снижение показателей в 2020–2021 годах и их практически полное исчезновение в 2022–2023 годах. Данная динамика интерпретируется как разрыв сопоставимости регистрационного контура статистики, несмотря на сохранение движения уголовных дел. В 2024–2025 годах отмечается частичное восстановление регистрационных показателей (70 и 55 дел соответственно), однако их уровень остаётся существенно ниже значений предыдущего периода.

Полученные результаты подтверждают концепцию регуляторной криминализации, согласно которой уголовное право преимущественно обеспечивает защиту территориального и лицензионного «периметра законности», тогда как заявленные цели противодействия лудомании и защиты имущественных интересов граждан достигаются лишь косвенным образом. В этой связи предлагаются меры по уточнению границ уголовной и административной ответственности, совершенствованию механизмов лицензирования и надзора, усилению контроля за платёжной инфраструктурой, а также формированию комплексной государственной политики профилактики игровой зависимости.

Ключевые слова: лудомания, азартные игры, правовая статистика, судебная статистика, разграничение уголовной и административной ответственности.

Автор туралы мәлімет:

Бурибаев Ермек Абильтаяевич – заң ғылымдарының докторы, профессор, І. Жансүгіров атындағы Жетісу университеті (Қазақстан, Талдықорған қ., e-mail: yermek-a@mail.ru, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0433-596X>).

Сведения об авторе:

Бурибаев Ермек Абильтаяевич – доктор юридических наук, профессор, Жетысуский университет имени И. Жансугурова (Казахстан, г. Талдықорған, e-mail: yermek-a@mail.ru, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0433-596X>).

Information about the author:

Buribayev Yermek Abiltayevich – Doctor of Law, Professor, Zhetysu University named after Ilyas Zhansugurov (Kazakhstan, Taldykorgan, e-mail: yermek-a@mail.ru, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0433-596X>).

PROBLEM GAMBLING AND POST-TRAUMATIC STRESS SYMPTOMS: EVIDENCE FROM A NATIONAL SOCIOLOGICAL SURVEY IN KAZAKHSTAN

A. Zhakypbek 

Al-Farabi Kazakh National University, Republic of Kazakhstan, Almaty

*e-mail: aigerimzhaqypbek@gmail.com

Abstract. Gambling has been moving steadily from the sphere of leisure into the field of public health, yet in Central Asia the empirical base needed to inform policy remains thin. This article reports the first large-scale, standardised assessment of the link between problem gambling and post-traumatic stress symptomatology in the Republic of Kazakhstan. The aim of the study was to estimate the strength and structure of the association between problem gambling severity, measured with the Problem Gambling Severity Index (PGSI), and post-traumatic stress symptomatology, measured with the PTSD Checklist for DSM-5 (PCL-5), within a national sample of adults with recent gambling experience. A cross-sectional mass survey was conducted in 2025 across all 17 provinces and three cities of national significance, covering 2,000 respondents who had gambled in the previous twelve months; data were collected through a mixed CAPI/CAWI format and analysed in SPSS and Python using non-parametric statistics. Problem gambling ($PGSI \geq 8$) was identified in 51.6% of participants, while 32.0% exceeded the probable-PTSD threshold ($PCL-5 \geq 33$). The correlation between the two scales was strong (Spearman $\rho = 0.77$; $p < 0.001$) and held across all four PCL-5 symptom clusters. Where the most stressful event was directly gambling-related, the mean PCL-5 score reached 43.94, against 9.09 where the stressor was unrelated to gambling. The principal value of the study lies in reframing gambling not only as a behavioural addiction but also as an independent source of clinically significant traumatic experience. Practically, the findings argue for prevention and social-support frameworks that integrate trauma-informed psychological care and de-stigmatisation, with particular attention to the 18–30 age group.

Keywords: ludomania, problem gambling, PGSI, PCL-5, post-traumatic stress, behavioural addiction, sociological survey, Kazakhstan.

Introduction

Over the past two decades gambling has shifted steadily from a category of recreational practice into a matter of public health concern. A meta-analysis by Gabellini and colleagues, which pooled empirical work published between 2016 and 2022, places the share of problem gamblers in the adult population in the range of 0.4–4.2%, while the proportion of individuals showing signs of at-risk involvement is markedly higher [1]. A recent meta-analytic synthesis by Galeazzi and co-authors reports a weighted mean prevalence of psychiatric disorders among people with gambling disorder of 82.2%, with the odds of a co-occurring mental disorder in this group 10.7 times higher than in the general population [2]. Earlier population-level reviews had already established that high rates of psychiatric comorbidity accompany disordered gambling, both among treatment-seekers and in general-population surveys [3, 4].

Within this broader picture, the association between gambling and the symptomatology of post-traumatic stress disorder (PTSD) occupies a distinctive place. A systematic review by Moore and Grubbs showed that the prevalence of comorbid PTSD among problem gamblers varies across samples from 17% to 56%, and – crucially – that it is PTSD symptoms, rather than exposure to trauma as such, that most strongly predict the severity of gambling problems [5]. A research tradition has also accumulated linking stress-related life events to trajectories of gambling involvement, from the work of Roberts and colleagues on a nationally representative sample of UK men [6] to a more recent Finnish longitudinal study by Hagfors and co-authors, which demonstrated a bidirectional dynamic between stress and gambling [7]. A notable shift in recent years is the move away from explanatory models in which gambling is treated merely as a way of coping with prior trauma, towards more complex accounts in which gambling itself becomes a source of traumatic experience [8].

Two conceptual frameworks help to situate this shift. The first is the syndrome model of addiction, in which diverse expressions of addictive behaviour share common antecedents and consequences, so that behavioural and substance addictions are best understood as manifestations of an underlying vulnerability rather than as discrete and unrelated disorders. The second is the pathways model of problem gambling, which distinguishes between behaviourally conditioned gamblers, emotionally vulnerable gamblers, and antisocial-impulsivist gamblers; the emotionally vulnerable subtype, in particular, is characterised by pre-existing affective and stress-related disturbances that gambling is used to regulate. Both frameworks predict a tight coupling between gambling severity and trauma-spectrum symptomatology, but neither fully anticipates the possibility that the gambling experience itself – through financial ruin, relational breakdown, and acute shame – may generate post-traumatic responses indistinguishable in form from those produced by conventional traumatic events. It is precisely this possibility that the present study sets out to examine empirically.

With respect to Kazakhstan, the empirical base remains fragmentary. Following the legalisation of the gambling business in 2007 and the rapid growth of the online segment between 2018 and 2024, the number of people drawn into gambling practices has risen by orders of magnitude, yet large standardised studies employing internationally recognised scales have until now been almost entirely absent. A thematically related comparative study of gaming disorder among students in Kazakhstan and Russia [9], together with the participation of Kazakhstani sites in the international validation of the PCL-5 [10], supplies the necessary methodological context, but does not answer the central sociological question: what is the nature and strength of the association between problem gambling severity and post-traumatic symptomatology in a national sample? Addressing this gap is also a matter of timing. The cohort that reached adulthood during the digitalisation of gambling is now entering the years of peak financial autonomy, and the social cost of inaction – measured in indebtedness, family disruption, and untreated distress – is likely to compound rather than stabilise.

It is worth underlining why the Kazakhstani case is not merely an additional national data point but a setting with distinctive features. The gambling market combines a regulated land-based sector, confined since 2007 to designated resort zones, with an effectively borderless online sector that operates largely beyond the reach of domestic enforcement. Payment intermediaries, social-media advertising, and mobile applications have lowered the threshold of entry to the point where the practical distinction between legal and illegal participation has eroded, particularly for younger users. At the same time, the institutional response to behavioural addictions is still nascent: specialised services are concentrated in the two largest cities, screening for gambling harm is not embedded in primary care, and the cultural framing of addiction as a moral failing rather than a health condition discourages disclosure. These conditions make it plausible that the relationship between gambling and trauma manifests more acutely here than in jurisdictions with mature harm-reduction systems, and they make the absence of standardised national evidence all the more consequential for policy.

The aim of the present study is to quantify the association between problem gambling severity, measured with the Problem Gambling Severity Index (PGSI), and the intensity of post-traumatic symptomatology, measured with the PTSD Checklist for DSM-5 (PCL-5), in a representative sample of the adult population of Kazakhstan with gambling experience. The working hypothesis was formulated as follows: the association between PGSI and PCL-5 will be statistically significant and sufficiently strong to warrant treating the gambling experience as an independent factor of post-traumatic burden, rather than only as a backdrop of psychopathological predisposition.

Materials and methods

The study employed a cross-sectional mass-survey design. The sample was quota-based: 100 respondents in each of the 17 provinces and the three cities of national significance (Astana, Almaty, Shymkent), giving a total of 2,000 individuals. Inclusion criteria were age 18 years or older and participation in gambling during the previous twelve months. Age stratification was set analytically:

18–20 years – 40%, 21–30 – 25%, 31–40 – 15%, 41–50 – 10%, 51 years and older – 10%. This distribution deliberately does not reproduce the demographic structure of the population; rather, it reflects the research interest in younger cohorts, including the group that formally has no legal access to gambling. The gender quota was set at no fewer than 20% women in each region.

The instrument comprised two standardised scales. The PGSI contains nine items with a four-point response scale (0 – never, 3 – almost always) and a reference period of twelve months; the total score, ranging from 0 to 27, is interpreted according to standard thresholds: 0 – no problem, 1–2 – low risk, 3–7 – moderate risk, and 8 or above – problem gambling [11]. The PCL-5 is a 20-item checklist corresponding to the DSM-5 criteria for PTSD (clusters B–E), with a five-point response scale (0 – not at all, 4 – extremely) and a reference period of 30 days; the total score ranges from 0 to 80, with an indicative probable-PTSD threshold of 33 points [12]. Respondents were asked to answer with reference to the most stressful event connected with gambling or its consequences; the degree to which the event was linked to gambling was recorded by a separate question (fully related / partly related / unrelated). Both instruments were administered in Russian or Kazakh according to the respondent's preference; the measurement invariance of the Kazakhstani version of the PCL-5 has been confirmed in international validation work [10].

Data were collected in 2025 in a mixed format (CAPI/CAWI) by certified interviewers; personal data were anonymised at the processing stage. The principles of voluntary participation, the right to decline any question, and the absence of clinical diagnosis were observed throughout. Statistical analysis was carried out in SPSS and Python (SciPy, Pandas). The internal consistency of the scales was assessed using Cronbach's α ; descriptive statistics are reported as means, standard deviations, and medians. Because the distribution of PCL-5 scores departed from normality, the association between the scales was assessed through Spearman's rank correlation. Comparison of two independent groups was performed with the Mann – Whitney U test, and of several groups with the Kruskal – Wallis H test. All inferences were drawn at a significance threshold of $p = 0.05$.

Two features of the design warrant emphasis because they bear directly on the interpretation of effect sizes. First, the inclusion criterion of recent gambling experience produces a sample enriched for problem gambling relative to the general population, which widens the variance of the PGSI and is expected to inflate observed correlations. Second, the PCL-5 anchoring instruction directed respondents towards a gambling-linked stressor; this is an analytically informative but non-neutral referent. Both features are returned to in the Discussion and are treated as boundary conditions on the generalisability of the numerical estimates rather than as incidental details.

Results and discussion

The internal consistency of both scales in the Kazakhstani sample proved very high: Cronbach's α was 0.931 for the PGSI and 0.982 for the PCL-5. The latter value lies above the range of 0.90–0.95 customary for the PCL-5 and should be interpreted with caution: in all likelihood it is partly explained by the homogeneity of the sample with respect to the level of experienced distress, and does not in itself confirm the unidimensionality of the construct. Nevertheless, the level of reliability attained makes the use of both instruments in this population methodologically defensible.

By sex, the sample was distributed as follows: 1,389 men (69.5%) against 610 women (30.5%); the age structure reproduces the pre-set quotas. On the PGSI, 290 respondents (14.5%) showed no signs of a problem, a further 256 (12.8%) fell into the low-risk zone (1–2 points), and 421 (21.1%) into the moderate-risk zone (3–7 points). The largest share fell into the category of problem gambling proper – that is, 8 points and above: 1,033 individuals, or 51.6% of the sample. The mean PGSI score was 9.06 (SD = 7.50; median 8). The distribution of PCL-5 scores was as follows: mean 22.55 (SD = 22.33; median 17); the probable-PTSD threshold (≥ 33) was exceeded by 32.0% of respondents. The distribution of PCL-5 scores across PGSI categories is presented in Table 1.

Table 1 – Distribution of PCL-5 scores across PGSI categories (n = 1,999)

PGSI category	n	PCL-5, M (SD)	PCL-5 median	PCL-5 $\geq$ 33, %
No problem (0)	290	2.95 (9.41)	0	2.4
Low risk (1–2)	256	4.83 (8.35)	1	1.2
Moderate risk (3–7)	420	13.15 (14.73)	8	12.4
Problem gambling (8+)	1,033	36.26 (20.62)	36	56.0

Note: Kruskal–Wallis test $H = 1041.25$; $p < 0.001$.

Correlation analysis revealed a strong positive association between the PGSI and the PCL-5: Spearman's $\rho = 0.771$ ($p < 0.001$; $n = 1,999$); the Pearson coefficient was $r = 0.749$. The association is observable across all four PCL-5 symptom clusters: intrusion symptoms (B) – $\rho = 0.756$; avoidance (C) – $\rho = 0.702$; negative alterations in cognition and mood (D) – $\rho = 0.737$; and heightened reactivity and arousal (E) – $\rho = 0.714$ (all $p < 0.001$). Differences by sex were found only with respect to the PGSI (men – $M = 9.33$; women – $M = 8.44$; Mann–Whitney U test $p = 0.022$); on the PCL-5, sex differences were non-significant ($p = 0.51$). Age differences were significant on both scales (PGSI: $H = 30.16$, $p < 0.001$; PCL-5: $H = 15.36$, $p = 0.004$), with the peak of the indicators falling in the 21–30 age group (PGSI = 10.17; PCL-5 = 25.08).

A separate analytical cut was made according to the nature of the stressful event to which respondents mentally referred their PCL-5 answers. Where the most severe stressor of the past year was identified as directly connected with gambling ($n = 490$), the mean PCL-5 score reached 43.94 – appreciably above the clinical threshold. The intermediate group – those who described the connection as partial ($n = 560$) – yielded 26.62 points; and in the sub-sample where the stressor did not intersect with gambling at all ($n = 949$), the indicator fell to 9.09. In parallel, a distinct dose-dependent dynamic of the PGSI was observed as a function of the share of gambling expenditure in the monthly budget: 4.52 points at a share below 5%, 9.00 at 5–10%, 11.39 at 11–20%, and 14.55 at a share exceeding 20%.

In the 18–20 age cohort ($n = 627$) – that is, among those whom the law formally prohibits from gambling – 46.1% fell into the problem-gambling category and a further 23.4% into the moderate-risk category. Together this gives 69.5% of the cohort exhibiting a clinically significant level of gambling risk.

Discussion

The strength of the PGSI–PCL-5 association obtained here ($\rho = 0.77$) exceeds the values typically reported in the international literature, where correlations vary in the range of 0.4–0.6 [5, 13]. This result can be explained by at least three intersecting factors. The first is the structure of the sample: the inclusion criterion required gambling experience in the previous twelve months, and as a result a substantial part of the sample (more than half) fell into the problem-gambling category, which in itself shifts the distribution towards clinically significant values and increases the variance. The second factor is connected with the PCL-5 instruction: respondents were asked to draw on the most stressful event connected with gambling; this is not a neutral referent but a constructively 'loaded' experience that strengthens the correlation between the two scales. The third factor is socio-cultural: Kazakhstani respondents report gambling-related stressful events in a context of relatively weak psychological-support infrastructure and strong stigmatisation of help-seeking, which may give rise to more pronounced symptomatology compared with European and North American samples.

The picture obtained is consistent with the trend recorded in the international literature of recent years: PTSD symptoms play a key role in the aggravation of gambling disorder, regardless of whether the traumatic event is connected with gambling historically or situationally [5, 14].

Especially telling is the result of the cut by the question on the connection between the stressful event and gambling: the mean PCL-5 score in the group where the event is directly connected with gambling is 43.94, whereas in the group with a gambling-independent stressor it is 9.09—a difference of 4.8 times. This means that the gambling experience is itself a source of clinically significant post-traumatic distress, and not merely a catalyst of a pre-existing vulnerability. From a sociological standpoint, what is at work here is the mechanism described in the literature as a self-reproducing traumatic loop: losses generate financial and interpersonal damage that is subjectively experienced as a traumatic event, while a return to gambling serves as a dysfunctional way of coping with that experience [15].

The age peak of the indicators in the 21–30 group is interpreted in the context of a generational cohort whose early socialisation coincided with the period of active legalisation and digitalisation of the gambling business in Kazakhstan. This is a cohort for whom gambling first became a routine element of media consumption rather than a fenced-off subcultural zone; at the same time, this is a stage of life characterised by already-formed financial autonomy combined with still-minimal external oversight, whether familial or educational. The 46.1% rate of problem gambling recorded among the formally underage 18–20-year-olds indirectly confirms the existence of a stable illegal and semi-legal segment—predominantly online platforms – and this is consistent with the global trend of the migration of gambling activity into the digital environment [16].

The gender pattern – a higher PGSI score among men, while no differences are found on the PCL-5 – also lends itself to a sociological reading. In post-Soviet and predominantly patriarchal societies, men's participation in public forms of risk is normatively encouraged, and their physical access to gambling venues is wider. Women who have nonetheless reached the point of actual gambling participation – and, as a consequence, entered our sample – represent a self-selected group, with deeper and less 'decorative' involvement. This, in our view, accounts for the divergence: a lower gambling score alongside a comparable intensity of post-traumatic-spectrum symptomatology. This pattern reproduces the observation, recurrent in the comorbidity literature, of greater psychiatric burden among women with gambling disorder [13].

Taken together, these findings carry implications that extend beyond clinical description into the domain of social policy. If gambling functions as an independent traumatic stressor, then a regulatory regime built solely around access restriction and advertising control addresses the supply of gambling opportunities while leaving the accumulated burden of harm untouched. A trauma-informed reading of the data suggests that the demand-side and after-care dimensions – screening within general medical and social services, accessible psychological support, and the reduction of stigma around help-seeking – are not peripheral additions but central components of an effective response. The concentration of risk in the youngest cohorts further implies that prevention cannot be deferred to the point of clinical presentation but must engage the digital environments in which early gambling socialisation now takes place.

Limitations of the study. The cross-sectional design does not permit causal inferences. The PCL-5 is a screening instrument, and its results cannot be construed as a clinical diagnosis of PTSD. The structure of the sample is deliberately skewed towards the youth segment, so the proportions obtained cannot be transferred to the population as a whole. Finally, the PCL-5 instruction oriented respondents towards a gambling-related stressor, which sets an upper bound on the expected correlation with the PGSI and must be taken into account when comparing with foreign studies that use a different instruction. These constraints temper the numerical estimates without undermining the central qualitative finding – that gambling and post-traumatic distress are tightly and structurally intertwined in this population.

Conclusion

In a national sample of Kazakhstani respondents with gambling experience, a strong association was established between the level of problem gambling behaviour and the intensity of post-traumatic stress symptoms ($p = 0.77$). About a third of participants exceed the probable-PTSD threshold, and in the problem-gambling group this share reaches 56%. In the group where the most

stressful event is directly connected with gambling, the mean PCL-5 score is 4.8 times higher than in the group with a gambling-unrelated stressor. These data allow gambling in contemporary Kazakhstani society to be characterised not only as a behavioural addiction but also as a source of clinically significant traumatic experience.

The sociological implication of this conclusion is that an effective policy towards ludomania cannot be reduced to restricting access and regulating advertising. It must include the development of specialised psychological and psychiatric care oriented towards work with traumatic symptomatology, as well as institutional mechanisms for overcoming the stigmatisation of help-seeking. Particular attention is required for the 18–30 age group, in which the maximum indicators of problem gambling and post-traumatic stress intersect. Further directions of research are the longitudinal tracing of trajectories of involvement in and exit from problem gambling behaviour, and an in-depth qualitative analysis of the subjective perception of the gambling experience as traumatising.

Financing information

This research is funded by the Science Committee of the Ministry of Science and Higher Education of the Republic of Kazakhstan (Grant No. BR24992927).

REFERENCES:

- 1 Gabellini E., Lucchini F., Gattoni M.E. (2023). Prevalence of problem gambling: A meta-analysis of recent empirical research (2016–2022). *Journal of Gambling Studies*, vol. 39, no. 3, pp. 1027–1057. DOI: <https://doi.org/10.1007/s10899-022-10180-0>
- 2 Galeazzi G.M., Castagnini A.C., Cossu G., et al. (2025). Psychiatric morbidity and gambling disorder: A systematic review and meta-analysis of population-based surveys. *European Psychiatry*. DOI: <https://doi.org/10.1192/j.eurpsy.2025.10122>
- 3 Dowling N.A., Cowlishaw S., Jackson A.C., Merkouris S.S., Francis K.L., Christensen D.R. (2015). Prevalence of psychiatric co-morbidity in treatment-seeking problem gamblers: A systematic review and meta-analysis. *Australian and New Zealand Journal of Psychiatry*, vol. 49, no. 6, pp. 519–539. DOI: <https://doi.org/10.1177/0004867415575774>
- 4 Lorains F.K., Cowlishaw S., Thomas S.A. (2011). Prevalence of comorbid disorders in problem and pathological gambling: Systematic review and meta-analysis of population surveys. *Addiction*, vol. 106, no. 3, pp. 490–498. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1360-0443.2010.03300.x>
- 5 Moore L.H., Grubbs J.B. (2021). Gambling disorder and comorbid PTSD: A systematic review of empirical research. *Addictive Behaviors*, vol. 114, article 106713. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.addbeh.2020.106713>
- 6 Roberts A., Sharman S., Coid J., et al. (2017). Gambling and negative life events in a nationally representative sample of UK men. *Addictive Behaviors*, vol. 75, pp. 95–102. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.addbeh.2017.07.002>
- 7 Hagfors H., Vuorinen I., Savolainen I., Oksanen A. (2024). The impacts of stress and loneliness on gambling and gaming problems: A nationwide longitudinal study. *International Journal of Social Psychiatry*, vol. 70, no. 7, pp. 1325–1332. DOI: <https://doi.org/10.1177/00207640241264661>
- 8 Buchanan T.W., McMullin S.D., Baxley C., Weinstock J. (2020). Stress and gambling. *Current Opinion in Behavioral Sciences*, vol. 31, pp. 8–12. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.cobeha.2019.09.004>
- 9 Sabirova R., Samekin A., Kassymova G.K., et al. (2024). Gaming disorder among Russian and Kazakh university students. *Discover Global Society*, vol. 2. DOI: <https://doi.org/10.1007/s44282-024-00101-4>
- 10 Cyniak-Cieciura M., Popiel A., Zawadzki B., et al. (2025). Measurement invariance of the PTSD Checklist for DSM-5 across eight countries and samples with diverse trauma experiences. *Journal of Traumatic Stress*, vol. 38, no. 2, pp. 247–258. DOI: <https://doi.org/10.1002/jts.23118>
- 11 Ferris J., Wynne H. (2001). *The Canadian Problem Gambling Index: Final Report*. Ottawa: Canadian Centre on Substance Abuse, 59 p.
- 12 Blevins C.A., Weathers F.W., Davis M.T., Witte T.K., Domino J.L. (2015). The Posttraumatic Stress Disorder Checklist for DSM-5 (PCL-5): Development and initial psychometric evaluation. *Journal of Traumatic Stress*, vol. 28, no. 6, pp. 489–498. DOI: <https://doi.org/10.1002/jts.22059>
- 13 Sharma R., Weinstein A. (2025). Gambling disorder comorbidity: A narrative review. *International Review of Psychiatry*. DOI: <https://doi.org/10.1080/19585969.2025.2484288>
- 14 Metcalf O., Lawrence-Wood E., Baur J., et al. (2022). Prevalence of gambling problems, help-seeking, and relationships with trauma in veterans. *PLOS ONE*, vol. 17, no. 5, article e0268346. DOI: <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0268346>
- 15 Bastiani O., Khouja J., Skatova A., Newall P. (2025). The relationship between Problem Gambling Severity Index scores and suicidality: Results of a 9-year cohort study of young United Kingdom adults. *Addiction*. DOI: <https://doi.org/10.1111/add.70156>

16 Helvich J., Novak L., Meier Z., Tavel P. (2025). Gambling, trauma, and the mind: A network analysis of online gambling and personal well-being. BMC Psychology, vol. 13. DOI: <https://doi.org/10.1186/s40359-025-03516-z>

ҚҰМАР ОЙЫНДАРЫНА ТӘУЕЛДІЛІК ЖӘНЕ ПОСТТРАВМАЛЫҚ СТРЕСТІК БЕЛГІЛЕР: ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ ҰЛТТЫҚ СОЦИОЛОГИЯЛЫҚ САУАЛНАМА ДЕРЕКТЕРІ НЕГІЗІНДЕГІ ДӘЛЕЛДЕР

Жақыпбек А.

Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті, Қазақстан Республикасы, Алматы қ.
*e-mail: aigerimzhaqypbek@gmail.com

Аңдатпа. Құмар ойындар бос уақыт саласынан қоғамдық денсаулық сақтау жазықтығына қарай тұрақты түрде ығысып келеді, алайда Орталық Азияда саясатты қалыптастыруға қажетті эмпирикалық база әлі де жеткіліксіз. Мақалада Қазақстан Республикасында алғаш рет проблемалы құмар ойын мінез-құлқы мен посттравматикалық стресс симптоматикасы арасындағы байланысты ауқымды әрі стандартталған бағалау ұсынылады. Зерттеудің мақсаты — соңғы кезде құмар ойынға қатысу тәжірибесі бар ересектердің ұлттық іріктемесінде Problem Gambling Severity Index (PGSI) шкаласымен өлшенген проблемалы гэмблинг деңгейі мен PCL-5 чек-лизімен өлшенген посттравматикалық симптоматика арасындағы байланыстың күші мен құрылымын анықтау. Кросс-секциялық жаппай сауалнама 2025 жылы барлық 17 облыс пен республикалық маңызы бар үш қалада жүргізіліп, соңғы 12 айда ойнаған 2 000 респондентті қамтыды; деректер аралас CAPI/CAWI форматында жиналып, SPSS және Python бағдарламаларында параметрлік емес статистика әдістерімен талданды. Проблемалы гэмблинг ($PGSI \geq 8$) қатысушылардың 51,6%-ында анықталды, ал 32,0%-ы ықтимал ПТСБ шегінен ($PCL-5 \geq 33$) асып түсті. Шкалалар арасындағы байланыс күшті болды (Спирмен $\rho = 0,77$; $p < 0,001$) және PCL-5-тің төрт симптоматикалық кластерінің барлығында байқалды. Ең күшті стрестік оқиға тікелей ойынмен байланысты болған топта PCL-5 орташа балы 43,94-ке жетті, ал ойынмен байланысы жоқ топта — 9,09. Жұмыстың негізгі құндылығы құмар ойынды тек мінез-құлықтық аддикция ретінде ғана емес, сонымен қатар клиникалық тұрғыдан маңызды травматикалық тәжірибенің дербес көзі ретінде қайта пайымдауда. Тәжірибелік тұрғыда нәтижелер 18–30 жас тобына ерекше назар аудара отырып, травма-бағдарлы психологиялық көмек пен стигмадан арылуды біріктіретін профилактика мен әлеуметтік қолдау жүйесінің қажеттігін негіздейді.

Кілт сөздер: лудомания, проблемалы гэмблинг, PGSI, PCL-5, посттравматикалық стресс, мінез-құлықтық аддикция, әлеуметтанулық сауалнама, Қазақстан.

ИГРОВАЯ ЗАВИСИМОСТЬ И СИМПТОМЫ ПОСТТРАВМАТИЧЕСКОГО СТРЕССОВОГО РАССТРОЙСТВА: ДОКАЗАТЕЛЬСТВА ПО ДАННЫМ НАЦИОНАЛЬНОГО СОЦИОЛОГИЧЕСКОГО ОПРОСА В КАЗАХСТАНЕ

Жақыпбек А.

Казахский национальный университет имени аль-Фараби,
Республика Казахстан, г. Алматы
*e-mail: aigerimzhaqypbek@gmail.com

Аннотация. Азартные игры устойчиво смещаются из сферы досуга в плоскость общественного здравоохранения, однако в Центральной Азии эмпирическая база, необходимая для выработки политики, остаётся скудной. В статье представлена первая в Республике Казахстан крупномасштабная стандартизированная оценка связи между проблемным игровым поведением и симптоматикой посттравматического стресса. Цель исследования — оценить силу и структуру связи между уровнем проблемного гэмблинга, измеренного шкалой Problem Gambling Severity Index (PGSI), и выраженностью посттравматической симптоматики, измеренной чек-листом PCL-5, на национальной выборке взрослых с недавним опытом участия в азартных играх. Кросс-секционный массовый опрос проведён в 2025 году во всех 17 областях и трёх городах республиканского значения и охватил 2 000 респондентов, игравших в последние

12 месяцев; данные собраны в смешанном формате CAPI/CAWI и проанализированы в SPSS и Python методами непараметрической статистики. Проблемный гэмблинг ($PGSI \geq 8$) выявлен у 51,6% участников, а 32,0% превысили порог вероятного ПТСР ($PCL-5 \geq 33$). Связь между шкалами оказалась сильной (ρ Спирмена = 0,77; $p < 0,001$) и прослеживалась по всем четырём симптоматическим кластерам PCL-5. Там, где наиболее стрессовое событие было напрямую связано с игрой, средний балл PCL-5 достиг 43,94 против 9,09 в группе с не связанным с игрой стрессором. Основная ценность работы состоит в переосмыслении азартной игры не только как поведенческой аддикции, но и как самостоятельного источника клинически значимого травматического опыта. Практически результаты обосновывают необходимость профилактики и социальной поддержки, интегрирующих травма-ориентированную психологическую помощь и преодоление стигматизации, с особым вниманием к возрастной группе 18–30 лет.

Ключевые слова: лудомания, проблемный гэмблинг, PGSI, PCL-5, посттравматический стресс, поведенческая аддикция, социологический опрос, Казахстан.

Information about author:

Zhakyypbek Aigerim – PhD student, Al-Farabi Kazakh National University (Kazakhstan, Almaty, e-mail: aigerimzhaqypbek@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-2958-0318>).

Автор туралы мәлімет:

Жақыпбек Айгерім – PhD докторант, Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті (Қазақстан, Алматы қ., e-mail: aigerimzhaqypbek@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-2958-0318>).

Информация об авторе:

Жақыпбек Айгерім – PhD докторант, Казахский национальный университет имени аль-Фараби (Казахстан, г. Алматы, e-mail: aigerimzhaqypbek@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-2958-0318>).

ТАРИХ ПӘНІН ОҚЫТУ САПАСЫН АРТТЫРУДАҒЫ ПӘНАРАЛЫҚ БАЙЛАНЫСТАР: ЗАМАНАУИ ТӘСІЛДЕР МЕН ӘДІСТЕР

Калиева Б.Т.* , Калелова Ж.У. 

І. Жансүгіров атындағы Жетісу университеті, Қазақстан Республикасы, Талдықорған қ.
*e-mail: tynysbekovna@mail.ru, Kalelova1991@mail.ru

Аңдатпа. Тарихты оқыту педагогикасы – білім беру тиімділігін жетілдіруге бағытталған дербес ғылыми бағыт. Ол тарихты оқыту процесінің заңдылықтарын, әдістемелік қағидаттарын және дидактикалық ерекшеліктерін зерделейді. Бұл саланың негізгі міндеті – болашақ мамандарды тарихи білімді жүйелі түрде меңгертуге, білім алушылардың тұлғалық дамуы мен тәрбиесін қамтамасыз етуге, сондай-ақ олардың тарихи ойлау қабілетін қалыптастыруға даярлау.

Тарихты оқыту барысында студенттерге тек тарихи фактілерді игерту жеткіліксіз. Оларға тарихи деректерді талдау, салыстыру және интерпретациялау дағдыларын дамыту қажет. Осыған сәйкес пән мазмұны білім алушылардың негізгі құзыреттіліктерін – сыни тұрғыдан ойлау, дерекпен жұмыс істеу, тарихи уақыт пен кеңістікті түсіну, өркениеттік үдерістерді бағалау қабілеттерін қалыптастыруға бағытталады.

Мақалада тарихты оқытудың тиімділігін арттырудағы пәнаралық байланыс артықшылықтары жан-жақты қарастырылады. Тарихты әдебиетпен, философиямен, әлеуметтанумен, саясаттанумен және мәдениеттанумен ұштастыру білім алушылардың дүниетанымын кеңейтіп, тарихи білімді қоғам дамуының кешенді құбылысы ретінде қабылдауға мүмкіндік береді. Сонымен қатар, мақалада тарихты оқытудың инновациялық әдістері сипатталады. Олардың қатарында: Цифрлық технологиялар – мультимедиялық ресурстар, виртуалды музейлер, геоақпараттық жүйелер арқылы тарихи деректерді визуалды ұсын. Геймификация – ойын элементтері арқылы студенттердің ынтасын арттыру және тарихи білімді белсенді меңгерту; Проблемалық оқыту – тарихи мәселелерді талдау арқылы зерттеушілік қабілеттерді дамыту. Интерактивті тәсілдер – пікірталас, жобалық жұмыс, топтық зерттеу арқылы тарихи деректерді көпқырлы қарастыру. Тарихты оқыту педагогикасы дәстүрлі әдістерді заманауи технологиялармен үйлестіре отырып, білім беру процесінің тиімділігін арттыруға бағытталады. Пәнаралық байланыс пен инновациялық әдістерді қолдану білім алушылардың тарихи ойлауын тереңдетіп қана қоймай, олардың кәсіби құзыреттіліктерін де кеңейтеді.

***Кілт сөздер:** пәнаралық байланыс, тиімді сабақ, тәрбиелеу, дамытушылық, интеграция, дидактикалық принцип, жүйелілік, интербелсенді әдістер.*

Кіріспе

Қазіргі білім беру жүйесінің даму бағыты әлемді тұтас әрі терең түсінуге негізделген жаңа парадигмаларға сүйенеді. Бұл парадигмалар әртүрлі пәндік салалардағы білімді интеграциялау арқылы пәнаралық байланыстарды нығайтуға және білім алушылардың танымдық көкжиегін кеңейтуге бағытталған. Мұндай интеграциялық тәсілдер білім беру мазмұнын байытып қана қоймай, тұлғаның жан-жақты дамуына ықпал ететін маңызды факторға айналады.

Осы контексте тарих пәнін оқытудың рөлі айрықша. Тарих – өткенді сипаттаумен шектелмейтін, сыни ойлау қабілетін қалыптастыратын, мәдени контексті терең түсінуге мүмкіндік беретін және аналитикалық дағдыларды дамытатын негізгі білім саласы. Тарихи білім студенттерге қоғамның эволюциясын, мәдениеттердің өзара ықпалын және адамзат дамуының заңдылықтарын ғылыми тұрғыдан ұғынуға жол ашады. Бұл түсінік олардың қазіргі заман құбылыстарын бағалауына, әлеуметтік жауапкершілікті сезінуіне және болашаққа саналы көзқараспен қарауына мүмкіндік береді.

Тарихты оқытуда пәнаралық байланыстарды жүзеге асырудың инновациялық әдістері білім беру процесінің ажырамас бөлігіне айналып отыр. Мәселен, тарихты әдебиетпен, философиямен, саясаттанумен немесе географиямен ұштастыру білім алушылардың тарихи оқиғаларды кең контексте қабылдауына жағдай жасайды. Сонымен қатар, ақпараттық технологияларды, музей педагогикасын, геймификацияны және геоақпараттық жүйелерді қолдану тарихи білімді меңгерудің сапасын арттырады. Бұл

әдістер оқушылардың танымдық белсенділігін күшейтіп, тарихи деректерді шығармашылық тұрғыда игеруіне мүмкіндік береді.

Инновациялық тәсілдерді белсенді қолдану білім алушылардың оқу тәжірибесін байытады. Олар тек фактілерді меңгерумен шектелмей, тарихи оқиғаларды салыстырады, талдайды және қазіргі заманмен байланыстырады. Мұндай тәжірибе өткенді терең әрі тұрақты түсінуді қалыптастырады. Сонымен бірге, пәнаралық байланыстарды жүзеге асыру икемді, құзыретті және сындарлы ойлайтын тұлғаларды тәрбиелеуге бағытталған білім беру ортасын құрудағы маңызды қадам болып табылады.

Тарихты оқытудағы пәнаралық байланыстарды жүзеге асырудың инновациялық әдістері білім беру жүйесінің стратегиялық даму бағытын айқындайды. Олар білім алушылардың интеллектуалдық әлеуетін арттырып қана қоймай, қоғамның мәдени және ғылыми прогресіне де елеулі үлес қосады.

Материалдар мен әдістер

Педагогикалық зерттеулерде «Пәнаралық байланыстар» категориясының отыздан астам түсіндірмелері берілген, сондай-ақ, оларды педагогикалық бағалаудың әртүрлі тәсілдері және әртүрлі жіктелімдері де ұсынылған.

Пәнаралық байланыс – бұл білім берудегі тұжырымдама және ол оқу үдерісінде әртүрлі пәндік салалар арасындағы интеграция мен өзара әрекеттесумен түсіндіріледі. Пәндерді оқшаулап қараудың орнына, пәнаралық байланыс білім алушылар білімінің біртұтас бейнесін көре алатындай етіп олардың арасындағы байланысты құруға бағытталған.

Пәнаралық байланыстың келесі түрлерін атап көрсетуге болады:

1. Білімді біріктіру: кешенді және терең оқу материалдарын жасау үшін әртүрлі пәндердің мазмұнын біріктіру (мысалға, тарих пен әдебиет).

2. Контекстік оқыту: әртүрлі пәндердің тақырыптары мен оларды нақты сценарийлерде қолдану арасында байланыс орнату (белгілі бір жоспарға сәйкес ұйымдастыру).

3. Дағдыларды дамыту: сыни тұрғыдан ойлау, аналитика, коммуникация және ынтымақтастық сияқты пәндердің шекарасынан өтетін дағдыларды дамытуға ықпал ету.

4. Тереңірек түсіну: заттардың өзара байланысы мен өзара әрекеттесуі арқылы тереңірек түсінік қалыптастыру.

Пәнаралық байланыстың мысалында бірнеше пәндердің элементтерін біріктеретін жобалар, әртүрлі пәндердің оқытушыларының ынтымақтастығы және әртүрлі оқу мәліметтерінің жалпы тақырыптар мен тұжырымдамаларды пайдалануы жатқызылады. Пәнаралық байланыс білім алушылардың білім салалары арасындағы байланысты көруге көмектесу арқылы тереңірек, әрі тұрақты оқуға ықпал етеді.

Пәнаралық байланыстардың келесідей функциялары қарастырылған:

Біріншіден, оқыту – білім алушының тұтас білім жүйесін қалыптастыруға бағытталады;

Екіншіден, тәрбиелік – білім алушының білім деңгейін арттырады;

Үшіншіден, дамытушылық – білім алушының еркіндігінің, танымдық белсенділігі мен қызығушылықтарының дамуына белсенді әсер етеді.

Егер білім беруші өз жұмысында ішкі және пәнаралық байланыстарды қолданатын болса, онда:

1. Біз ғылыми білімнің бытыраңқылығын болдырмаймыз және білімді жүйелі қолдана аламыз. Бос уақытты сараланған, ұйымдастырылған оқытуды жүзеге асыруға жұмылдыруға болады.

2. Тарихи үдеріс оқушыларға көлемді түрде жүзеге асады. Тарихи баламалардың барлық мүмкіндіктері көрсетіледі.

3. Мәліметтердің қажетсіздері оқу үдерісінен алынып тасталады [1].

Білім берудегі пәнаралық байланыстардың өзектілігі айқын және бұл байланыстың қазіргі даму деңгейіне байланысты, онда әлеуметтік, табиғи және техникалық білімдердің интеграциясы айқын көрінеді. Мысалға алсақ, жаратылыстану бағытандағы STEM, STEAM

талдау технологияларының жүйелі қолданылуы пәнаралық байланысты оқу барысында ұтымды қолдануға мүмкіндік береді және ғылыми білімді интеграциялау өз кезегінде мамандарға жаңа талаптар қояды.

Пәнаралық байланыстарды іс-тәжірибеде қолдану көптеген қиындықтарды тудырады: «Оқушылардың танымдық және функционалдық іс-әрекетін қалай ұйымдастыруға болады?», – деген сауалға, әртүрлі оқу пәндері арасында байланыс орнатуға педагог ұмтылады және шебер болады, олардың ғылым мәселелеріне танымдық қызығушылығын қалай оятуға болады; оқытудың тәрбиелік әсеріне жету үшін әртүрлі пәндер мұғалімдерінің күш-жігерін қалай біріктіруге болады?, – деген сауалдарға жауап беру үшін педагог әдіс-тәсілдерді жүйелейді, қажеттігін қолданады.

Нәтижелер мен талқылаулар

Қазіргі білім беру жүйесі осы суретті бейнелейтін құбылыстар мен үдерістер арасындағы байланыстарының тереңдігін түсіне отырып, заманауи тенденциядан қалыспайтын жоғары білімді, интеллектуалды дамыған тұлғаны қалыптастыруға болады және міндеттің барлығы педагогтен талап етілетінін ескеру қажет. Заманауи білім беру үдерісінде оқытуды ұйымдастыру, жоспарлау жыл сайынғы өзгерістерден өту арқылы жүзеге асырылуда.

Ескеру қажет, пәндік бытыраңқылық мектеп бітіруші мен болашақ педагог мамандығын таңдаушылардың дүниетанымының бытыраңқы болуының себептерінің біріне айналуға, ал қазіргі әлемде әлеуметтік-экономикалық, саяси, мәдени, ақпараттық интеграция үрдістерінің басымдығын ескере отырып, пәнаралық байланысты орнатудың методикасын жүзеге асыруда мамандығын шын мәнінде жақсы көретін, жаңартулар мен өзгерістерді бақылауда ұстайтын педагогтың шеберлігіне байланысты. Нәтижесінде, білім алушылардың тәуелсіздігі, олардың бір-бірімен әлсіз байланысы білім алушыларда әлемнің тұтас бейнесін қалыптастыруда елеулі қиындықтар туғызады, мәдениетті, дамыған ортаны қалыптастыруға кедергі келтіреді.

Пәнаралық байланыстарға көшу білім алушыларға іс-әрекет тәсілдерін кейбір объектілерден басқаларына ауыстыруға мүмкіндік береді, бұл оқытуды жеңілдетеді және әлемнің тұтастығы туралы түсінік қалыптастырады. Есте сақтау керек, мұндай ауысу пәнаралық байланыстарды білудің белгілі бір базасы болған кезде ғана мүмкін болады, әйтпесе тасымалдау үстірт және механикалық болуы мүмкін [2].

Пәндерді байланыстыру құрылымындағы мәселелік жағдайлардың үлесінің артуы оқушының ақыл-ой әрекетін белсендіреді, оқу материалын білудің жаңа тәсілдерін іздеуге талаптандырады, тұлғаның зерттеу түрін қалыптастырады. Байланыс жалпылама білім үлесінің артуына әкеледі, бұл оқушыға мақсаттан нәтижеге дейінгі іс-әрекеттің бүкіл процесін бір уақытта бақылауға, жұмыстың әр кезеңін мағыналы қабылдауға мүмкіндік береді. Байланыс сабақтың ақпараттық қабілетін арттырады. Байланыс белгілі бір бақылауларды растайтын немесе тереңдететін жаңа факторларды, әртүрлі пәндерді оқыған кезде білім алушылардың қорытындыларын табуға мүмкіндік береді.

Байланыс – бұл оқушылардың оқуын ынталандыру құралы, білім алушылардың оқу-танымдық белсенділігін арттыруға көмектеседі, шамадан тыс жүктеме мен шаршауды жеңілдетуге көмектеседі.

Оқу материалының байланыстырылуы білім алушылардың шығармашылық ойлауын дамытуға ықпал етеді, алған білімдерін нақты жағдайда қолдануға мүмкіндік береді, мәдениетті тәрбиелеудің маңызды факторларының бірі, табиғатқа, адамдарға, өмірге деген жақсы қарым-қатынасқа бағытталған жеке қасиеттерді қалыптастырудың маңызды құралы болып табылады [3].

Тарихты оқыту әдістемесі мен тарихи сананы қалыптастырудың заманауи бағыттары шетелдік ғылыми кеңістікте де кеңінен зерделенуде. Атап айтқанда, К. Шрум мен оның әріптестерінің ұжымдық зерттеуінде [4] тарихи-мәдени орындар (historic sites) базасында мұғалімдердің кәсіби біліктілігін арттырудың білім беру сапасына тигізетін тікелей әсерін

бағалау мәселесі талданған. Ал Б. Трофаненконың жұмысында [5] музей кеңістігіндегі қоғамдық педагогика (public pedagogy) мәселесі Канаданың Пьер 21 иммиграция музейі мысалында қарастырылып, тарихи сана феноменінің маңызы айқындалады. Автор өткен шақтың ретроспективті көрінісі қоғамның бүгіні мен болашақты пайымдау архитектурасына қалай ықпал ететінін зерделей келе, Солтүстік Американың мәдени мекемелеріндегі тарихты қоғамдық қабылдаудың заманауи трендтерін айғақтайды. Сонымен қатар, М. Воет пен Б. Де Вевердің зерттеуінде [6] орта мектептердегі тарих мұғалімдерінің зерттеу әдістерін (inquiry methods) меңгеру деңгейі мен олардың тарихи ізденіс барысындағы когнитивті процестеріне терең құрылымдық талдау жасалған.

Сонымен қатар, Қазақстан Республикасының ҒжЖБМ ҒҚСБ (Ғылым және жоғары білім министрлігі Ғылым комитетінің сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл немесе сәйкес бақылау құрылымдары/сараптамалық бағыттары аясында) зерттеуші Б.Т. Калиеваның «Memory studies» әдіснамасы арқылы тарихи білім беру: зерттелуі, бағыты және визуалды көрінісі» [7] атты мақаласында тарих пәнін оқыту барысында интербелсенді әдістерді қолданудың теориялық-әдістемелік негіздері сараланған. Алайда, аталған еңбекте заманауи интерактивті технологиялар мен визуалды дереккөздерді тікелей оқу үдерісінде іс жүзінде өткізу барысы, атап айтқанда, ұжымдық тарихи жадыны жаңғыртуға бағытталған практикалық сабақтардың нақты алгоритмдері мен әдістемелік модельдері толыққанды ашылмай, негізгі екпін тек тұжырымдамалық бағыттарды сипаттауға ғана берілген.

Зерттеуші Б.Т. Калиеваның «Тарих оқулықтарындағы иллюстративті материалдар: сипаттамасы және талдануы» [8] атты еңбегінде мектепте тарихты оқытудың басты құралы саналатын оқулықтардың визуалды компоненттері кешенді түрде қарастырылған. Автор оқулықтардағы фотосуреттер, тарихи карталар, репродукциялар мен инфографикалар жай ғана мәтінді безендіруші элемент емес, дербес тарихи дереккөз әрі оқушының танымдық белсенділігін арттырушы дидактикалық фактор екенін негіздейді. Сонымен қатар, бұл зерттеуде иллюстративті материалдардың хронологиялық жүйесі мен мазмұндық сипаттамасы берілгенімен, заманауи тарих біліміндегі маңызды бағыт – оқушылардың осы визуалды бейнелерді сыни тұрғыдан талдау (деконструкциялау), олардың прагматикалық мәнін анықтау және визуалды сауаттылығын (visual literacy) қалыптастырудың әдістемелік тетіктері алдағы уақытта әлі де тереңірек зерттеуді қажет етеді. Алайда, оқулықтардағы визуалды материалдардың тек сипаттамалық деңгейде қалып қоюы заманауи білім беру талаптарын толық қанағаттандырмайды. Бүгінгі таңда оқушылардың тарихи бейнелерді сыни тұрғыдан деконструкциялау дағдыларын дамыту және визуалды сауаттылығын (visual literacy) қалыптастырудың әдістемелік тетіктерін жетілдіру кезек күттірмейтін өзекті мәселе болып табылады.

Білім берудегі пәнаралық байланыстарды орнату арқылы білім алушылар үшін әртүрлі оң нәтижелер мен артықшылықтарға қол жеткізуге болады, мысалға:

1. Білімді біртұтас түсіну: пәнаралық байланыстар білім алушыларға әртүрлі пәндік салалардағы ақпараттарды біріктіру арқылы білімнің тұтас бейнесін көруге мүмкіндік береді және бұл оқу материалын тереңірек, жан-жақты түсінуге ықпал етеді.

2. Сыни ойлауды дамыту: оқыту пәндерімен білімді біріктіру сыни ойлауды ынталандырады және білім алушылар әртүрлі пәндер контекстінде негізгі аспектілерді талдауға және салыстыруға, бөлуге қажетті.

3. Дағдыларды ауыстыру: пәнаралық байланыс әртүрлі жағдайларда қолданылуы мүмкін, мысал ретінде дағдыларды дамытуда. Бұған коммуникация, мәселелерді шешу, анықтау, ынтымақтастық және білім алушылардың талдау дағдыларын қалыптастыру.

4. Оқуға деген жоғары қызығушылық: бірнеше пәндерді біріктіретін интеграцияланған жобалар мен тапсырмалар көбінесе білім алушылар үшін қызықты әрі қызықты болуы. Бұл оқуға деген ынтаны және оқу белсенділігін арттыруға ықпал етеді.

5. Нақты қолданбалар: әр түрлі пәндер арасындағы байланысты орнату және оларды нақты бағыт-бағдар бойынша білімдерін нақты өмірде қалай қолдануға болатындығын түсінуге көмектеседі, яғни практикалық жұмыстарды жүзеге асырудың тиімділігі артады.

6. Шығармашылық ойлауды дамыту: пәнаралық байланыстар мен міндеттер көбінесе білім алушылардың шығармашылық ойлауын ынталандырады, себебі олар күрделі мәселелерді шешу үшін әртүрлі салалардағы білімді қолдануға мүмкіндік береді.

Байланыстырылған сабақтары әдеттегі сабақтардан үлкен ақпараттылықпен ерекшеленетін, сондықтан танымдық іс-әрекетті нақты ұйымдастыруды қажет ететін басқа оқу пәндерімен жоғарыда айтылғандардың барлығын толық жүзеге асыруға көмектеседі. Мұндай сабақтар мидың шаршауын азайтады, балаға тұлға ретінде қолайлы жағдай жасайды, оқудың сәттілігін арттырады, белгілі бір пән сүйікті емес санатқа енетін жағдайды болдырмайды [9].

Пәнаралық байланыстар білім беру мазмұнының маңызды қағидттарының бірі болып табылады. Олар сонымен қатар бірқатар функцияларды орындайды:

Әдістемелік функция олардың негізінде ғана студенттердің табиғатқа диалектикалық-материалистік көзқарастарын, оның тұтастығы мен дамуы туралы заманауи идеяларды қалыптастыруға болатындығымен көрінеді, өйткені пәнаралық байланыстар идеялар мен әдістерді интеграциялау сызығы бойынша дамитын қазіргі заманғы жаратылыстану әдістемесін оқытуда көрініс табуға ықпал етеді. табиғатты тануға жүйелік көзқарас тұрғысынан. Пәнаралық байланыстардың білім беру функциясы-олардың көмегімен мұғалім оқушылардың жүйелілік, тереңдік, зейін, икемділік сияқты білім қасиеттерін қалыптастырады [10]. Пәнаралық байланыстар ұғымдарды дамыту құралы ретінде әрекет етеді, олар мен жалпы ұғымдар арасындағы байланыстарды игеруге ықпал етеді. Пәнаралық байланыстардың даму функциясы олардың оқушылардың жүйелік және шығармашылық ойлауын дамытудағы, олардың танымдық белсенділігін, тәуелсіздігі мен танымға деген қызығушылығын қалыптастырудағы рөлімен анықталады. Пәнаралық байланыстар ойлаудың пәндік инерциясын жеңуге және оқушылардың ой-өрісін кеңейтуге көмектеседі. Пәнаралық байланыстардың тәрбиелік құрылымдары олардың білім алушыларды тәрбиелеудің барлық бағыттарына көмектесуінде көрінеді. Педагог басқа пәндермен байланысқа сүйене отырып, тәрбиеге кешенді көзқарасты жүзеге асырады. Пәнаралық байланыстардың сындарлы құрылымдары – олардың көмегімен педагог оқу материалының мазмұнын, оқытуды ұйымдастырудың әдістері мен түрлерін жетілдіреді [11]. Пәнаралық байланыстарды жүзеге асыру педагогтердің оқулықтар мен сабақтас пәндер бағдарламаларын білуін көздейтін оқу және оқу жоспарынан тыс жұмыстардың кешенді нысандарын бірлесіп жоспарлауын талап етеді (ізденіс жұмыстары, ғаламтормен жұмыс, жұптық, топтық жұмыстарды ұйымдастыру).

Пәнаралық байланыстарды оқу үдерісіне сәтті енгізу – педагогтерден жоғары кәсіби құзыреттілікті, сабақтас пәндердің бағдарламаларын терең меңгеруді және білім берудің кешенді нысандарын (ізденіс, топтық жұмыстар, ғаламтормен жұмыс) бірлесе отырып жүйелі жоспарлауды талап етеді.

Оқыту әрқашан екі жақты процесс болып табылады. Тіпті оны тек ғылыми-ақпараттық жағымен жасанды түрде шектей отырып, педагог пен білім алушының іс-әрекеті бірдей емес екенін көрсетуге болады. Педагог білім алушыларға білім береді, мазмұнның жекелеген бөліктері арасындағы логикалық байланыстарды анықтайды, жаңа білім алу үшін осы байланыстарды пайдалану мүмкіндіктерін инновациялық әдістер арқылы көрсетеді [12]. Білім алушы бұл білімді игереді, жеке білім тәжірибесін алады, білімді өз бетінше қолдануға үйренеді. Білім алушылардың таным үдерісі педагогтың басшылығымен жүреді, бұл олардың қызмет түрлерінің айырмашылығын тағы бір рет көрсетеді. Пәнаралық байланыстарды жүзеге асыру үшін оқытушы:

- оқу үдерісінде пәнаралық байланыстарды іске асыру бойынша оқу-әдістемелік жұмысты ұйымдастырудың негізгі принциптерін білу;

- бүгінгі білім беру жүйесіндегі пәнаралық байланыстардың қызметін түсіну және олардың даму перспективаларын көру;
- оқу үдерісінде пәнаралық байланыстарды іске асырудың құрылымы, жіктелуі және ерекшеліктері туралы түсінікке ие болу;
- білім беру жүйесін дамытудың қазіргі кезеңіндегі пәнаралық байланыстар мәселелері туралы түсінікке ие болу;
- оқу үдерісінде пәнаралық байланыстарды жүзеге асырудың психологиялық-педагогикалық мәселелерін білу;
- пәнаралық байланыстарды қолдана отырып оқытудың психологиялық-педагогикалық аспектілерін түсіну;
- пәнаралық байланыстардың дидактикалық жүйесін құру және жұмыс істеу құрылымы туралы түсінікке ие болу;
- оқу үдерісінде пәнаралық байланыстарды жүзеге асырудың нысандарын, әдістері мен құралдарын білу [13-15].

Пәнаралық байланыстар білім алушыларға материалды тереңірек түсінуді қамтамасыз ете отырып, білім беру тәжірибесін байытуға септігін тигізеді. Олар сонымен қатар, білім беру үдерісінің ұдайы өзгеріске ұшырауына байланысты тәжірибесін молайтады. Сонымен қатар, білім алушылардың практикалық, функционалдық қабілеттерін дамытуға мүмкіндік береді.

Қорытынды

Пәнаралық байланыс қазіргі білім беру жүйесінде шығармашылық тұрғыдан ойлайтын, постиндустриалды қоғам жағдайында белсенді әрекет ете алатын тұлғаны қалыптастырудың негізгі тетігі ретінде қарастырылады. Бұл ұстаным білім берушілер үшін аса маңызды, себебі білім алушылардың жан-жақты дамуы тек жеке пәндік мазмұнды меңгерумен шектелмей, әртүрлі ғылым салаларының өзара ықпалдастығы арқылы жүзеге асады.

Пәнаралық тәсілді тиімді қолдану үшін мұғалімдерге бірқатар кәсіби талаптар қойылады. Ең алдымен, педагогтер білім алушылардың даму деңгейін ескеріп, оқу материалының мазмұнын үйлестіре отырып, пәндер арасындағы байланыстарды сақтауы тиіс. Бұл үдеріс мұғалімдерден ынтымақтастықты жүзеге асыруды, сабақтас пәндердің мазмұнын терең білуді және пәнаралық интеграцияны жүйелі жоспарлауды талап етеді. Сонымен қатар, жоғарыда ұсынылған бастамаларды іске асыру үшін педагогтың кәсіби шеберлігі мен іскерлігі шешуші рөл атқарады.

Білім сапасы ең алдымен педагогтың кәсіби деңгейіне байланысты болғандықтан, мұғалім өзінің білім-білігін ұдайы жетілдіріп отыруы қажет. Ол оқытудың инновациялық әдіс-тәсілдерін меңгеріп, жаңа педагогикалық технологияларды қажетті деңгейде игеруі тиіс. Бұл талаптар педагогтің кәсіби дамуының үздіксіздігін қамтамасыз етеді және білім беру сапасын арттыруға ықпал етеді.

Тарих пәнін оқытуда пәнаралық байланыстарды сәтті енгізу – білім беру мазмұнын заманауи тұрғыдан жаңғыртудың пәрменді механизмі. Мұндай тәсіл білім сапасын арттыруға, бәсекеге қабілетті және жүйелі ойлай алатын тұлға тәрбиелеуге мүмкіндік береді. Тарихты әдебиетпен, философиямен, саясаттанумен, географиямен және ақпараттық технологиялармен ұштастыру студенттердің тарихи оқиғаларды кең контексте қабылдауына жағдай жасайды. Бұл өз кезегінде олардың сыни ойлауын дамытып, мәдени контексті терең түсінуіне ықпал етеді.

Аталған үдеріс педагогтерден жоғары кәсіби шеберлікті, сабақтас пән бағдарламаларын терең білуді және интеграцияланған оқу формаларын бірлесе жүйелі жоспарлауды талап етеді. Мұғалімдер пәнаралық байланыстарды жүзеге асыру барысында оқу процесін шығармашылық тұрғыда ұйымдастырып, білім алушылардың танымдық белсенділігін арттыруға бағытталған әдістерді қолдануы тиіс.

Тарихты оқытудағы пәнаралық байланыстарды жүзеге асырудың инновациялық әдістері – білім беру жүйесінің стратегиялық даму бағыты. Олар білім алушылардың

интеллектуалдық әлеуетін арттырып қана қоймай, қоғамның мәдени және ғылыми прогресіне де елеулі үлес қосады.

ӘДЕБИЕТТЕР:

- 1 Яшная Ю.В. Межпредметные связи как современный принцип обучения. URL: <https://www.prodlenka.org/metodicheskie-razrabotki/155297-mezhpredmetnye-svjazi-kak-sovremennyj-princip>
- 2 Абдильдинова Л.Б., Касымова Н.Б., Калелова Ж.У. Тарихты оқытудағы инновациялық технологиялар. Оқу құралы. Алматы: ЖШС Лантар Трейд, 2021 ж. – 150 б.
- 3 Баяйкина В.М., Маскаева Т.А., Лабутина М.В., Чегодаева Н.Д. МЕЖПРЕДМЕТНЫЕ СВЯЗИ КАК ПРИНЦИП ИНТЕГРАЦИИ ОБУЧЕНИЯ // Современные проблемы науки и образования. – 2019. – № 6. URL: <https://science-education.ru/ru/article/view?id=29320>
- 4 Schrum K., Kortecamp K., Rosenfield J., Broscoe K., Steeves K. Assessing the effect of historic site-based professional development on history teaching and learning. The History Teacher. – 2016. – 50(1). – P. 33–53. URL: https://www.societyforhistoryeducation.org/pdfs/N16_Schrum_et_al.pdf 15.04.26.
- 5 Trofanenko B. Public pedagogy and the museum: The Canadian Museum of Immigration at Pier 21, for example. In Gosselin V., Livingstone P. (Eds.), Museums and the past: Constructing historical consciousness. University of British Columbia Press. – 2016. – P. 78–97. URL: <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0022487120920251> 15.04.26.
- 6 Voet M., De Wever B. History teachers' knowledge of inquiry methods: An analysis of cognitive processes used during a historical inquiry. // Journal of Teacher Education. – 2017. – 68(3). – P. 312–329. URL: https://www.tecolab.ugent.be/pubs/2019_Voet_De_Wever_JTE_Adoption.pdf 24.04.26.
- 7 Калиева Б.Т. «Memory studies» әдіснамасы арқылы тарихи білім беру: зерттелуі, бағыты және визуалды көрінісі // Қазақ тарихы. «Оқыту. Әдістеме. Тәжірибе» бөлімі, Алматы, 2021. – №2 (191). URL: <https://kaztar.kz/wp-content/themes/bolid/documents/2-21.pdf> (қаралған күні: 17.06.2022).
- 8 Калиева Б.Т. Тарих оқулықтарындағы иллюстративті материалдар: сипаттамасы және талдануы // Қарағанды университетінің Хабаршысы «Тарих. Философия» сериясы. – 2022. – № 1 (105). – Б. 89–99.
- 9 Афанасьева, И.А. Реализация межпредметных связей как одно из направлений повышения качества образования – М.: Книжный мир, 2002. – С. 457.
- 10 Максимов, В.Н. Межпредметные связи и совершенствование процесса обучения: Книга для учителя. – М.: Просвещение, 2012. – С.754.
- 11 Методика преподавания истории: учеб-метод.комплекс для студентов. – Новопоцк: ПГУ, 2011. – С. 356.
- 12 Суходимцева А.П., Дмитриченко С.В. Межпредметный подход в решении проблем метапредметности образования// Проблемы современного педагогического образования, Москва, 2018. – №58(2). – С. 240–243.
- 13 Современные проблемы науки и образования. – 2019. – №6. URL: <https://science-education.ru/ru/article/view?id=29320>
- 14 Wineburg S. Historical Thinking and Other Unnatural Acts: Charting the Future of Teaching the Past. – Philadelphia: Temple University Press, 2001. – 255 p.
- 15 Seixas P., Morton T. The Big Six Historical Thinking Concepts. – Toronto: Nelson Education, 2013. – 218 p.

REFERENCES:

- 1 Yashnaya Yu.V. (n.d.). Mezhpredmetnye svyazi kak sovremennyyi printsip obucheniya [Interdisciplinary connections as a modern principle of teaching]. URL: <https://www.prodlenka.org/metodicheskie-razrabotki/155297-mezhpredmetnye-svjazi-kak-sovremennyj-princip> (in Russian)
- 2 Abdildinova L.B., Kassymova N.B., Kalelova Zh.U. (2021). Tarihty oqytudağy innovatsialyq tehnologialar [Innovative technologies in teaching history]. Almaty: Lantar Trade LLP, 150 p. (in Kazakh)
- 3 Balyaikina V.M., Maskaeva T.A., Labutina M.V., Chegodaeva N.D. (2019). Mezhpredmetnye svyazi kak printsip integratsii obucheniya [Interdisciplinary connections as a principle of integration in education]. Sovremennye problemy nauki i obrazovaniya, no. 6. URL: <https://science-education.ru/ru/article/view?id=29320> (in Russian)
- 4 Schrum K., Kortecamp K., Rosenfield J., Broscoe K., Steeves K. (2016). Assessing the Effect of Historic Site-Based Professional Development on History Teaching and Learning. The History Teacher, vol. 50, no. 1, pp. 33–53. URL: https://www.societyforhistoryeducation.org/pdfs/N16_Schrum_et_al.pdf
- 5 Trofanenko B. (2016). Public Pedagogy and the Museum: The Canadian Museum of Immigration at Pier 21, for Example. In Gosselin V., Livingstone P. (Eds.), Museums and the Past: Constructing Historical Consciousness, pp. 78–97. Vancouver: University of British Columbia Press.
- 6 Voet M., De Wever B. (2017). History Teachers' Knowledge of Inquiry Methods: An Analysis of Cognitive Processes Used During a Historical Inquiry. Journal of Teacher Education, vol. 68, no. 3, pp. 312–329. URL: https://www.tecolab.ugent.be/pubs/2019_Voet_De_Wever_JTE_Adoption.pdf
- 7 Kalieva B.T. (2021). "Memory Studies" әдіснамасы арқылы тарихи білім беру: зерттелуі, бағыты және визуалды көрінісі ["Memory Studies" methodology in historical education: research directions and visual representation]. Qazaq Tarihy, no. 2(191). URL: <https://kaztar.kz/wp-content/themes/bolid/documents/2-21.pdf> (in Kazakh)

8 Kalieva B.T. (2022). Tarih oqulyqtaryndaǵy illiustrativtı materialdar: sipattamasy jáne talданuy [Illustrative materials in history textbooks: characteristics and analysis]. Qaraǵandy Universitetiniń Habarshysy. «Tarih. Filosofiya» seriasy, no. 1(105), pp. 89–99. (in Kazakh)

9 Afanasyeva I.A. (2002). Realizatsiya mezhpredmetnykh svyazei kak odno iz napravlenii povysheniya kachestva obrazovaniya [Implementation of interdisciplinary connections as one of the directions for improving the quality of education]. Moscow: Knizhnyi Mir, 457 p. (in Russian)

10 Maksimova V.N. (2012). Mezhpredmetnye svyazi i sovershenstvovanie protsessa obucheniya [Interdisciplinary connections and improvement of the teaching process]. Moscow: Prosveshchenie, 754 p. (in Russian)

11 Metodika prepodavaniya istorii (2011). Uchebno-metodicheskii kompleks dlya studentov [Methods of Teaching History: Educational and Methodological Complex for Students]. Novopolotsk: Polotsk State University, 356 p. (in Russian)

12 Sukhodimtseva A.P., Dmitrichenkova S.V. (2018). Mezhpredmetnyi podkhod v reshenii problem metapredmetnosti obrazovaniya [Interdisciplinary approach to solving the problems of meta-subject education]. Problemy sovremennogo pedagogicheskogo obrazovaniya, no. 58(2), pp. 240–243. (in Russian)

13 Sovremennye problemy nauki i obrazovaniya (2019). No. 6. URL: <https://science-education.ru/ru/article/view?id=29320> (in Russian)

14 Wineburg S. (2001). Historical Thinking and Other Unnatural Acts: Charting the Future of Teaching the Past. Philadelphia: Temple University Press, 255 p.

15 Seixas P., Morton T. (2013). The Big Six Historical Thinking Concepts. Toronto: Nelson Education, 218 p.

МЕЖПРЕДМЕТНЫЕ СВЯЗИ В ПОВЫШЕНИИ КАЧЕСТВА ОБУЧЕНИЯ ИСТОРИИ: СОВРЕМЕННЫЕ ПОДХОДЫ И МЕТОДЫ

*Калиева Б.Т. *, Калелова Ж.У.*

Жетысуский университет имени И. Жансугурова, Республика Казахстан, г. Талдыкорган

**e-mail: tynysbekovna@mail.ru, Kalelova1991@mail.ru*

Аннотация. Педагогика преподавания истории – это самостоятельное научное направление, ориентированное на повышение эффективности образовательного процесса. Она изучает закономерности, методологические принципы и дидактические особенности процесса обучения истории. Основная задача данной области – подготовка будущих специалистов к системному усвоению исторических знаний, обеспечению воспитания и личностного развития обучающихся, а также формированию их исторического мышления.

В процессе преподавания истории недостаточно лишь передавать студентам исторические факты. Важно развивать у них навыки анализа, сопоставления и интерпретации исторических источников. В этой связи содержание дисциплины направлено на формирование у обучающихся ключевых компетенций – критического мышления, умения работать с источниками, понимания исторического времени и пространства, способности оценивать цивилизационные процессы. В статье подробно рассматриваются преимущества междисциплинарных связей в повышении эффективности преподавания истории. Интеграция истории с литературой, философией, социологией, политологией и культурологией расширяет кругозор обучающихся и позволяет воспринимать историческое знание не как простую последовательность событий, а как комплексное явление общественного развития. Кроме того, в статье даётся характеристика инновационных методов преподавания истории, среди которых: Цифровые технологии – использование мультимедийных ресурсов, виртуальных музеев, геоинформационных систем для визуализации исторических данных. Геймификация – внедрение игровых элементов для повышения мотивации студентов и активного усвоения знаний. Проблемное обучение – развитие исследовательских навыков через анализ исторических проблем. Интерактивные методы – дискуссии, проектная деятельность, групповое исследование для многопланового рассмотрения исторических фактов. Таким образом, педагогика преподавания истории сочетает традиционные подходы с современными технологиями, направляя образовательный процесс на повышение его результативности. Использование междисциплинарных связей и инновационных методов не только углубляет историческое мышление обучающихся, но и способствует расширению их профессиональных компетенций.

Ключевые слова: междисциплинарная коммуникация, эффективный урок, воспитание, развитие, интеграция, дидактический подход, последовательность, интерактивность.

INTERDISCIPLINARY CONNECTIONS IN IMPROVING THE QUALITY OF HISTORY EDUCATION: MODERN APPROACHES AND METHODS

B. Kaliyeva*, Zh. Kalelova

Zhetysu University named after I. Zhansugurov, Republic of Kazakhstan, Taldykorgan

*e-mail: tynysbekovna@mail.ru, Kalelova1991@mail.ru

Abstract. The pedagogy of teaching history is an independent scientific field aimed at enhancing the effectiveness of the educational process. It examines the laws, methodological principles, and didactic features of history instruction. The primary objective of this discipline is to prepare future specialists for the systematic acquisition of historical knowledge, to ensure the upbringing and personal development of learners, and to foster the formation of their historical thinking.

In the process of teaching history, it is not sufficient merely to transmit historical facts to students. It is essential to develop their skills in analyzing, comparing, and interpreting historical sources. Accordingly, the content of the discipline is directed toward the formation of learners' key competencies—critical thinking, the ability to work with sources, understanding of historical time and space, and the capacity to evaluate civilizational processes. The article provides a detailed examination of the advantages of interdisciplinary connections in improving the effectiveness of history teaching. Integrating history with literature, philosophy, sociology, political science, and cultural studies broadens students' horizons and enables them to perceive historical knowledge not as a mere sequence of events but as a complex phenomenon of social development. In addition, the article characterizes innovative methods of teaching history, including: Digital technologies – the use of multimedia resources, virtual museums, and geographic information systems to visualize historical data. Gamification – the introduction of game elements to increase student motivation and promote active learning. Problem-based learning – the development of research skills through the analysis of historical problems. Interactive methods – discussions, project-based activities, and group research to provide multifaceted perspectives on historical facts. Thus, the pedagogy of teaching history combines traditional approaches with modern technologies, directing the educational process toward greater efficiency. The use of interdisciplinary connections and innovative methods not only deepens students' historical thinking but also contributes to the expansion of their professional competencies.

Keywords: interdisciplinary communication, effective lesson, education, development, integration, didactic approach, consistency, interactivity.

Авторлар туралы мәліметтер:

Калиева Бекзат Тынысбековна* – PhD, I. Жансүгіров атындағы Жетісу университеті (Қазақстан, Талдықорған қ., e-mail: tynysbekovna@mail.ru, ORCID: <https://doi.org/0000-0002-3690-6555>).

Калелова Жадыра Уатаевна – магистр, I. Жансүгіров атындағы Жетісу университеті (Қазақстан, Талдықорған қ., e-mail: Kalelova1991@mail.ru, ORCID: <https://doi.org/0000-0002-5959-0506>).

Сведения об авторах:

Калиева Бекзат Тынысбековна* – PhD, Жетысуский университет имени И. Жансугурова (Казахстан, г. Талдыкорган, e-mail: tynysbekovna@mail.ru, ORCID: <https://doi.org/0000-0002-3690-6555>).

Калелова Жадыра Уатаевна (корреспондентный автор) – магистр, преподаватель-лектор, Жетысуский университет имени И. Жансугурова (Казахстан, г. Талдыкорган, e-mail: Kalelova1991@mail.ru, ORCID: <https://doi.org/0000-0002-5959-0506>).

Information about authors:

Kaliyeva Bekzat* – PhD, Zhetysu University named after I. Zhansugurov (Kazakhstan, Taldykorgan, e-mail: tynysbekovna@mail.ru, ORCID: <https://doi.org/0000-0002-3690-6555>).

Kalelova Zhadyra Uataevna – Master's, Zhetysu University named after I. Zhansugurov (Kazakhstan, Taldykorgan, e-mail: Kalelova1991@mail.ru, ORCID: <https://doi.org/0000-0002-5959-0506>).

A NEW PARADIGM OF THE CONCEPT OF LITERARY LANGUAGE IN CONTEMPORARY LINGUISTICS

B. Karagulova , S. Mukhtarova* , S. Mukhtarov 

K. Zhubanov Aktobe regional university, Republic of Kazakhstan, Aktobe

*e-mail: bkaragulova@mail.ru, Sandymukhtarova1987@gmail.com,
Sabyrzhanmukhtarov@gmail.com

Abstract. The article proposes a new approach to the study of the concept of literary language, considering this concept from the point of view of historical categories, taking into account the historical and cultural situation in each country, the late emergence of written culture. To date, the concept of literary language is considered on a par with the concept of writing, but the article aims to show it as a category independent of writing. The main criteria, prerequisites and features of the formation of the literary language are determined. The works of domestic and foreign authors are differentiated, and the main criterion is the processing of the language. In addition, the article analyzes the position that a literary language can exist without writing, various factors in the formation of the definition of a literary language, old and new views of scientists. It is argued that the simultaneous use of the concept of literary language and the concept of written speech is associated with the process of registration of the literary language. For example, it is concluded that the formation of a literary language is a “national language”, the establishment is a “common language”, the design is a “written language”, the transformation of a national language into a developed form is a “literary language”. In addition, in order to reveal the concept of literary language, along with the term literary language, such concepts as the language of author’s poetry, koine, and a supra-dialect language are considered. The terms used in parallel defining the concepts of literary language are studied, the significance of cognitive categories in the definition of the concept of literary language is revealed. As a result, the concept of literary language is considered from the point of view of new cognition and a hypothetical definition is proposed.

Keywords: literary language, written language, new perspective, spoken language, national language.

Introduction

Literary language is a developed form of the national language. World Science unanimously joins this definition. Indicates the status of the literary language. If we clarify the definition of the term literary language, scientists firmly adhere to the conclusion that literary language is the language of recorded worlds, falling under a certain linguistic norm. But now there is a tendency to consider the literary language from a different perspective, from the point of view of a new paradigm.

Literary language is the fruit of collective creativity. The norms in it are perceived as relatively stable. No matter how stable the norms are, they have the property of being subject to change within a certain time frame, of being replenished. The concept of literary language is complex and multifaceted. Therefore, linguists take different approaches when it comes to the concept of literary language.

Not all researchers consider the writing of texts as a mandatory characteristic of the literary language (A. Iskakov, R. Syzdyk, E. Zhubanov), however, the formation of the written culture of countries without writing undoubtedly makes a significant difference in the nature of the literary language by increasing its potential and expanding its scope. There are also scientists who look at the genesis of the literary language from a different point of view. They directly connect the literary language with the formation of writing. Among the Kazakh scientists, the share of scientists who adhere to this opinion prevails (T. Kordabayev, N. Sauranbayev).

Researchers often do not focus on the literary language separately, they prefer to talk about its types – written literary language, oral literary language, literary language. Therefore, in modern linguistics there is no clear definition given to the literary language. For example, we note that many Kazakh scientists refer to the following definition of Budagov: “literary language is the

language of processed, written, written worlds of the national language” [1]. This definition is still given to the literary language. The position of such scientists as T. Kordabayev echoes this opinion.

The general literary language is a historical category. Different activities are assigned to it, depending on different historical circumstances. Here, the state of the formation of the literary language, the culture and social development of that country directly contribute.

We would like to focus more on the definition of the literary language, the views of European scientists and domestic scientists.

Most European scientists adhere to the opinion that without writing, the existence of a literary language is impossible. However, such an idea is supported by the countries of the early formation of writing. And the conclusion that there was no literary language in countries whose literary heritage passed down from word of mouth to generation, and then only got on paper, leads to a limitation of the scope of the concept of literary language. However, today scientists pay great attention to the fact that the concept of literary language has narrowed to this day. For example, the Swedish scientist Thore Jansson said that “the role that writing plays is very important to perceive language as a language. In summary, the statement” if it has an independent writing, it is a language, and if it does not have writing, it is not a language raises the problem of this concept, arguing that it is still unshakable in the minds of people [2].

Russian linguist V.V. Vinogradov recognizes that the concept of “literary language” is changeable when differentiated from a historical point of view. Because some people know that there was no tradition of writing and drawing, and even in its existence it did not develop: “the written language has a special place in the constant normalization, sorting, processing and development of any language as a literary language. But it is also known that the writing language is not equally developed in all peoples. Because if the writing language was formed and developed early in one, then it can develop late in another. It is even appropriate to take into account the fact that in some recent times there is a systematic formation or the presence of exchange properties of writing and drawing. And the speech of the people has deep roots. Even goes back to the ancient centuries” [3]. This opinion of the scientist shows that when defining a literary language, its study from the point of view of the formation of a writing language leads to a failure to take into account the historical situation in the country, the factor of underdevelopment of writing in it.

In general, we have to look at the concept of “literary language” from the point of view of other cognition. The scientist R. Syzdyk also [4] raises this problem: “it is necessary to pay attention to the peculiarities of the history of the cultural and spiritual world of each people, the course and form of language development in different eras, and identify other features that indicate the literary type of a particular language. Most researchers do not give a clear definition of the concept of “literary language” and recognize it as historically volatile. It is not necessary, therefore, to have a single knowledge-the definition of which is the same for all epochs in the development of the literary language of all languages. Therefore, there are opinions that some people may have a literary language even in those times when the tradition of writing was not formed or developed, or at one time they wrote, and then they did not develop for various reasons.” Taking into account the opinion of the scientist, we note that this is a problem that needs to be studied and remains open.

Materials and methods

The study was guided by the work of domestic authors such as R. Syzdyk, E. Zhubanov, Abylkasimov, T. Kordabayev, N. Sauranbayev and foreign authors such as V. Vinogradov, T. Janson, M. Godden, Gukhman. The method of qualitative analysis of the collected materials on the topic was used and the problematic of the concept was determined. At the next stage, an analysis of problematics was carried out. Based on the analysis, a hypothesis was developed about the need to give a new definition of the concept of literary language.

Results and discussion

A group of former Kazakh researchers (T. Kordabayev, Sauranbayev) took the position that without writing, the literary language cannot exist. This corresponded to the requirements of

the political-censorship system of that time. This is one. Secondly, Kazakh science, Kazakh linguistics and literature began to be studied by Kazakh scientists. The reason for this is that Kazakh science, culture, and Russian politics were studied by Russian forwarders (Ilminsky, Radlov, etc.), and various conclusions were drawn. That is why the opinions and positions of these scientists were taken as a basis as a preliminary research model. Thirdly, in the study of the formation of the Kazakh literary language, the research of European and Russian scientists on the literary language was guided as a theoretical base. And in European, Russian countries, the culture of writing developed much earlier than we do. Therefore, it is natural that writing should be considered as the main criterion for its formation. And from a historical point of view, how much does the literary language of those countries where the literary language developed orally, but the culture of writing was then formed, correspond to the defiance of the literary language?

At the same time, the following questions require an answer: What are the prerequisites for the formation of a literary language? What criteria can serve as the basis for creating a literary language?

Of course, the rise of the national language to the level of the literary language is primarily associated with the expansion of its scope, political, economic, social, cultural development of the country. The following factors can be noted that contribute to the formation and development of the literary language:

Linguistic, linguistic (intra, extralinguistic) factors; unification of lexical and grammatical persons of the language; development of the language of poetry.

One of the signs of a literary language is elaboration. The scientist M. M. Gukhman defines literary language as “the processed form of any language, independent of its implementation in written or oral form.” The main sign of the establishment of a literary language is the selection of language tools on the basis of certain qualitative criteria, the fall into a single norm. Since the literary language is a historical category, the level of discipline and regulation in the processing, selection of language tools may not be the same, not only in different literary languages, but also in the historical stages of one language.

Literary language is considered as a form of language existence, juxtaposed with regional dialects, interdialects and colloquial speech. The concept of a general literary language is determined by the historical conditions in its formation, the peculiarities of development and functioning.

Although the term “literary language” as a processed form of language is widely used in scientific circulation, there are also terms in competitive use. For example, in the Anglo-American tradition, the terms “standard language” and “language standard” are used, especially in relation to the modern literary language. In recent times, this term has also been used in slavistics. In German linguistics, the terms “written language”, “common language” are used, in Poland – “language of culture”, “cultural language”. Such a variety of terms is reflected not only in the national scientific traditions of different countries, but also in the linguistics of one country. And in Kazakh linguistics, along with the term literary language, the terms “national language” and “common language” were used. These terms corresponded to the linguistic situation in historical periods associated with the formation and development of the nation, and also showed a commonality, commonality in the way of formation of the literary language. On the one hand, this situation is due to the nature of the object of study: its multifaceted and historically volatile.

Literary works dictum the philosophy of the major tenets of existentialism, such as death, anguish, liberty, and shame [5].

The concept behind these terms is like a concept that expresses the phases of the formation, establishment, correspondence of the literary language, transformation into a developed form of the national language. Formation – “national language”, establishment – “common language”, protocol – “written language”, transformation into a developed form of the national language – corresponds to the character of “literary language”.

We know that the appreciation of the artistic character in the development of the language was very important for the Turkic period. The roots of any culture go deep into the depths of history. Mastering the spiritual heritage of past generations, restoring historical memory will

provide a great opportunity for the prosperity of our country and the spiritual development of society. Making philosophical judgments about the worlds belonging to pearls, revealing the meaning of each word, teaching to draw conclusions in connection with life, raises the level of ethical consciousness of people [6].

The term written language corresponds to the nature of the object only when the processed form of the language is recorded. However, this term and its character are ineffective in analyzing the literary language of countries where writing developed late, and the literary language was formed on the basis of the orthoepic norm, that is, orally. The use of this term and its character in the definition of the literary language depend on the role of the written language in the establishment of norms in the literary language. Therefore, it is necessary to take a new approach to the definition of the literary language. If the majority use the definition of the existing literary language, that is, to be guided by the formation of the written language as the main characteristic of the literary language, this is fraught with historical subjectivity. As we have already noted, the formation of the literary language of each country directly depends on the historical and linguistic situation in it, and the language of the text received in any letter is not perceived as a literary language. Therefore, the term in scientific circulation should be as objective as possible, and the main criterion of the literary language should be taken as the characteristic of the processed form of the language, common to the literary language of all countries. This opinion is supported by the words of the scientist M.M. Gukhman [7]: “under the literary language in this work there is a well-known form of love of the language, it is impossible to implement it in the future or in the future”. The announcement of the “established form” language presupposes a clear definition of the language resources of the public inventory on the basis of higher or higher quality criteria and related to this large or men’s regulations. “According to foreign languages, the literary language is considered as one of the forms of language, order with territorial dialects and different types of native languages (interdialects) and simplicity”.

The constant property of the literary language, which distinguishes it from other forms of life and clearly characterizes its specificity, is the elaboration of the language.

Discussion

British academician Malcolm Godden argues that it is necessary to reconsider the definition of the concept of “literary language”: “the term “literary language” can be used in different parts of the world, speaking of different meanings of the word “literature”, and in the field of discourse, with the use of it, will vary from one period to another. For the period up to 1100 years, there was a small number of written and etymological Words “Literary” or “literature”, which is known as “everything that is written”, in particular from regular discourse: it risks, with one story, to study poetry, to write a separate language the significant step was developed without the help of the pussy, and a number of well-maintained spontaneity, trustworthiness in the existing conditions; and with other stories, including one more, which is to be positive, a way to practice all our activities in the language of Togo time for all levels to take from Pussy documents. With other stories, a more detailed description of the literature as creative compositions can be made to exclude many, which includes the introduction, and the inclusion of certain texts, which represent some linguistic or literary interests, which they have a business with “I don’t know”, he said. I use the term “literary language” here, which means that all people and more persistent and ambitious people in prose, especially technical texts, which demonstrate the complexity of writing and using the language” [8]. Failure to classify the language of oral discourse as a literary language leads to the fact that the language of poetry developed without writing falls into the norm before the written language, and does not take into account the language of literature as a literary language. Therefore, it is necessary to consider the unification of the language of poetry as a clear and clear sign of the formation of the literary language. The real fact of the formation of the literary language is directly related to the development of the language of author’s poetry. The language of author’s poetry corresponds to

the signs of the literary language mentioned above. The language of author's poetry has a syntactic, phonetic, semantic integrity that corresponds to the norms of the literary language.

The language of author's poetry fully informs that the literary language has not only been formed, but also that it has reached a new stage and entered a phase of development.

The scientist E. Zhubanov notes that in many countries spoken poetry, including the language of poetry, served as a literary language. For example, in the XI-XII centuries, the Provençal literary language used in the lands of France existed only in the form of poetry.

The conclusion of this scientist proves the need for a new approach to the concept of "literary language", a definition.

Scientist Babash Abylkassimov distinguishes between literary language and writing and gives the following definition: "literary language is a type of ordinary simple language of the people, which has passed through the sieve of the Masters of the word, gradually developed, entered the literary norm, became an exemplary tradition. Such a processed literary expression has an oral form and a written form. In the Kazakh steppe until the XIX century, that is, before Abai, there were two different literary languages. One of them is a written language called "Turkic", which is common to all Turkish people, based on the traditions of writing since ancient Turkic times, and the other is an indigenous language, which was born orally, developed orally and lived orally, since ancient times, the spoken language of the Kazakh people was formed mainly in a literary expression, corresponding stylistic norms" [9].

The relations between Kazakh and Uzbek literature have been studied sufficiently by scholars in both countries from different perspectives. Among these studies, this topic has also been considered a subject of special studies. However, in the course of the study, we found out that there is not so much fundamental research or scientific articles on the relationship between Kazakh and Uzbek literature. Kazakh literature developed closely alongside neighboring Turkic culture and literature. This can be shown by the most ancient historical monuments such as the Kultegin, Bilge Kagan, and Orkhon Monuments, which are devoted to Tonykok, a Turkic commander common to the histories of the Azeris, Kyrgyz, Uzbeks, Tatars, and other Turkic peoples. The deep and multi-faceted relationship between Kazakh and Uzbek people originates from their folklore and oral literature [10-15].

We, in turn, in support of the cited opinion of the scientist, want to emphasize that the main form of life of the language is oral language, the emergence of written language is a form associated with the fact that it passes the tests of history and falls into a single system, passes from the local dialectal and spoken language to a higher level. Therefore, it is especially important to consider that the main criterion of the literary language is that it undergoes a certain processing and serves the people orally.

Conclusion

In short, the boundaries of the concept of literary language should not be limited only to writing. Many scientists consider the written language only as a type of literary language, and we are sure that such a bold practice will find wide application. The main feature of the language should be its elaboration, National use. Literary language is a historical category that dominates and contradicts the local spoken language, dialect. Therefore, on the basis of the above analysis, we suggest the need to give an objective definition of the literary language.

REFERENCES:

- 1 Будагов Р.А. Проблемы изучения романских литературных языков. – Москва: Московский университет, 1961. – 38 с.
- 2 Янсон Т. Тіл тарихы: Кіріспе. – Алматы: «Ұлттық аударма бюросы» қоғамдық қоры, 2019. – 244 б.
- 3 Виноградов В.В. Проблемы литературных языков и закономерностей их образования и развития. – Москва, 1967. – 98 с.
- 4 Сыздық Р. Қазақ әдеби тілінің тарихы (XV–XIX ғасырлар). – Алматы: Арыс, 2004. – 288 б.
- 5 Rakymzhan O., Shalabay B., Zhumagulova O., Kazhibaeva G., Kairbekova I. Existential Loneliness in Kazakh Literature and Modern World Literature: Insights from Metaphors and Frame-Based Analysis // International

Journal of Society, Culture and Language. – 2022. – Vol. 10. – №3. – P. 103–116. DOI: <https://doi.org/10.22034/ijsc.2022.543086.246>

6 Қосымова Г.С. Абайдың толық адам тұжырымының бастау көздері // Ясауи университетінің хабаршысы. – 2022. – №3(125). – Б. 7–19. DOI: <https://doi.org/10.47526/2022-3/2664-0686.01>

7 Гухман М.М. Литературный язык // Общее языкознание. Формы существования, функции, история языка. – Москва: Наука, 1970. – С. 502–548.

8 Malcolm R.G. The Cambridge History of the English Language. – Cambridge: Cambridge University Press, 1992. – P. 490–535. DOI: <https://doi.org/10.1017/CHOL9780521264747.009>

9 Әбілқасымов Б. Қазақ баспасөзі мен әдеби тілі тарихы бойынша зерттеулер. – Алматы: Тіл білімі университеті, 2011. – 271 б.

10 Mamayev Z., Boranbayev S., Karabayeva K., Issayeva Z., Mamayeva G. Kazakh-Uzbek Literary Relations: History and Specificity of Literary Translation // International Journal of Society, Culture and Language. – 2021. – Vol. 9. – №2. – P. 114–122.

11 Аханов К. Тіл білімінің негіздері: оқу құралы. – Алматы: Санат, 2002. – 496 б.

12 Қайдар Ә.Т. Қазақ тілінің өзекті мәселелері. – Алматы: Ана тілі, 1998. – 304 б.

13 Ларин Б.А. История русского литературного языка. – Ленинград: Наука, 1975. – 285 с.

14 Ferguson C.A. Diglossia // Word. – 1959. – Vol. 15. – №2. – P. 325–340. DOI: <https://doi.org/10.1080/00437956.1959.11659702>

15 Haugen E. Dialect, Language, Nation // American Anthropologist. – 1966. – Vol. 68. – №4. – P. 922–935. DOI: <https://doi.org/10.1525/aa.1966.68.4.02a00040>

REFERENCES:

1 Budagov R.A. (1961). Problemy izucheniya romanskikh literaturnykh yazykov [Problems of Studying Romance Literary Languages]. Moscow: Moscow University, 38 p. (in Russian)

2 Janson T. (2019). Til tarihi: Kirispe [The History of the Language: Introduction]. Almaty: Ulttyq audarma burosy qogamdyq qory, 244 p. (in Kazakh)

3 Vinogradov V.V. (1967). Problemy literaturnykh yazykov i zakonomernostey ikh obrazovaniya i razvitiya [Problems of Literary Languages and Patterns of Their Formation and Development]. Moscow, 98 p. (in Russian)

4 Syzdyk R. (2004). Qazaq adebi tiliniñ tarihi (XV–XIX gasyrlar) [History of the Kazakh Literary Language (15th–19th Centuries)]. Almaty: Arys, 288 p. (in Kazakh)

5 Rakymzhan O., Shalabay B., Zhumagulova O., Kazhibayeva G., Kairbekova I. (2022). Existential Loneliness in Kazakh Literature and Modern World Literature: Insights from Metaphors and Frame-Based Analysis. International Journal of Society, Culture and Language, vol. 10, no. 3, pp. 103–116. DOI: <https://doi.org/10.22034/ijsc.2022.543086.246>

6 Qosymova G.S. (2022). Abaidyñ tolyq adam tujyrymynyn bastau kozderi [Sources of Abai's "Perfect Man" Concept]. Iasau universitetinin habarshysy, no. 3(125), pp. 7–19. DOI: <https://doi.org/10.47526/2022-3/2664-0686.01> (in Kazakh)

7 Guxman M.M. (1970). Literaturnyy yazyk [Literary Language]. In: Obshchee yazykoznanie. Formy sushchestvovaniya, funktsii, istoriya yazyka. Moscow: Nauka, pp. 502–548. (in Russian)

8 Malcolm R.G. (1992). The Cambridge History of the English Language. Cambridge: Cambridge University Press, pp. 490–535. DOI: <https://doi.org/10.1017/CHOL9780521264747.009>

9 Abilkhasymov B. (2011). Qazaq baspasozı men adebi tili tarihy boyynsha zertteuler [Research on the History of the Kazakh Press and Literary Language]. Almaty: Til bilimi universiteti, 271 p. (in Kazakh)

10 Mamayev Z., Boranbayev S., Karabayeva K., Issayeva Z., Mamayeva G. (2021). Kazakh-Uzbek Literary Relations: History and Specificity of Literary Translation. International Journal of Society, Culture and Language, vol. 9, no. 2, pp. 114–122.

11 Ahanov K. (2002). Til biliminiñ negizderi [Fundamentals of Linguistics]. Almaty: Sanat, 496 p. (in Kazakh)

12 Qaidar Ä.T. (1998). Qazaq tiliniñ özekti mäseleleri [Topical Issues of the Kazakh Language]. Almaty: Ana tili, 304 p. (in Kazakh)

13 Larin B.A. (1975). Istoriya russkogo literaturnogo yazyka [History of the Russian Literary Language]. Leningrad: Nauka, 285 p. (in Russian)

14 Ferguson C.A. (1959). Diglossia. Word, vol. 15, no. 2, pp. 325–340. DOI: <https://doi.org/10.1080/00437956.1959.11659702>

15 Haugen E. (1966). Dialect, Language, Nation. American Anthropologist, vol. 68, no. 4, pp. 922–935. DOI: <https://doi.org/10.1525/aa.1966.68.4.02a00040>

ӘДЕБИ ТІЛ ҰҒЫМЫНЫҢ ҚАЗІРГІ ТІЛ ҰҒЫМЫНЫҢ ЖАҢА ПАРАДИГМАСЫ

Карагулова Б.С., Мухтарова С.С. , Мухтаров С.С.*

*Қ. Жұбанов атындағы Ақтөбе өңірлік университет,
Қазақстан Республикасы, Ақтөбе қ.*

**e-mail: bkaragulova@mail.ru, Sandymukhtarova1987@gmail.com,
Sabyrzhanmukhtarov@gmail.com*

Аңдатпа. Мақалада әдеби тіл ұғымына тарихи категория тұрғысынан қарап, әр елдің тарихи-мәдени жағдайын, жазба мәдениетінің кең пайда болуы сияқты мәселелерді ескере отырып, әдеби тіл ұғымын жаңаша көзқараспен талдау көзделеді. Осы күнге дейін әдеби тіл ұғымы жазба тіл ұғымымен тең дәрежеде қарастырылып келсе, мақалада оны жазба тілден тәуелсіз категория ретінде көрсету мақсат етіледі. Әдеби тілдің қалыптасуындағы негізгі критерийлер мен алғышарттар, белгілері анықталады. Отандық және шетелдік авторлардың еңбектері саралана келе, басты критерий ретінде тілдің өңделгендігі негізге алынады. Сонымен қатар әдеби тіл жазусыз өмір сүруі мүмкін деген позиция басшылыққа алынып, әдеби тіл дефинициясының қалыптасуындағы түрлі факторларға талдау жасалып, ғалымдардың ескі және жаңа көзқарастары сарапталады. Әдеби тіл ұғымы мен жазба тіл ұғымының қатар қолданылуы оның әдеби тілдің хатталуы процесімен байланысты екені алға тартылады. Қалыптасуы – «жалпыхалықтық тіл», орнығуы – «ортақ тіл», хатталуы – «жазба тіл», ұлттық тілдің дамыған формасына айналуы – «әдеби тіл» сипатына сәйкес келеді. Мысалы, әдеби тілдің қалыптасуы – «жалпыхалықтық тіл», орнығуы – «ортақ тіл», хатталуы – «жазба тіл», ұлттық тілдің дамыған формасына айналуы – «әдеби тіл» сипатына сәйкес келеді деген тұжырым жасалады. Сонымен бірге әдеби тіл ұғымын аша түсу мақсатында, әдеби тіл терминімен қатар авторлы поэзия тілі, койнэ, ауызекі тілден үстем тіл ұғымдары қарастырылады. Әдеби тіл ұғымының жарыспалы қолданыстағы терминдері зерделеніп, әдеби тіл ұғымына анықтама берудегі танымдық категорияларының маңызы айқындалды. Нәтижесінде әдеби тіл ұғымы жаңаша таным тұрғысынан қарастырылып, болжалды дефинициясы ұсынылады.

***Кілт сөздер:** әдеби тіл, жазба тіл, жаңаша көзқарас, ауызекі тіл, жалпыхалықтық тіл.*

НОВАЯ ПАРАДИГМА ПОНЯТИЯ ЛИТЕРАТУРНОГО ЯЗЫКА В СОВРЕМЕННОМ ЯЗЫКОЗНАНИИ

Карагулова Б.С., Мухтарова С.С. , Мухтаров С.С.*

*Актюбинский региональный университет имени К. Жубанова,
Республика Казахстан, Актөбе*

**e-mail: bkaragulova@mail.ru, Sandymukhtarova1987@gmail.com,
Sabyrzhanmukhtarov@gmail.com*

Аннотация. В статье предлагается новый подход к изучению понятия литературного языка, рассматривающий это понятие с точки зрения исторических категорий, с учетом историко-культурной ситуации в каждой стране, позднего возникновения письменной культуры. На сегодняшний день понятие литературного языка рассматривается наравне с понятием письменности, но в статье ставится задача показать его как независимую от письменности категорию. Определены основные критерии, предпосылки и особенности формирования литературного языка. Произведения отечественных и зарубежных авторов дифференцированы, и главным критерием обозначена обработанность языка. Кроме того, анализируется положение о том, что литературный язык может существовать без письменности, различные факторы формирования дефиниции литературного языка, старые и новые взгляды ученых. Утверждается, что одновременное употребление понятия литературного языка и понятия письменной речи связано с процессом оформления литературного языка. Например, делается вывод, что формирование литературного языка - «народный язык», установление - «общий язык», оформление - «письменный язык», превращение национального языка в развитую форму - «литературный язык». Кроме того, с целью раскрытия понятия литературный язык наряду с термином литературный язык рассматриваются такие понятия, как язык авторской поэзии, койне, наддиалектный язык. Изучены параллельно используемые термины, определяющие понятия литературный язык, выявлено значение когнитивных категорий в определении понятия литературный язык.

В результате понятие литературный язык рассматривается с точки зрения нового познания и предлагается гипотетическая дефиниция.

Ключевые слова: *литературный язык, письменный язык, новый подход, разговорный язык, общенародный язык.*

Information about authors:

Karagulova Balgenzhe – Candidate of philological sciences, professor, K. Zhubanov Aktobe regional university (Kazakhstan, Aktobe, e-mail: bkaragulova@mail.ru, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0545-977X>).

Mukhtarova Sandugash* – PhD, K. Zhubanov Aktobe regional university, (Kazakhstan, Aktobe, e-mail: Sandy.mukhtarova1987@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9441-1035>).

Mukhtarov Sabyrzhan – Candidate of philological sciences, associated professor, K. Zhubanov Aktobe regional university (Kazakhstan, Aktobe, e-mail: Sabyrzhanmukhtarov@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0009-0003-3291-1490>).

Авторлар туралы мәліметтер:

Карагулова Балгенже Сагидуллаевна – филология ғылымдарының кандидаты, профессор, Қ. Жұбанов атындағы Ақтөбе өңірлік университеті (Қазақстан, Ақтөбе қ., e-mail: bkaragulova@mail.ru, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0545-977X>).

Мухтарова Сандугаш Сабыржановна* – PhD, Қ. Жұбанов атындағы Ақтөбе өңірлік университеті (Қазақстан, Ақтөбе қ., e-mail: Sandy.mukhtarova1987@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9441-1035>).

Мухтаров Сабыржан Сагидуллинович – филология ғылымдарының кандидаты, доцент, Қ. Жұбанов атындағы Ақтөбе өңірлік университеті (Қазақстан, Ақтөбе қ., e-mail: Sabyrzhanmukhtarov@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0009-0003-3291-1490>).

Информация об авторах:

Карагулова Балгенже Сагидуллаевна – кандидат филологических наук, профессор, Актыбинский региональный университет имени К. Жубанова (Казахстан, г. Актобе, e-mail: bkaragulova@mail.ru, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0545-977X>).

Мухтарова Сандугаш Сабыржановна* – PhD, старший преподаватель, Актыбинский региональный университет имени К. Жубанова (Казахстан, г. Актобе, e-mail: Sandy.mukhtarova1987@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9441-1035>).

Мухтаров Сабыржан Сагидуллинович – кандидат филологических наук, доцент, Актыбинский региональный университет имени К. Жубанова (Казахстан, г. Актобе, e-mail: Sabyrzhanmukhtarov@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0009-0003-3291-1490>).

ҚАЗАҚСТАННЫҢ ЖАҢҒЫРУ ДИСКУРСЫНДАҒЫ «ЦИФРЛАНДЫРУ» КОНЦЕПТІСІ

Шүкенай Г.Т.



І. Жансүгіров атындағы Жетісу университеті, Қазақстан Республикасы, Талдықорған қ.
*e-mail: gt.chukenaeva@gmail.com

Аңдатпа. Мақалада Қазақстанның жаңғыру дискурсындағы «цифрландыру» концептісінің когнитивтік, аксиологиялық және дискурстық табиғаты лингвистикалық тұрғыдан талданады. Зерттеудің өзектілігі цифрландыру ұғымының қазіргі ресми-саяси коммуникацияда тек технологиялық өзгерісті білдіретін термин шеңберінен шығып, мемлекеттік басқарудың жаңғыруын, институционалдық трансформацияны, азаматқа бағдарланған қызмет көрсету жүйесін және жаңа қоғамдық құндылықтарды репрезенттейтін күрделі концептуалды құрылымға айналуына байланысты айқындалады. Зерттеу материалы ретінде Қазақстан Республикасы Президентінің 2022-2025 жылдардағы Қазақстан халқына жолдаулары, «Жасанды интеллектті дамытудың 2024-2029 жылдарға арналған тұжырымдамасы», «мемлекеттік басқаруды цифрлық трансформациялау қағидалары» және цифрлық даму саласына қатысты ресми мәтіндер алынды. Зерттеу барысында 350-ден астам тілдік қолданыс, терминдік бірлік және дискурстық тіркес талданды. Әдіснамалық негізі ретінде когнитивті лингвистика, концептуалды талдау, семантикалық өріс әдісі, ядро-периферия моделі, фреймдік талдау, дискурстық талдау тәсілдері қолданылды. Талдау нәтижесінде «цифрландыру» концептісінің ядросын «цифрландыру», «цифрлық трансформация», «цифрлық мемлекет», «цифрлық даму» сияқты бірліктер, ал перифериялық қабатында «электронды үкімет», «жасанды интеллект», «деректерді басқару», «киберқауіпсіздік», «цифрлық тәуелсіздік» тәрізді терминдер құрайтыны анықталды. Концептінің аксиологиялық мазмұны ашықтық, тиімділік, жеделдік, қолжетімділік, инновация, қауіпсіздік, оңтайландыру және жаңғырту құндылықтары арқылы сипатталады. Зерттеу қорытындылары «цифрландыру» концептісінің Қазақстанның ресми-саяси дискурсындағы бейтарап техникалық термин емес, мемлекеттік дамудың стратегиялық бағытын, қоғамдық құндылықтардың өзгеруін және институционалдық жаңаруды білдіретін идеологиялық-концептуалды бірлік екенін көрсетеді.

Кілт сөздер: цифрландыру, цифрлық трансформация, жаңғыру дискурсы, концепт, когнитивті лингвистика, аксиологиялық маркерлер, репрезентация, семантикалық өріс.

Кіріспе

Қазақстанның жаһандық цифрлық трансформация үдерісіне белсенді түрде кірігуі мемлекеттік басқару жүйесі, қоғамдық коммуникация және институционалдық қатынастардың жаңа моделін қалыптастыруға ықпал етті. Қазіргі кезеңде цифрландыру экономикалық немесе технологиялық реформалардың құрамдас бөлігі ретінде ғана емес, қоғамдық сананы, мемлекеттік басқару логикасын және әлеуметтік өзара әрекеттесу формаларын өзгертетін кешенді жаңғырту құбылысы ретінде қарастырылады. Соңғы жылдары Қазақстанның ресми-саяси дискурсындағы «цифрландыру» ұғымы мемлекеттік саясаттың стратегиялық басымдықтары, инновациялық даму модельдері және ұлттық жаңғыру идеяларымен тығыз байланыста қолданылып келеді. Сондықтан цифрландыру дискурсы елдің технологиялық дамуын сипаттайтын тар шеңбердегі терминологиялық өрістен шығып, институционалдық трансформацияны, цифрлық тәуелсіздікті, азаматқа бағдарланған басқаруды және қоғамдық құндылықтарды репрезенттейтін күрделі концептуалды құрылымға айналды.

Қазақстан Республикасының Президенті Қ. Тоқаевтың Қазақстан халқына Жолдауларында цифрлық трансформация мемлекеттік реформалардың маңызды бағыты ретінде жүйелі түрде ұсынылады. Сонымен қатар, «Жасанды интеллектті дамытудың 2024-2029 жылдарға арналған тұжырымдамасы», «Мемлекеттік басқаруды цифрлық трансформациялау қағидалары», цифрлық даму саласына қатысты ресми стратегиялық құжаттарда цифрландыру мемлекеттік басқарудың тиімділігін арттыру, қоғамдық

қызметтердің қолжетімділігін қамтамасыз ету және ұлттық бәсекеге қабілеттілікті күшейтудің негізгі тетігі ретінде сипатталады. Мұндай дискурстық репрезентация цифрландырудың тек технологиялық құрал емес, мемлекеттің идеологиялық және институционалдық жаңғыруымен байланысты концепт екенін көрсетеді. Қазақстанның жаңғыру дискурсындағы «цифрландыру» концептісінің когнитивтік, аксиологиялық және дискурстық табиғаты арнайы лингвистикалық аспектіде жеткілікті деңгейде зерттелмеген. Қазіргі зерттеулердің басым бөлігі цифрландыруды экономикалық, техникалық немесе басқарушылық феномен ретінде қарастырады, ал оның тілдік репрезентациясы, концептуалды құрылымы, семантикалық өрісі және идеологиялық мазмұны арнайы талдау нысаны ретінде сирек зерттеледі. Сондықтан Қазақстанның ресми-саяси мәтіндеріндегі «цифрландыру» концептісінің қандай когнитивтік модельдер арқылы құрылатынын, қандай құндылықтық маркерлермен байланысатынын және мемлекеттік жаңғыру дискурсындағы қандай идеологиялық қызмет атқаратынын анықтау ғылыми тұрғыдан өзекті.

Зерттеудің мақсаты – Қазақстанның жаңғыру дискурсындағы «цифрландыру» концептісінің құрылымын, концептілік өрісін, аксиологиялық маркерлерін және дискурстық репрезентациясын анықтау. Мақсатқа сәйкес «цифрландыру» концептісінің ядролық және перифериялық компоненттері, оның семантикалық қабаттары, фреймдік құрылымы және жаңғыру дискурсындағы идеологиялық қызметі талданды.

Материалдар мен әдістер

Зерттеу материалын Қазақстан Республикасының ресми-саяси және нормативтік дискурсында цифрландыру мәселесін репрезенттейтін мәтіндер корпусы құрады. Негізгі дереккөздер қатарына Қазақстан Республикасы Президентінің 2022-2025 жылдардағы Қазақстан халқына жолдаулары, «Жасанды интеллектті дамытудың 2024-2029 жылдарға арналған тұжырымдамасы», «Мемлекеттік басқаруды цифрлық трансформациялау қағидалары» және Қазақстан Республикасының Жасанды интеллект және цифрлық даму министрлігінің ресми сайтында жарияланған цифрландыруға қатысты мәтіндер енгізілді. Аталған дереккөздер мемлекеттік жаңғыру дискурсын қалыптастырудағы институционалдық маңызы, цифрландыруға қатысты ресми терминологияны, идеологиялық ұстанымдарды және концептуалдық модельдерді жүйелі түрде репрезенттеуіне байланысты іріктелді. Зерттеу барысында 350-ден астам тілдік қолданыс, терминдік бірлік, дискурстық тіркес талданды.

Зерттеу жұмысы когнитивті лингвистика, дискурстық талдау және концептуалды модельдеу әдіснамасына негізделді. «Цифрландыру» концептісінің құрылымын анықтау мақсатында концептуалды талдау, семантикалық өріс әдісі, ядро-периферия моделі, фреймдік талдау және аксиологиялық талдау қолданылды. Концептілік талдау барысында «цифрландыру» ұғымымен байланысты терминдер мен тілдік бірліктердің семантикалық байланыстары, олардың дискурстағы қызметі және бағалауыш сипаты айқындалды. Ядро-периферия моделі арқылы концептінің негізгі және қосалқы мағыналық қабаттары сараланып, тұрақты әрі жиі қолданылатын терминдер концепт ядросы ретінде, ал контекстік және бағалауыш бірліктер перифериялық құрылым ретінде қарастырылды. Фреймдік талдау әдісі «цифрландыру» концептісінің когнитивтік құрылымын сипаттауға мүмкіндік берді. Бұл әдіс арқылы концептінің негізгі құралдары, үдерістері, мақсаттары мен нәтижелері анықталды. Зерттеуде аксиологиялық талдау қолданылып, цифрландыру дискурсында репрезенттелетін «ашықтық», «тиімділік», «инновация», «қауіпсіздік», «қолжетімділік», «цифрлық тәуелсіздік» сияқты құндылықтық маркерлердің қызметі сараланды. Дискурстық талдау барысында цифрландырудың ресми-саяси коммуникациядағы легитимдік, модернизациялық, технологиялық оптимизм және басқарушылық тиімділік стратегиялары анықталды. Зерттеу барысында мәтіндерді интерпретация жасау мен жүйелеудің сапалық тәсілдері басым қолданылды. Терминдердің қолданыс жиілігі, контекстік байланысы және семантикалық қайталануы ескеріліп, цифрландыру концептісінің дискурстық репрезентациясының негізгі модельдері

айқындалды. Әдіснамалық тұрғыдан шетелдік цифрлық үкімет, смарт үкімет, азаматтарға бағдарланған үкімет, қоғамдық құндылықтар бағыттарындағы ғылыми еңбектердің теориялық тұжырымдары негізге алынды.

Әдебиеттерге шолу

Қазіргі ғылыми әдебиеттерде «цифрландыру» ұғымы тар технологиялық үдеріс ретінде емес, мемлекеттік басқару, қоғамдық коммуникация, институционалдық жаңғыру, азаматтық қатысу және құндылықтық бағдарлардың трансформациясымен байланысты кешенді концепт ретінде қарастырылады. О.А. Соленая, А.А. Яковлева цифрландыру терминінің бірізді әрі әмбебап анықтамасы әлі толық қалыптаспағанын көрсете отырып, оны цифрлық технологиялар арқылы әлеуметтік, экономикалық және басқарушылық үдерістердің сапасы мен тиімділігін арттыруға бағытталған көпсалалы трансформация ретінде сипаттайды [1]. Осы бағытта И.В. Понкин «цифрлық мемлекет» ұғымын мемлекеттік қызметтерді электронды форматқа көшірумен ғана шектелмей, цифрлық үкімет, цифрлық демократия, цифрлық құқықтық реттеу, цифрлық қоғамдық бақылау және GovTech инфрақұрылымдары арқылы іске асатын жаңа ұйымдастырушылық-технологиялық парадигма ретінде түсіндіреді [2]. Бұл тұжырымдар Қазақстанның жаңғыру дискурсындағы «цифрландыру» концептісін де тек техникалық жаңарту емес, мемлекеттік басқарудың ашықтығы, тиімділігі, есептілігі және азаматқа бағдарлануын қамтамасыз ететін құндылықтық-институционалдық категория ретінде қарастыруға мүмкіндік береді.

Шетелдік зерттеулерде цифрлық трансформация көбіне цифрлық үкімет (digital government), смарт басқару (smart governance), азаматқа бағдарлану (citizen-centricity), ашықтық (transparency), есептілік (accountability), қоғамдық құндылық (public value), сенім (trust) ұғымдарымен байланысты талданады. Y. Yuan және басқа ғалымдар мемлекеттік әлеуметтік медианың цифрлық реформаларды қабылдатудағы рөлін көрсетіп, цифрландырудың табысты болуы азаматтардың технологияға, мемлекеттік платформаларға және ресми коммуникацияға сеніміне тікелей байланысты екенін дәлелдейді [3]. Z. Irani Еуропа мемлекеттік басқару жүйесіндегі ескі ақпараттық жүйелер мәселесін талдай отырып, цифрлық трансформацияның негізгі кедергісі ақпараттық жүйелердің бір жүйеге бірікпеуі, жүйелер арасындағы өзара үйлесімділіктің жеткіліксіздігі және институционалдық қарсылық екенін атап өткен [4]. B. Moser-Plautz және L. Schmidhuber Covid-19 пандемиясын мемлекеттік сектордағы цифрлық трансформацияны жеделдеткен фактор ретінде сипаттап, цифрландыру ұйымдық мәдениетке, қызметкерлер құзыретіне, басқару үдерістеріне және қызмет көрсету үлгілеріне әсер ететін социотехникалық үдеріс екенін көрсетеді [5]. M. Cortés-Cediel электронды үкіметтегі чат-боттарды зерттеп, олардың мемлекеттік ақпаратқа қолжетімділікті арттырудағы маңызын айқындаса [6], T. Metler және басқа ғалымдар 27 елдің ұлттық стратегияларына талдау жасау арқылы цифрлық трансформация дискурсының негізгі нарративтері ретінде мемлекеттік басқаруды жаңғырту, ашық үкімет, платформаландыру, киберқауіпсіздік және цифрлық теңсіздік мәселелерін бөліп көрсетеді [7].

Азаматқа бағдарланған цифрлық басқару мәселесі S. Dechamps, F. Wang, B. Romanov, E. Mota және P. Klein еңбектерінде кеңінен қарастырылады. S. Dechamps азаматқа бағдарлану ұғымын басқару мәдениеті, қызмет дизайны, соңғы нәтиже және пайдаланушы қажеттілігін түсіну өлшемдері арқылы сипаттайды [8]. F. Wang «онлайн үкімет – азамат» өзара әрекеттесуін мәтіндік деректерді талдау, тақырыптық модельдеу (LDA topic modeling), эмоциялық реңкті талдау (sentiment analysis) талдау әдістері арқылы зерттеп, цифрлық платформалардың қоғамдық сұранысты анықтау, жауап беру жылдамдығын арттыру және басқарудағы жауапкершілікті қалыптастырудағы рөлін айқындайды [9]. B. Romanov Эстонидағы интернет арқылы дауыс беру мысалында институционалдық сенімнің технологиялық сенімнен маңыздырақ екенін дәлелдейді [10]. Бұл зерттеулер Қазақстандағы «цифрландыру» концептісін азаматқа бағытталған, сенімге негізделген және институционалдық легитимділікпен байланысқан жаңғыру тетігі ретінде пайымдауға негіз болады.

Цифрлық трансформацияның этикалық, құқықтық және қауіпсіздік өлшемдері A. Guenduez, E. Pullen, L. Tangi, F. Azzahro, J. Tridgell және басқа ғалымдардың еңбектерінде жүйелі талданады. A. Guenduez цифрлық этика саясатында ашықтық, әділеттілік, есептілік, деректерді қорғау, кемсітпеу және адам құқықтары құндылықтарының басымдыққа ие екенін көрсетеді [11]. E. Pullen цифрлық этиканы декларативті қағидалар жиынтығы емес, мемлекеттік ұйымдардың шешім қабылдау, жауапкершілік бөлу және қоғамдық қатысу тәжірибесіне енгізілуі тиіс тұрақты басқару тәжірибесі ретінде қарастырады [12]. F. Azzahro азаматтардың жасанды интеллектіге негізделген мемлекеттік қызметке көзқарасына ықтимал пайда, алаңдаушылық, сенім, ашықтық, алгоритмдік әділеттілік әсер ететінін дәлелдейді [13]. Қазақстанның жаңғыру дискурсында зерттеудің бұл бағыты «цифрландыру» концептісін қауіпсіздік, сенім, әділеттілік және құқықтық жауапкершілік құндылықтарымен байланыстырады.

Зерттеулерде қарастырылған өзекті бағыттардың бірі – цифрландырудың әлеуметтік-инклюзивтік және тұрақты даму аспектілері. M.K. Islam электронды үкімет пен Тұрақты даму мақсаттары арасындағы байланысты библиометриялық талдау арқылы зерттеп, цифрлық басқарудың денсаулық сақтау, сапалы білім, индустрия мен инновация, тұрақты қалалар және тиімді институттар (ТДМ 3, ТДМ 4, ТДМ 9, ТДМ 11, ТДМ 16) сияқты тұрақты даму мақсаттарына ықпал ететінін көрсетеді [14]. L.S. Furtado Бразилия тәжірибесі негізінде смарт басқару, үлкен деректер және әлеуметтік осал топтарды қолдау тетіктерін тұрақты дамудың маңызды цифрлық шарты ретінде сипаттайды [15]. P. Trein цифрлық инновациялардың тиімділігі техникалық және саяси оқыту үдерістерінің қатар жүруіне тәуелді екенін негіздейді [16]. J. Demann мемлекеттік қолдау шағын және орта бизнестің цифрлық трансформациясын жеңілдететін маңызды институционалдық фактор десе [17], P. Busch цифрлық үкіметті зерттеу саласындағы теориялық екіұштылық бар екенін, цифрлық басқаруды түсіндіретін тұрақты теориялық негіз қалыптастыру қажеттігін алға тартады [18]. Жасалған әдебиеттерге шолу «цифрландыру» концептісін Қазақстанның жаңғыру дискурсындағы технологиялық, институционалдық, этикалық, әлеуметтік және құндылықтық мағыналарды біріктіретін күрделі концептуалдық құрылым ретінде қарастыруға мүмкіндік береді.

Нәтижелер мен талдаулар

Қазіргі саяси дискурста цифрландыру ұғымы «цифрлық мемлекет», «цифрлық үкімет», «цифрлық трансформация», «цифрлық жаңғыру», «ақпараттандыру» сияқты терминдермен сабақтастықта қолданылып, елдің стратегиялық даму бағдары, инновациялық саясаты және мемлекеттік басқарудың тиімділігімен байланыста репрезенттеледі. Цифрландыру технологиялық реформаларды сипаттайтын тар ұғым шеңберінен шығып, қоғамның институционалдық, әлеуметтік және құндылықтық жаңаруын бейнелейтін күрделі модернизациялық модельге айналды. Бұл концепт Қазақстандағы жаңғыру идеологиясының технологиялық негізін құрай отырып, мемлекеттік басқаруды жетілдіру, бюрократиялық кедергілерді азайту, қоғамдық қызметтердің қолжетімділігін арттыру және цифрлық тәуелсіздікті қамтамасыз ету идеяларымен ұштасады.

«Цифрландыру» концептісінің құрылымы. Когнитивтік тұрғыдан «цифрландыру» концептісінің құрылымын ядро – периферия моделі құрайды. Концептінің ядросын цифрландырудың базалық мағынасын білдіретін «цифрландыру», «цифрлық трансформация», «цифрлық даму», «цифрлық мемлекет», «цифрлық ел», «ІТ мемлекет» сияқты терминдер құрайды. Бұл бірліктер мемлекеттік жаңғыру мен технологиялық жаңғырудың негізгі семантикалық өзегін құрайды. «Цифрлық мемлекет» тіркесі мемлекеттік басқарудың жаңа ұйымдастырушылық форматын білдірсе, «цифрлық трансформация» ұғымы тек техникалық жаңартуды ғана емес, басқару логикасының өзгеруін, шешім қабылдау үдерістерінің автоматтандырылуын және деректерге негізделген басқару моделінің қалыптасуын көрсетеді. Ал «ақпараттандыру» термині цифрландырудың бастапқы кезеңін білдіріп, мемлекеттік құрылымдардың ақпараттық жүйелер арқылы

жұмыс істеуін сипаттайды. Осы ядролық бірліктер Қазақстанның ресми дискурсындағы «тиімді мемлекет», «ашық басқару», «технологиялық жаңғыру» сияқты идеялармен тығыз байланыста көрінеді.

Концептінің жақын перифериясын цифрландырудың тәжірибелік және институционалдық механизмдерін білдіретін терминдер құрайды. Олардың қатарына *цифрлық технологиялар, ақпараттық жүйе, автоматтандыру, цифрлық платформа, электронды үкімет, жасанды интеллект, деректерді басқару, ұлттық цифрлық платформа, онлайн қызметтер, электронды қызмет көрсету* сияқты бірліктер жатады. Бұл терминдер мемлекеттік басқаруды цифрлық трансформациялау үдерісінің нақты құралдарын репрезенттейді. Мысалы, «электронды үкімет» концептісі мемлекеттік қызметтерді онлайн форматқа көшірумен қатар, азамат пен мемлекет арасындағы коммуникацияның жаңа моделін білдіреді. «Бір терезе» қағидаты мемлекеттік қызмет көрсетуді оңтайландыру мен бюрократиялық кедергілерді азайтудың символы ретінде қолданылады. Ал «автоматтандыру» термині мемлекеттік аппараттың жұмысын жеделдету, адами фактор ықпалын азайту және басқару тиімділігін арттыру идеяларымен байланысады. Осы арқылы цифрландыру дискурсында технологиялық шешімдер мемлекеттік жаңғырудың негізгі тетігі ретінде легитимденеді.

Концептінің алыс перифериясын цифрландырудың аксиологиялық және идеологиялық мазмұнын айқындайтын «ашықтық», «тиімділік», «инновация», «қауіпсіздік», «жеделдік», «қолжетімділік», «оңтайландыру», «цифрлық тәуелсіздік» сияқты бағалауыш бірліктер құрайды. Бұл қабат цифрландырудың тек техникалық емес, құндылықтық сипатқа ие екенін көрсетеді. Мысалы, «ашықтық» ұғымы электронды үкімет пен ашық деректер платформалары арқылы мемлекеттік басқарудың транспаренттілігін білдірсе, «тиімділік» автоматтандыру мен алгоритмдік басқарудың нәтижесі ретінде репрезенттеледі. Ал «цифрлық тәуелсіздік» термині халықаралық технологиялық тәуелділікті азайту, ұлттық деректер қауіпсіздігін сақтау және ұлттық цифрлық инфрақұрылымды дамыту идеяларымен байланысты қолданылады. Цифрландыру дискурсында технологиялық даму мемлекеттік қауіпсіздік, ұлттық тәуелсіздік және институционалдық тұрақтылық құндылықтарымен ұштасады.

Концептілік өріс. «Цифрландыру» концептісінің концептілік өрісі бірнеше өзара байланысты мағыналық қабаттардан тұрады және ол технологиялық, институционалдық, басқарушылық, аналитикалық, қауіпсіздік компоненттерінің өзара сабақтастығы арқылы қалыптасады. Концептінің маңызды құрылымдық компоненттерінің бірі – **технологиялық өріс**. Бұл өрісте *цифрлық платформа, алгоритмдік жүйе, бұлтты технологиялар, суперкомпьютер, 5G технологиясы, телекоммуникация желілері* сияқты терминдер цифрлық инфрақұрылымның тілдік репрезентациясын құрайды. Бұл бірліктер мемлекеттік дискурста көбіне инновация мен технологиялық серпілістің символы ретінде қолданылады. «5G технологиясы» жоғары жылдамдықты байланыс пен жаңа цифрлық экономиканың негізі ретінде сипатталса, «бұлтты технологиялар» мемлекеттік деректерді сақтау мен өңдеудің тиімді механизмі ретінде көрінеді. Бұл терминдер Қазақстанның жаһандық цифрлық кеңістікке ықпалдасу идеясын күшейтеді.

Жасанды интеллект өрісі қазіргі цифрландыру дискурсының ең қарқынды дамып келе жатқан семантикалық қабаттарының бірі. *Жасанды интеллект, генеративті жасанды интеллект, машиналық оқыту, нейрондық желі, табиғи тілді өңдеу, виртуалды ассистент, чат-бот* сияқты терминдер цифрлық басқарудың интеллектуалдануын білдіреді. Бұл бірліктер ресми-саяси дискурста технологиялық прогресс пен инновациялық болашақтың символы ретінде қолданылады. Мысалы чат-боттар мен виртуалды ассистенттер мемлекеттік қызмет көрсетудің жеделдігін арттыратын құрал ретінде ұсынылса, машиналық оқыту мен нейрондық желі деректерге негізделген аналитикалық басқарудың жаңа формасын сипаттайды. L. Tangi жасанды интеллектіні енгізу мемлекеттік

басқаруда жаңа кәсіби рөлдер, деректер мәдениеті, алгоритмдік аудит және этикалық бақылау жүйесін талап ететінін атап өтеді [19].

Деректер және аналитика өрісі цифрландырудың басқарушылық табиғатын айқындайды. Үлкен деректер, деректерді басқару, деректер агрегациясы, ашық деректер, цифрлық талдау, геоақпараттық жүйе сияқты терминдер қазіргі мемлекеттік басқарудағы деректерге негізделген басқару моделін білдіреді. Бұл өрісте деректер стратегиялық ресурс ретінде репрезенттеледі. «Ашық деректер» мемлекеттік басқарудың ашықтығын күшейту тетігі ретінде қолданылса, «деректерді басқару» мемлекеттік шешім қабылдаудың аналитикалық негізін қалыптастырумен байланысты, «геоақпараттық жүйе» қалалық инфрақұрылымды, көлік жүйесін және төтенше жағдайларды басқарудың цифрлық тетігі ретінде сипатталады. Осы арқылы цифрландыру дискурсында деректер мемлекеттік тиімділіктің және алгоритмдік басқарудың негізгі құралы ретінде легитимденеді.

Институционалды-басқарушылық өріс цифрландыру концептісінің мемлекеттік жаңғырумен тікелей байланысын көрсетеді. Бұл өріске цифрлық үкімет, мемлекеттік басқаруды цифрлық трансформациялау, электронды қызмет көрсету, алгоритмдік басқару, электронды тізілім, мемлекеттік қызметтерді цифрландыру сияқты терминдер кіреді. Бұл бірліктер мемлекеттік аппараттың жаңа басқару моделіне көшуін білдіреді. «Алгоритмдік басқару» шешім қабылдау үдерісінің автоматтандырылуын және деректер негізінде жүзеге асуын көрсетсе, электронды қызмет көрсету азаматтарға мемлекеттік қызметтердің қолжетімділігін арттыру тетігі ретінде сипатталады. Мұнда цифрландыру мемлекеттік аппаратты оңтайландыру, бюрократиялық рәсімдерді қысқарту және азаматқа бағдарланған басқару жүйесін қалыптастыру стратегиясымен байланысты.

Цифрландыру дискурсының маңызды семантикалық қабаты – **қауіпсіздік өрісі**. J. Tridgell цифрлық тәуелсіздік пен киберқауіпсіздік арасындағы қайшылықтарды талдап, ашық цифрлық инфрақұрылымды қорғау үшін көпжақты, құқықтық және этикалық реттеу қажеттілігін негіздейді [20]. Киберқауіпсіздік, ақпараттық қауіпсіздік, киберқылмыс, биометриялық жүйе, цифрлық бақылау сияқты терминдер технологиялық даму мен қауіпсіздік арасындағы байланысты көрсетеді. Бұл терминдер көбінесе ұлттық қауіпсіздік, деректерді қорғау және цифрлық тәуелсіздік мәселелерімен қатар қолданылады. «Киберқауіпсіздік» цифрлық инфрақұрылымды қорғаудың негізгі механизмі ретінде сипатталса, биометриялық жүйе мемлекеттік бақылау мен сәйкестендірудің жаңа технологиялық формасын білдіреді. E. Mota және P. Klein цифрлық үкіметтің азаматтардың дербестігін шектеп қана қоймай, кей жағдайларда оны күшейтетін ықпалдарды да қалыптастыра алатынын алға тартады. Демек, цифрландыру концептісі тек инновация мен тиімділікпен ғана емес, бақылау, қауіпсіздік, цифрлық тәуелсіздік идеяларымен де ұштасады.

Фреймдік құрылым. «Цифрландыру» концептісінің фреймдік құрылымы оның когнитивтік ұйымдасуын көрсетеді. Бұл модельде цифрландыру белгілі бір агент, құрал, үдеріс, нысан, механизм, нәтиже және мақсат арқылы сипатталады (1-кесте).

Кесте 1 – «Цифрландыру» концептісінің фреймдік құрылымы

Фрейм элементі	Репрезентациясы
Агент	мемлекет, цифрлық үкімет
Құрал	цифрлық технологиялар, жасанды интеллект, платформалар
Үдеріс	автоматтандыру, цифрлық трансформация
Нысан	мемлекеттік қызмет, экономика, қоғам
Механизм	деректерді басқару, алгоритмдік жүйе
Нәтиже	тиімділік, ашықтық, жеделдік
Мақсат	жаңғырту, цифрлық мемлекет құру

Фреймде мемлекет негізгі агент ретінде көрінеді, ал цифрлық технологиялар өзгерістің басты құралы қызметін атқарады. Үдеріс компоненті автоматтандыру мен цифрлық трансформация арқылы басқару логикасының өзгеруін білдіреді. Нысан ретінде мемлекеттік қызметтер, экономика және қоғам алынуы цифрландырудың тек әкімшілік салаға ғана емес, қоғамдық өмірдің барлық деңгейіне бағытталғанын көрсетеді. Нәтиже компонентіндегі тиімділік, ашықтық, жеделдік маркерлері цифрландырудың аксиологиялық мазмұнын айқындайды. Бұл тұжырым шетелдік зерттеулердегі цифрлық үкімет, азаматқа бағдарланған басқару, қоғамдық құндылық және сенім туралы пікірлермен үндеседі. R. Matheus ашық үкімет құралдарындағы цифрлық ашықтық пен тиімділік арасындағы байланысты анықтаса, Ма электронды үкімет бастамаларының әкімшілік ашықтық пен азаматтардың мемлекеттік институттарға деген сенімін арттырудағы оң әсерін дәлелдейді.

Аксиологиялық маркерлер. «Цифрландыру» концептісі Қазақстанның жаңғыру дискурсындағы құндылықтық бағдарды айқындайды. Ол жаңғыру дискурсында технологиялық үдерісті сипаттайтын ұғым ретінде ғана емес, белгілі бір құндылықтар жүйесін қалыптастыратын когнитивтік-аксиологиялық құрылым ретінде көрінеді. Концептінің мазмұнында цифрлық технологиялардың қоғамдық қызметі, мемлекеттік басқару жүйесіндегі орны және әлеуметтік өзгерістерге ықпалы бағалауыш мағыналар арқылы айқындалады. Осыған байланысты «цифрландыру» концептісінің аксиологиялық моделі оның құрамындағы негізгі ұғымдардың қандай құндылықтық бағдарлармен байланысатынын анықтауға мүмкіндік береді (2-кесте).

Кесте 2 – «Цифрландыру» концептісінің аксиологиялық моделі

Концепт	Құндылықтық мазмұны
цифрландыру	тиімділік
электронды үкімет	ашықтық
автоматтандыру	жеделдік
жасанды интеллект	инновация
цифрлық мемлекет	жаңғыру
цифрлық қызметтер	қолжетімділік
киберқауіпсіздік	қауіпсіздік
цифрлық басқару	оңтайландыру

Қорытынды

Қазақстанның жаңғыру дискурсындағы «цифрландыру» концептісі белгілі бір тұрақты терминдік тіркестер арқылы репрезенттеледі. Мысалы, «цифрлық трансформация – мемлекеттік басқару», «жасанды интеллект – инновация», «электронды үкімет – ашықтық», «автоматтандыру – тиімділік», «цифрлық экономика – финтех», «деректерді басқару – алгоритмдік жүйе» сияқты байланыстар концептінің семантикалық және идеологиялық құрылымын көрсетеді. Бұл тіркестер цифрландырудың әртүрлі қырын көрсетеді: басқаруды жаңғырту құралы, экономиканы дамыту факторы, ашықтық пен қоғамдық сенімнің тетігі.

Дискурстық деңгейде цифрландыру бірнеше негізгі стратегия арқылы сипатталады:

- легитимдік стратегия: цифрландыру мемлекеттік реформаларды негіздеу, олардың қажеттілігін дәлелдеу және қоғамдық санада оң қабылдату құралы;
- жаңғырту стратегиясы: цифрлық технологиялар ел жаңғыруының, мемлекеттік аппаратты қайта құрудың және ұлттық дамудың негізгі тетігі;
- технологиялық оптимизация стратегиясы: жасанды интеллект, үлкен деректер, смарт қала, цифрлық платформалар прогрестің, инновацияның және болашаққа бағдардың символы;

➤ басқарушылық тиімділік стратегиясы: автоматтандыру, алгоритмдік басқару және платформалық шешімдер бюрократияны қысқарту, мемлекеттік қызметтерді жеделдету және басқару сапасын арттырудың тетігі.

Жүргізілген талдаулардан анықталғандай, «цифрландыру» Қазақстанның ресми-саяси дискурсындағы бейтарап техникалық термин емес, мемлекеттік дамудың стратегиялық бағытын, қоғамдық құндылықтардың өзгеруін және институционалды жаңаруды білдіретін идеологиялық-концептуалды бірлік.

Қаржыландыру туралы ақпарат

Зерттеу «BR24993269 – Тәуелсіздік кезеңіндегі қазақстандық қоғамның құндылық бағдарларының эволюциясы және трансформациясы» бағдарламасы аясында жүргізілді.

ӘДЕБИЕТТЕР:

1 Соленая О.А., Яковлева А.А. Проблема представления термина «цифровизация»: отечественный и зарубежный опыт // Вопросы управления. – 2023. – № 2. – С. 289-293.

2 Понкин И.В. Концепт цифрового государства: понятие, природа, структура и онтология // Государственная служба. – 2021. – Т. 23. – № 5. – С. 47–52. DOI: <https://doi.org/10.22394/2070-8378-2021-23-5-47-52>

3 Yuan Y.-P., Dwivedi Y.K., Ta, G.W.-H., Cham T.-H., Ooi K.-B., Aw E. C.-X., Currie W. Government Digital Transformation: Understanding the Role of Government Social Media. *Government Information Quarterly*. – 2023. – 40(1). – 101775. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.giq.2022.101775>

4 Irani Z., Abril R.M., Weerakkod, V., Omar A., Sivaram U. The impact of legacy systems on digital transformation in European public administration: Lesson learned from a multi case analysis. *Government Information Quarterly*. – 2023. – 40(1). – 101784. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.giq.2022.101784>

5 Moser-Plautz B., Schmidthube, L. Digital government transformation as an organizational response to the COVID-19 pandemic. *Government Information Quarterly*. – 40(3). – 101815. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.giq.2023.101815>

6 Cortés-Cediel M.E., Segura-Tinoco A., Cantador I., Rodríguez Bolívar M.P. Trends and challenges of e-government chatbots: Advances in exploring open government data and citizen participation content. *Government Information Quarterly*. – 2023. – 40(3). – 101877. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.giq.2023.101877>

7 Mettler T., Miscione G., Jacobs C. D., Guenduez A.A. Same same but different: How policies frame societal-level digital transformation. *Government Information Quarterly*. – 2024. – 41(4). – 101932. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.giq.2024.101932>

8 Dechamps S., Simonofski A., Burnay C. Citizen-centricity in digital government: A theoretical and empirical typology. *Government Information Quarterly*. – 2025. – 42(1). – 102005. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.giq.2024.102005>

9 Wang F., Sun W., Yao R. Exploring online government-citizen interaction from a responsive government perspective with a text mining method // *Data Science and Informetrics*. – 2025. – Vol. 5. – P. 79–94. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.dsim.2025.08.001>

10 Romanov B., Duenas Cid D., Leets P. State versus Technology: What drives trust in and usage of internet voting, institutional or technological trust? *Government Information Quarterly*. – 2025. – 42(2025). – 102068. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.giq.2025.102068>

11 Guenduez A.A., Walker N., Demircioglu M.A. Digital ethics: Global trends and divergent paths. *Government Information Quarterly*. – 2025. – 42(3). – 102050. Elsevier. <https://doi.org/10.1016/j.giq.2025.102050>

12 Pullen E., Ruijter E., Meijer A. Governing Ethics for the Digital Transformation: Developing, Testing, and Validating a Framework. *Government Information Quarterly*. – 2026. – №43. – 102117. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.giq.2026.102117>

13 Fatimah Azzahro, Achmad Nizar Hidayanto, Muhammad Rifki Shihab. Examining factors shaping citizens' perception of artificial intelligence in government: A systematic literature review // *Social Sciences & Humanities Open*. – 2025. – Vol. 11. – Article 101518. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.ssaho.2025.101518>

14 Md Khairul Islam, Chen Ya, Shahjadi Sultana. E-government impact on Sustainable Development Goals (SDGs): A bibliometric insights // *Social Sciences & Humanities Open*. – 2025. – Vol. 12. – Article 101743. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.ssaho.2025.101743>

15 Lara Sucupira Furtado, Ticiane Linhares Coelho da Silva, Marianna Gonçalves Fontenele Ferreira, José Antonio Fernandes de Macedo, Jessika Kantnila de Melo Lima Cavalcanti Moreira. A framework for Digital Transformation towards Smart Governance: using big data tools to target SDGs in Ceará, Brazil // *Journal of Urban Management*. – 2023. – Vol. 12. – Issue 1. – P. 74–87. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jum.2023.01.003>

16 Trein P., Pesset B., Vagionaki T. Parallel learning loops in collaborative innovation: Insights from digital government. *Government Information Quarterly*. – 2025. – №42. – 102080. <https://doi.org/10.1016/j.giq.2025.102080>

17 Jasmin Demann, Claudia Doblinger, Sangeeta Nar. More money, more digital? The impact of state grants on digital transformation in small and medium-sized enterprises // *Journal of Strategic Information Systems*. – 2026. – Vol. 35. – Article 101954. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jsis.2026.101954>.

18 Busch P.A., Johannessen M.R., Pekkola S. The evolution of theoretical contributions in digital government research: Insights from GIQ. *Government Information Quarterly*. – 2025. – №42. – 102066. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.giq.2025.102066>

19 Tangi L., Rodriguez Müller A.P., Janssen M. AI-augmented government transformation: Organisational transformation and the sociotechnical implications of artificial intelligence in public administrations. *Government Information Quarterly*. – 2025. – №42. – 102055. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.giq.2025.102055>

20 Jennifer Tridgell. Open or closing doors? The influence of 'digital sovereignty' in the EU's Cybersecurity Strategy on cybersecurity of open-source software // *Computer Law & Security Review*. – 2025. – Vol. 56. – 106078. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.clsr.2025.106078>

REFERENCES:

1 Solenaya O.A., Yakovleva A.A. (2023). Problema predstavleniya termina «tsifrovizatsiya»: otechestvennyi i zarubezhnyi opyt [The concept of "digitalization": domestic and foreign approaches]. *Voprosy upravleniya*, no. 2, pp. 289–293. (in Russian)

2 Ponkin I.V. (2021). Kontsept tsifrovogo gosudarstva: ponyatie, priroda, struktura i ontologiya [The concept of the digital state: definition, nature, structure and ontology]. *Gosudarstvennaya sluzhba*, vol. 23, no. 5, pp. 47–52. DOI: <https://doi.org/10.22394/2070-8378-2021-23-5-47-52> (in Russian)

3 Yuan Y.-P., Dwivedi Y.K., Ta G.W.-H., Cham T.-H., Ooi K.-B., Aw E.C.-X., Currie W. (2023). Government Digital Transformation: Understanding the Role of Government Social Media. *Government Information Quarterly*, vol. 40, no. 1, article 101775. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.giq.2022.101775>

4 Irani Z., Abril R.M., Weerakkody V., Omar A., Sivarajah U. (2023). The Impact of Legacy Systems on Digital Transformation in European Public Administration: Lessons Learned from a Multi-Case Analysis. *Government Information Quarterly*, vol. 40, no. 1, article 101784. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.giq.2022.101784>

5 Moser-Plautz B., Schmidhuber L. (2023). Digital Government Transformation as an Organizational Response to the COVID-19 Pandemic. *Government Information Quarterly*, vol. 40, no. 3, article 101815. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.giq.2023.101815>

6 Cortés-Cediel M.E., Segura-Tinoco A., Cantador I., Rodríguez Bolívar M.P. (2023). Trends and Challenges of E-Government Chatbots: Advances in Exploring Open Government Data and Citizen Participation Content. *Government Information Quarterly*, vol. 40, no. 3, article 101877. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.giq.2023.101877>

7 Mettler T., Miscione G., Jacobs C.D., Guenduez A.A. (2024). Same Same but Different: How Policies Frame Societal-Level Digital Transformation. *Government Information Quarterly*, vol. 41, no. 4, article 101932. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.giq.2024.101932>

8 Dechamps S., Simonofski A., Burnay C. (2025). Citizen-Centricity in Digital Government: A Theoretical and Empirical Typology. *Government Information Quarterly*, vol. 42, no. 1, article 102005. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.giq.2024.102005>

9 Wang F., Sun W., Yao R. (2025). Exploring Online Government-Citizen Interaction from a Responsive Government Perspective with a Text Mining Method. *Data Science and Informetrics*, vol. 5, pp. 79–94. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.dsım.2025.08.001>

10 Romanov B., Duenas-Cid D., Leets P. (2025). State versus Technology: What Drives Trust in and Usage of Internet Voting, Institutional or Technological Trust? *Government Information Quarterly*, vol. 42, article 102068. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.giq.2025.102068>

11 Guenduez A.A., Walker N., Demircioglu M.A. (2025). Digital Ethics: Global Trends and Divergent Paths. *Government Information Quarterly*, vol. 42, no. 3, article 102050. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.giq.2025.102050>

12 Pullen E., Ruijter E., Meijer A. (2026). Governing Ethics for the Digital Transformation: Developing, Testing, and Validating a Framework. *Government Information Quarterly*, vol. 43, article 102117. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.giq.2026.102117>

13 Azzahro F., Hidayanto A.N., Shihab M.R. (2025). Examining Factors Shaping Citizens' Perception of Artificial Intelligence in Government: A Systematic Literature Review. *Social Sciences & Humanities Open*, vol. 11, article 101518. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.ssaho.2025.101518>

14 Islam M.K., Ya C., Sultana S. (2025). E-Government Impact on Sustainable Development Goals (SDGs): A Bibliometric Insights. *Social Sciences & Humanities Open*, vol. 12, article 101743. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.ssaho.2025.101743>

15 Furtado L.S., Silva T.L.C., Ferreira M.G.F., Macedo J.A.F., Moreira J.K.M.L.C. (2023). A Framework for Digital Transformation towards Smart Governance: Using Big Data Tools to Target SDGs in Ceará, Brazil. *Journal of Urban Management*, vol. 12, no. 1, pp. 74–87. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jum.2023.01.003>

16 Trein P., Pesset B., Vagionaki T. (2025). Parallel Learning Loops in Collaborative Innovation: Insights from Digital Government. *Government Information Quarterly*, vol. 42, article 102080. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.giq.2025.102080>

17 Demann J., Doblinger C., Nar S. (2026). More Money, More Digital? The Impact of State Grants on Digital Transformation in Small and Medium-Sized Enterprises. Journal of Strategic Information Systems, vol. 35, article 101954. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jsis.2026.101954>

18 Busch P.A., Johannessen M.R., Pekkola S. (2025). The Evolution of Theoretical Contributions in Digital Government Research: Insights from GIQ. Government Information Quarterly, vol. 42, article 102066. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.giq.2025.102066>

19 Tangi L., Rodriguez Müller A.P., Janssen M. (2025). AI-Augmented Government Transformation: Organisational Transformation and the Sociotechnical Implications of Artificial Intelligence in Public Administrations. Government Information Quarterly, vol. 42, article 102055. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.giq.2025.102055>

20 Tridgell J. (2025). Open or Closing Doors? The Influence of "Digital Sovereignty" in the EU's Cybersecurity Strategy on Cybersecurity of Open-Source Software. Computer Law & Security Review, vol. 56, article 106078. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.clsr.2025.106078>

КОНЦЕПТ «ЦИФРОВИЗАЦИЯ» В МОДЕРНИЗАЦИОННОМ ДИСКУРСЕ КАЗАХСТАНА

Шукенай Г.Т.

Жетысуский университет имени И. Жансугурова, Республика Казахстан, г.Талдыкорган

**e-mail: gt.chukenaeva@gmail.com*

Аннотация. В статье рассматриваются когнитивные, аксиологические и дискурсивные особенности концепта «цифровизация» в модернизационном дискурсе Казахстана с позиции лингвистического анализа. Актуальность исследования определяется тем, что в современной официально-политической коммуникации понятие цифровизации выходит за рамки обозначения исключительно технологических изменений и трансформируется в сложную концептуальную структуру, репрезентирующую модернизацию государственного управления, институциональные преобразования, развитие гражданноориентированной системы предоставления услуг и формирование новых общественных ценностей. Материалом исследования послужили Послания Президента Республики Казахстан народу Казахстана за 2022-2025 годы, «Концепция развития искусственного интеллекта на 2024-2029 годы», «Правила цифровой трансформации государственного управления», а также официальные тексты, связанные с развитием цифровизации. В ходе исследования проанализировано более 350 языковых употреблений, терминологических единиц и дискурсивных сочетаний.

Методологическую основу работы составили методы когнитивной лингвистики, концептуального анализа, анализа семантического поля, модели «ядро – периферия», фреймового и дискурсивного анализа. Результаты исследования показали, что ядро концепта «цифровизация» формируют такие единицы, как «цифровизация», «цифровая трансформация», «цифровое государство», «цифровое развитие», тогда как периферийная зона представлена понятиями «электронное правительство», «искусственный интеллект», «управление данными», «кибербезопасность», «цифровой суверенитет». Аксиологическое содержание концепта раскрывается через ценности открытости, эффективности, оперативности, доступности, инновационности, безопасности, оптимизации и модернизации. Полученные результаты позволяют рассматривать концепт «цифровизация» в официально-политическом дискурсе Казахстана не как нейтральный технологический термин, а как идеологически значимую концептуальную единицу, отражающую стратегические направления государственного развития, трансформацию общественных ценностей и процессы институционального обновления.

Ключевые слова: цифровизация, цифровая трансформация, модернизационный дискурс, концепт, когнитивная лингвистика, аксиологические маркеры, репрезентация, семантическое поле.

THE CONCEPT OF DIGITALIZATION IN KAZAKHSTAN'S MODERNIZATION DISCOURSE

G. Shukenay

Zhetysu University named after I. Zhansugurov, Republic of Kazakhstan, Taldykorgan

**e-mail: gt.chukenaeva@gmail.com*

Abstract. The article examines the cognitive, axiological and discursive features of the concept of «digitalization» in Kazakhstan's modernization discourse from the perspective of linguistic analysis. The relevance of the study is determined by the fact that, in contemporary official and political communication, digitalization goes beyond the notion of purely technological change and functions as a complex conceptual structure representing the modernization of public administration, institutional transformation, citizen-oriented service systems and the formation of new social values. The research materials include the Addresses of the President of the Republic of Kazakhstan to the people of Kazakhstan for 2022-2025, the «Concept for the Development of Artificial Intelligence for 2024-2029», the «Rules for the Digital Transformation of Public Administration», as well as official texts related to digital development. The study analyzes more than 350 linguistic occurrences, terminological units and discursive combinations.

The methodological framework of the research is based on cognitive linguistics, conceptual analysis, semantic field analysis, the core-periphery model, frame analysis and discourse analysis. The results reveal that the core of the concept of «digitalization» is formed by such units as «digitalization», «digital transformation», «digital state» and «digital development», while its peripheral layer includes concepts such as «e-government», «artificial intelligence», «data management», «cybersecurity» and «digital sovereignty». The axiological dimension of the concept is represented through the values of transparency, efficiency, responsiveness, accessibility, innovation, security, optimization and modernization. The findings demonstrate that the concept of «digitalization» in Kazakhstan's official political discourse functions not merely as a neutral technological term but as an ideologically significant conceptual unit reflecting strategic directions of national development, the transformation of social values and processes of institutional renewal.

Keywords: digitalization, digital transformation, modernization discourse, concept, cognitive linguistics, axiological markers, representation, semantic field.

Автор туралы мәлімет:

Шүкенай Гүлім Төлеуқызы – философия докторы (PhD), І. Жансүгіров атындағы Жетісу университеті (Қазақстан, Талдықорған қ., e-mail: gt.chukenaeva@gmail.com, ORCID: <https://doi.org/0000-0001-5214-8427>).

Информация об авторе:

Шүкенай Гүлім Төлеуқызы – доктор философии (PhD), Жетісуский университет имени И. Жансугурова (Казахстан, г. Талдыкорган, e-mail: gt.chukenaeva@gmail.com, ORCID: <https://doi.org/0000-0001-5214-8427>).

Information about author:

Shukenay Gulim – Doctor of Philosophy, Zhetysu University named after I. Zhansugurov, (Kazakhstan, Taldykorgan, e-mail: gt.chukenaeva@gmail.com, ORCID: <https://doi.org/0000-0001-5214-8427>).

АВТОРЛАР НАЗАРЫНА!

➤ Мақалалардың электронды нұсқалары zhetyssu.edu.kz сайтында орналастырылған.
 ➤ Ұсынылған ақпараттың дәлдігі үшін жауапкершілікті авторлар алады.

Журналдың жиілігі

«SocioHumanitas» журналы жылына 4 рет келесі белгіленген мерзімде шығарылады:

№ 1 – 30 наурызға дейін;

№ 2 – 30 маусымға дейін;

№ 3 – 30 қыркүйекке дейін;

№ 4 – 30 желтоқсанға дейін.

Мақалаларды қабылдау мерзімдері туралы ақпарат

Мақалалардың қолжазбалары журналдың кезекті санына күнтізбелік жылдың алдыңғы тоқсаны бойынша көрсетілген мерзімге сәйкес қабылданады.

Жариялауға арналған қолжазбаларды қабылдау мерзімдері туралы толық ақпарат журналдың ресми сайтында келесі сілтеме бойынша қолжетімді:
<https://sociohumanitas.zhetysu.edu.kz/sh>

Мақалаларды редакцияға журналдың <https://sociohumanitas.zhetysu.edu.kz/sh> ресми сайты арқылы жіберу қажет.

Басылым тілдері: қазақ, орыс, ағылшын

Ескерту: Журналдың бір санында бір автордың бір ғана мақаласы жариялана алады. Бір автор жылына 2 мақаладан артық жариялай алмайды. Авторлар саны 4 адамнан аспауы керек.

Жалпы ережелер

«SocioHumanitas» журналы толыққанды қолжазба түрінде рәсімделген түпнұсқа ғылыми зерттеулерді жариялауға қабылдайды. Жарияланатын материалдар журналдың ғылыми бағыты мен тақырыптық бағыттарына сәйкес келуі тиіс.

Журналдың тақырыптық бағыттары:

- Әлеуметтік ғылымдар: әлеуметтану, әлеуметтік философия, экономика, саясаттану;
- Құқық және құқықтық зерттеулер: құқық теориясы мен практикасы, қоғамдағы құқықтық трансформациялар;
- Гуманитарлық зерттеулер: тарих, өнертану, дінтану, мәдениеттану;
- Әлеуметтік-мәдени үдерістер: сәйкестік, ұжымдық жады, құндылықтық және цифрлық трансформациялар;
- Филология, дискурстық зерттеулер және пәнаралық тәсілдер.

Материалдар бірегей, бұған дейін жарияланбаған, журнал тақырыбына сәйкес болуы тиіс және плагиатқа тексеріліп (мәтіннің түпнұсқалығының ең төменгі деңгейі кемінде 75% болуы керек), екі жақты жасырын рецензиялаудан өтіп, редакциялық алқаның мақұлдауынан өтуі қажет.

Назар аударыңыз! Ережелерді бұза отырып, рәсімдеу талаптарына сәйкес емес жіберілген, көптеген грамматикалық және емле қателері бар, ағылшын/қазақ/орыс тілдеріне автоматты түрде аударылған мақалаларды редакция қабылдамайды және авторларға оларды қараусыз қайтарады.

Редакцияға түскен мақалалар міндетті түрде бірінші кезеңде бастапқы техникалық тексеруден өтеді. Бұл тексеру мақала журналда көрсетілген нұсқаулық пен үлгіге сәйкес рәсімделгенін анықтау үшін жүргізіледі. Егер мақала талаптарға сәйкес келмесе, ол қайта өңдеуге қайтарылады. Авторларға еске саламыз: мақаланы дұрыс рәсімдеу – автор (-лар)дың міндеті. Редакция тек қажетті талаптар мен мақала үлгісін ұсынады және мақалаға бірінші кезеңде техникалық бақылау жүргізеді. Егер мақала бастапқы техникалық

тексеруден 2 рет өтпесе, мақала толықтай қабылданбай, журналда қайта қарауға қабылданбайды.

Жауапты хатшы материалдарды рәсімдеу талаптарына сәйкестігін он бес-отыз күн ішінде тексереді, талап бұзылған жағдайда авторға қайта өңдеу қажеттілігі туралы немесе мақаланың қабылданбағандығы жайлы хабарлама беріледі.

Журнал ашық болып табылады – кез келген автор, азаматтығына, жұмыс орнына және ғылыми дәрежесіне қарамастан, редакция талаптарын сақтай отырып, қолжазбасын жариялау мүмкіндігіне ие. Білім алушы студенттердің және магистранттардың жұмыстары қабылданбайды.

Редакция мақалаға әдеби және стильдік өңдеу жасамайды.

Төлем тәсілдері

Қолжазба жариялауға қабылданғаннан кейін авторға баспа шығындарын төлеу туралы түбіртектегі скан-көшірмесін (PDF немесе JPEG форматында) электронды поштаға: sociohumanitas@zu.edu.kz жіберу қажет. Ұйымдастыру жарна 4 000 теңге. Шетелдік авторлар үшін қазақстандық авторлармен бірлескен авторлықсыз журналда жариялау тегін жүзеге асырылады.

Университет реквизиттері

І.Жансүгіров атындағы ЖУ

СТТН 531400011685

БСК – 990140003041

ЖСК – KZ566010311000005234

КБЕ 16

БСК – HSBKKZKX,

ТРФ 319900 АҚ «Қазақстан Халық Банкі», Талдықорған қ.

Төлем кезінде міндетті түрде төлемнің мақсатын көрсету керек: SocioHumanitas журналындағы қолжазба үшін.

Касpi.kz арқылы төлеу нұсқаулығы:

Төлемдер ➡ Іздеу ➡ «І. Жансүгіров ат. Жетісу университеті» жазыңыз ➡ Факультет орнына: SocioHumanitas деп жазыңыз ➡ Өз мәліметтеріңізді толтырыңыз ➡ Сомасы: 1 қолжазба үшін 4 000 теңге ➡ төлеу.

Редакцияның мекенжайы: 040000, Талдықорған қ., І.Жансүгіров к., 187а, Ілияс Жансүгіров атындағы Жетісу университеті, Ғылымметрия және ғылыми кадрларды даярлау бөлімі, 310-кабинет, тел.: 8 (7282) 22-21-23, ішкі 1193, e-mail: sociohumanitas@zu.edu.kz

АВТОРЛАРҒА АҚПАРАТ

Редакциялық алқа авторлардан журналда жариялау үшін қолжазбалар дайындау кезінде келесі ережелерді басшылыққа алуды сұрайды.

Қолжазбасы бар MS Word құжаты келесі үлгі бойынша аталу керек: Барлық авторлардың тегі мен аты-жөні. Мысалы: Шатырбаева Г.Ж., Молдабаева М.Б.

Мақаланың соңында авторлар туралы мәліметтер көрсетіледі

Үлгі:

Молдабаева Маржан Болатовна* – педагогика ғылымдарының кандидаты, профессор, І. Жансүгіров атындағы Жетісу университеті (Қазақстан, Талдықорған, e-mail: marzhan_moldabaeva@mail.ru, ORCID: <https://orcid.org/0000-0000-0000-0000>).

Молдабаева Маржан Болатовна* – кандидат педагогических наук, профессор, Жетысуский университет имени И. Жансугурова (Қазақстан, Талдықорған қ., e-mail: marzhan_moldabaeva@mail.ru, ORCID: <https://orcid.org/0000-0000-0000-0000>).

Moldabaeva Marzhan* – candidate of pedagogical sciences, professor, Zhetysu University named after I. Zhansugurov (Kazakhstan, Taldykorgan, e-mail: marzhan_moldabaeva@mail.ru, ORCID: <https://orcid.org/0000-0000-0000-0000>).

МАҚАЛАНЫ РӘСІМДЕУ ТӘРТІБІ

1) FTAMP индексі (ғылыми-техникалық ақпараттың мемлекетаралық рубрикаторы) мақаланың сол жақ үстіңгі бөлігінде, қою шрифтпен орналастырылады. FTAMP нөмірін <http://grnti.ru/> сайтынан табуға болады.

2) Мақаланың атауы (7-12 сөз), бас әріптермен жартылай қою шрифтпен, ортасында (мақаланың тілінде).

3) Автордың (авторлардың) тегі мен аты-жөндері және Orcid ID.

4) Авторлар туралы ақпарат (аффилиациялар (ұйымдардың атаулары), елдің, қаланың, барлық авторлардың мекенжайы, барлық авторлардың электронды пошталары). *Мақала бойынша редакциямен хат алмасуды жүргізетін және барлық ескертулер мен түзетулерге жауап беретін корреспондент-автор болып табылады және «*» таңбасымен белгіленеді. Өртүрлі ұйымдардың авторлары 1, 2 және одан әрі сандармен көрсетіледі.*

5) Аннотация 150-ден 300 сөзге дейін, тақырыпқа сәйкес кілт сөздер/сөз тіркестері (кемінде 5-8), (қазақ, орыс, ағылшын тілдерінде).

6) Мақаланың көлемі (әдебиеттер тізімін және авторлар туралы мәліметтерді есепке алмағанда) 3000-нан 6000 сөзге дейін болуы тиіс. Бұл жағдайда А4 форматындағы беттердің саны маңызды емес – тек мақала мәтініндегі сөздердің саны ескеріледі.

7) Мақаланы тапсырған кезде авторлар ілеспе хатты (*А Қосымшасы*) ұсынуы керек, университетішілік авторлар үшін ілеспе хаттың орнына факультеттің шешімі қажет (*Ә Қосымшасы*).

8) Авторлар міндетті түрде жіберілетін мақаланың бұрын еш жерде жарияланбағанын және мақалада сілтемелерсіз басқа жұмыстардан алынған мәтіннің үзінділері жоқ екенін ілеспе хатта көрсетулері тиіс.

9) Мәтін қарпі – Times New Roman, кегль – 12 пт., жоларалық интервал – 1. Сол және жоғарғы жиектер – 2,5 см, оң және төменгі – 2 см, абзац – 1,25. Аңдатпа және пайдаланылған әдебиеттер тізімінің қарпі – Times New Roman, кегль – 10 пт., жоларалық интервал – 1. Қолжазба «Журналдар, жинақтар, ақпараттық басылымдар. Жарияланатын материалдарды баспалық ресімдеу» МЕСТ 7.5-98 сәйкес ресімделуі тиіс.

10) Мәтінде әдеби дереккөздерге сілтеме жасау үшін төртбұрышты жақшалар қолданылуы керек – [1], формулалар үшін дөңгелек жақшалар қолданылуы керек – (1). Формула сілтемелері формуланың оң жағында орналасуы керек.

11) Барлық формулалар, сандық мәндер, шама белгілері Microsoft Equation 3.0 немесе MathType форматында терілуі керек. Егер бірнеше формулалар қатарынан жүрсе, әр формуланы бөлек теру керек.

12) Барлық қолданылған белгілер түсіндірілуі керек (жалпы қабылданған белгілерді түсіндірмеуге болады).

13) Сөйлемді формуладан бастауға болмайды.

14) Кестелер мен иллюстрациялар мәтінде жеке абзацтармен орналасуы керек. Әр кестеде және иллюстрацияда атауы болуы керек және әр кестеде және иллюстрацияда мәтін ішінде сілтемесі болуы керек. Кестелер мен иллюстрациялардың нөмірленуі бөлек.

15) Иллюстрациялар сапалы болуы қажет (кем дегенде 300 dpi) және үздіксіз нөмірленуі керек. Барлық иллюстрациялар мен олардың атаулары орталық бойынша теңестіріліп, атаулар иллюстрацияның дәл астына орналастырылып, мәтіннен аралықпен бөлінуі тиіс. Қаріп – Times New Roman, кегль – 12 пт. Мысалы Сурет 1 – Суреттің атауы

16) Кестелер Microsoft Word кесте форматында жасалып, үздіксіз нөмірленуі тиіс. Кестенің тақырыбы кестенің үстінде сол жағында орналасуы керек. Тақырыптар мен кестелер мәтіннің қалған бөлігінен бос орындармен бөлінуі керек. Қаріп – Times New Roman, кегль – 12 пт. «Кесте» сөзінен кейін кестенің реттік нөмірі мен атауы көрсетіледі. Мысалы: Кесте 1 – Кестенің атауы

17) Суреттер, кестелер, графиктер, диаграммалар және т.б. материалдар мәтін

ішінде нөмірленіп, атауы қоса беріліп отыруы тиіс (мысалы, Сурет 1 – Суреттің атауы). Суреттер, кестелер, графиктер мен диаграммалардың саны мақаланың жалпы көлемінің 20%-ын ғана қамтуы керек (кейбір жағдайларда – 30%-ға дейін).

18) «Авторлардың үлесі» бөлімі әдебиеттер тізімінің алдында міндетті түрде көрсетілуі тиіс. Онда әр автордың мақалаға нақты қандай үлес қосқаны көрсетіледі: зерттеу жүргізу, деректер жинау, нәтижелерді талдау, мәтін жазу және оны өңдеу.

Бір автор бірнеше жұмысты қатар атқара алады. Сонымен қатар бір жұмысты бірнеше автор бірге орындаған жағдайда, бұл мәлімет әр автор үшін толық көрсетілуі тиіс.

Мақаланың құрылымы IMRAD құрылымына сәйкес болуы керек:

- **Кіріспе**
- **Материалдар мен әдістер**
- **Нәтижелер мен талқылау**
- **Қорытынды**
- **Қаржыландыру туралы ақпарат (бар болған жағдайда)**
- **Әдебиеттер** тізімі мәтіннен кейін МЕСТ 7.1-2003 «Библиографиялық жазба.

Библиографиялық сипаттама. Құрастырудың жалпы талаптары мен қағидаларына» сәйкес өңделеді (ҒЖБССҚК тізбесіне кіретін басылымдарға қойылатын талаптар). Пайдаланылған әдебиеттер тізімі немесе Библиографиялық тізім Web of Science және/немесе Scopus-та индекстелген басылымдарға міндетті сілтемелерді қоса алғанда, саны кемінде 15 және 20-дан аспауы керек. Өз еңбегіне сілтеме жасау 1-2 дереккөзден аспауы тиіс. Әдебиеттер тізімін автоматты түрде нөмірлеуге жол берілмейді.

– **References.** Қазақ және орыс тілдеріндегі мақалалар үшін пайдаланылған әдебиеттер тізімін латын әріптерімен транслитерациялау міндетті; ағылшын тіліндегі мақалалар үшін әдебиеттер тізімі түпнұсқа тілінде латын әріптерімен беріледі.

Назар аударыңыз! Егер ұсынылған әдебиеттер тізімінде кирилл әріптерімен жазылған дереккөздер болса, әдебиеттер тізімі екі нұсқада берілуі тиіс: «Әдебиеттер» бөлімінде бастапқы тілінде және «References» бөлімінде романизацияланған (латиницаға транслитерацияланған) нұсқада. Шетелдік жарияланымдар «References» бөлімінде толық қайталануы қажет. Кирилл әріптерін транслитерациялау үшін <https://qazlat.kz/> сайтындағы онлайн-конвертерді пайдалануға болады.

Транслитерацияланған әдебиеттер тізімі үшін келесі құрылымды қолдану қажет: Автор(лар) ағылшын тілінде. (жыл дөңгелек жақшаларда). Мақаланың атауы транслитерацияланған түрде [мақаланың атауының ағылшын тіліне аудармасы], дереккөздің транслитерацияланған атауы, шығу деректері ағылшын тіліндегі белгілермен.

Мысалы:

«ӘДЕБИЕТТЕР» бөлімінде:

1 Zheldibayeva Raigul, Nascimento Ana Karina de O., Castro Vania, Kalantzis Mary, Cope Bill. The impact of AI-driven tools on student writing development: A case study // Online Journal of Communication and Media Technologies. – 2025. – Vol. 15/3. – e202526. DOI: <https://doi.org/10.30935/ojcm/16738>

2 Sakibayeva B., Sakibayev S. Enhancing professional competence in physics and mathematics education through information technology // Educational Research and Evaluation. – 2025. – Т. 30. – №7–8. – С. 610–622. DOI: <https://doi.org/10.1080/13803611.2025.2502813>

3 Хмель Н.Д. Теория и технология реализации целостного педагогического процесса: учебное пособие в помощь преподавателям, аспирантам, магистрантам, студентам. – Алматы. – 2002. – 90 с.

«REFERENCES» бөлімінде:

1 Zheldibayeva R., Nascimento A.K. de O., Castro V., Kalantzis M., Cope B. (2025). The impact of AI-driven tools on student writing development: A case study. Online Journal of Communication and Media Technologies, vol. 15, no. 3, e202526. DOI:

<https://doi.org/10.30935/ojcmt/16738>

2 Sakibayeva B., Sakibayev S. (2025). Enhancing professional competence in physics and mathematics education through information technology. *Educational Research and Evaluation*, vol. 30, no. 7–8, pp. 610–622. DOI: <https://doi.org/10.1080/13803611.2025.2502813>

3 Hmel N.D. (2002). *Teoria i tehnologia realizatii selostnogo pedagogicheskogo prosesa: uchebnoe posobie v pomöş prepodavateläm, aspirantam, magistrantam, studentam* [Theory and technology of implementing the holistic pedagogical process]. Almaty, 90 p. (in Russian)

Қолжазбаны рәсімдеу бойынша авторларға арналған нұсқаулық *Б Қосымшада*.

Ілеспе хат
(ұйымның ресми бланкісінде)

Осы хат арқылы «**Мақала атауы**», автор(лардың) ТАӘ «**SocioHumanitas**» журналында жариялануы үшінші тұлғалардың авторлық құқықтарын бұзбайтынын растаймыз. Мақала автор(лары) журнал баспасына ғылыми мақаланы пайдалану бойынша ерекше құқықтарды бермейтін құқықтарды шектеусіз мерзімге тапсырады, соның ішінде журналдың толық мәтін нұсқаларын ресми сайтында орналастыру құқығы бар. Автор(лар) мақалада пайдаланылған зияткерлік меншік нысандары мен авторлық құқық объектілеріне қатысты Қазақстан Республикасының қолданыстағы заңнамасына сәйкес толық жауапкершілік алады. Сондай-ақ, біз бұл мақаланың бұрын жарияланбағанын, басқа ғылыми басылымдарға жолданбағанын және (баспаға қабылданған жағдайда) жолданбайтынын растаймыз. Автор(лар) журналдың редакциясы бекіткен және оның ресми сайтында орналастырылған қолжазбаны баспаға дайындау ережелерімен келіседі.

Осы шешім ұсынылған мақаланы «ЖУ Хабаршысы» ғылыми журналы редакциясына антиплагиаттан өткізу мақсатында берілді.

Қолжазбада жасанды интеллект (бұдан әрі – ЖИ) немесе ЖИ қолдауы бар құралдардың қолданылуы туралы ақпарат толығымен беріледі, қолданылған модельдер немесе қызметтер, сондай-ақ олардың қолдану себептері көрсетіледі.

Мақаланың соңында, тікелей сілтемелер / әдебиеттер тізімінен бұрын, келесі үлгідегі мәтін енгізіледі:

«Осы жұмысты дайындау барысында автор(лар) **(МОДЕЛЬ/ҚЫЗМЕТ АТАУЫ)** құралын **(НЕГІЗДЕМЕ)** мақсатында пайдаланған. Бұл құрал/қызмет қолданылғаннан кейін автор(лар) мақала мазмұнын қарап, қажетіне қарай өңдеп шыққан және жарияланым мазмұны үшін толық жауапкершілікті өз мойнына алады».

Мақала ЖИ құралдарын қолдануға қатысты журнал саясатына толық сәйкес екенін растаймыз және қолданылған барлық құралдардың жариялау этикасына арналған нұсқаулықтарға сай пайдаланылғанын хабарлаймыз.

Егер ЖИ қолдануға байланысты жариялау этикасының шектен тыс бұзушылықтары анықталса автор(лар) журналда белгіленген барлық нормалар мен стандарттарды сақтауға толық жауапкершілікті өз мойнына алады.

Қосымшалар:

Мақаланың электронды нұсқасының көлемі _____ бет

Автордың ТАӘ

Автордың ТАӘ

Автордың ТАӘ

қолы, күні

қолы, күні

қолы, күні

Ректор / ҒЗЖ жөніндегі проректор

ШЕШІМ**Факультет/институт:** (факультет/ институт атауы)**Кафедра/зертхана отырысы, хаттама № __, от (күні)**

«Мақала атауы», автор(лардың) ТАӘ «SocioHumanitas» журналында жариялануы үшінші тұлғалардың авторлық құқықтарын бұзбайтынын растаймыз. Мақала автор(лары) журнал баспасына ғылыми мақаланы пайдалану бойынша ерекше құқықтарды бермейтін құқықтарды шектеусіз мерзімге тапсырады, соның ішінде журналдың толық мәтін нұсқаларын ресми сайтында орналастыру құқығы бар. Автор(лар) мақалада пайдаланылған зияткерлік меншік нысандары мен авторлық құқық объектілеріне қатысты Қазақстан Республикасының қолданыстағы заңнамасына сәйкес толық жауапкершілік алады. Сондай-ақ, біз бұл мақаланың бұрын жарияланбағанын, басқа ғылыми басылымдарға жолданбағанын және (баспаға қабылданған жағдайда) жолданбайтынын растаймыз. Автор(лар) журналдың редакциясы бекіткен және оның ресми сайтында орналастырылған қолжазбаны баспаға дайындау ережелерімен келіседі.

Осы шешім ұсынылған мақаланы «SocioHumanitas» ғылыми журналы редакциясына антиплагиаттан өткізу мақсатында берілді.

Қолжазбада жасанды интеллект (бұдан әрі – ЖИ) немесе ЖИ қолдауы бар құралдардың қолданылуы туралы ақпарат толығымен беріледі, қолданылған модельдер немесе қызметтер, сондай-ақ олардың қолдану себептері көрсетіледі.

Мақаланың соңында, тікелей сілтемелер / әдебиеттер тізімінен бұрын, келесі үлгідегі мәтін енгізіледі:

«Осы жұмысты дайындау барысында автор(лар) (**МОДЕЛЬ/ҚЫЗМЕТ АТАУЫ**) құралын (**НЕГІЗДЕМЕ**) мақсатында пайдаланған. Бұл құрал/қызмет қолданылғаннан кейін автор(лар) мақала мазмұнын қарап, қажетіне қарай өңдеп шыққан және жарияланым мазмұны үшін толық жауапкершілікті өз мойнына алады».

Мақала ЖИ құралдарын қолдануға қатысты журнал саясатына толық сәйкес екенін растаймыз және қолданылған барлық құралдардың жариялау этикасына арналған нұсқаулықтарға сай пайдаланылғанын хабарлаймыз.

Егер ЖИ қолдануға байланысты жариялау этикасының шектен тыс бұзушылықтары анықталса автор(лар) журналда белгіленген барлық нормалар мен стандарттарды сақтауға толық жауапкершілікті өз мойнына алады.

Қосымшалар:

Мақаланың электронды нұсқасының көлемі _____ бет

Декан /Директор

(қолы)

Кафедра меңгерушісі/зертхана меңгерушісі

(қолы)

Ғылыми жетекші/кенесші (білім алушылар үшін)

(қолы)

Автор(лар)

(қолы)

(қолы)

(қолы)

МАҚАЛА ҚҰРЫЛЫМЫНЫҢ ҮЛГІСІ

FTAMP (MPHTI)

DOI (DOI журнал редакциясы мақаланы
жариялауға қабылданғаннан кейін беріледі)

ҚАЗАҚ ТІЛІНДЕГІ ҚОЛЖАЗБА АТАУЫ

Шатырбаева М.Г.^{1,*} , Молдабаева М.Б.² ( белгішесінде ORCID профиліне гиперсілтеме болуы керек)¹ Университет (толық атауы), Елі, Қала² Университет (толық атауы), Елі, Қала

*e-mail: (барлық авторлардың эл.почтасы)

Аңдатпа (150-300 сөз). Аннотация келесі міндетті тармақтарды қамтуы керек:
Зерттеудің мақсаты, идеялары және негізгі бағыттары;
Зерттеудің ғылыми және практикалық маңыздылығының қысқаша сипаттамасы;
Зерттеу әдістемесінің қысқаша сипаттамасы;
Зерттеу жұмысының негізгі нәтижелері мен талдаулары, қорытындылары;
Жүргізілген зерттеудің мәні;
Зерттеудің практикалық маңызы.
Кілт сөздер: 5-10 кілт сөз.

Кіріспе

Кіріспе жұмыстың мақсаттары, зерттеу саласының маңыздылығы, теориялық және практикалық маңыздылығы, мәселенің өзектілігі, мәселені шешу немесе гипотезаны қалыптастыру туралы ақпаратты қамтуы керек.

Материалдар мен әдістер

Бұл бөлімде пайдаланылған материалдардың, жабдықтардың және бағдарламалық қамтамасыз етудің (модельді, өндірушіні және елді көрсете отырып) егжей-тегжейлі сипаттамасы, сондай-ақ қолданылған әдістердің толық баяндалуы болуы қажет, соның ішінде жаңа әдістерді жан-жақты ашып көрсету қажет. Бұрыннан белгілі әдістер үшін әдебиет көздеріне сілтеме жасау жеткілікті. Егер әдіс кеңінен таралмаған болса, оның принципі түсіндіріліп, авторы көрсетілуі тиіс. Зерттеуде пайдаланылған материалдар сапалық және сандық тұрғыдан сипатталуы қажет. Алынған деректердің статистикалық талдауы міндетті және қолданылған бағдарламалық қамтамасыз ету көрсетілуі тиіс. Бөлімде зерттеудің барысы, оның кезеңдерінің реттілігі, қолданыстағы жұмыстарға сыни талдау, гипотезалар ұсыну және оларды автордың ой қорыту процесінде растауы немесе теріске шығару толығырақ сипатталады.

Нәтижелер мен талқылаулар

Бұл бөлім жұмыс нәтижелерін ашуы керек және зерттеу нәтижелерін талдау мен талқылауды қамтуы керек. Нәтижелер талқылана отырып, кестелер, суреттер және басқа иллюстрациялық материалдар түрінде ұсынылуы керек.

Кестелер

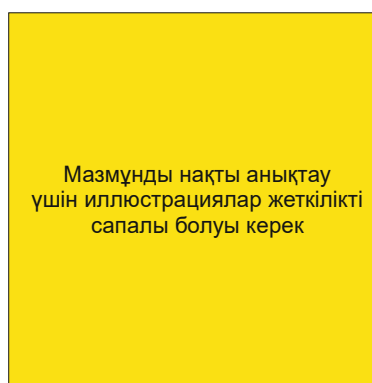
Кестелер Microsoft Word кесте форматында жасалып, үздіксіз нөмірленуі тиіс. Кестенің тақырыбы кестенің үстінде сол жағында орналасуы керек. Тақырыптар мен кестелер мәтіннің қалған бөлігінен бос орындармен бөлінуі керек. Қаріп – Times New Roman, кегль – 12 пт.

Кесте 1 – Кестенің атауы *(басқа дереккөздерден алынған жағдайда сілтеме көрсетіледі)*

Атауы	Нәтиже 1	Нәтиже 2	Нәтиже 3
1-атауы	1	2	3

Иллюстрациялар

15) Иллюстрациялар сапалы болуы қажет (кем дегенде 300 dpi) және үздіксіз нөмірленуі керек. Барлық иллюстрациялар мен олардың атаулары орталық бойынша теңестіріліп, атаулар иллюстрацияның дәл астына орналастырылып, мәтіннен аралықпен бөлінуі тиіс. Қаріп – Times New Roman, кегль – 12 пт.



Сурет 1 – Суреттің атауы *(басқа дереккөздерден алынған жағдайда сілтеме көрсетіледі)*

Теңдеулер

Барлық формулалар, сандық мәндер, шама белгілері Microsoft Equation 3.0 немесе MathType форматында терілуі керек. Формулаларды сурет түрінде қосуға болмайды. Барлық формулалар нөмірленуі керек. Формулалар ортамен туралануы керек. Формулалардың нөмірлері формуланың оң жағында жақшада орналасуы керек.. Барлық формулалар мәтіннің қалған бөлігінен бос орындармен бөлінуі керек.

$$f = \sum \left(a + \frac{a}{10} \right) \quad (1)$$

мұндағы: f – белгілеу атауы;
 a – белгілеу атауы.

Қорытынды

Бұл бөлімде жүргізілген жұмыстың қорытындылары жинақталып қорытындылануы, алынған нәтижелер мен олардың ғылымды дамыту үшін маңыздылығы қалай пайдаланылуы мүмкін екендігі көрсетілуі тиіс.

Қаржыландыру туралы ақпарат (бар болған жағдайда)

Барлық қаржыландыру көздері тізімделуі керек.

Әдебиеттер тізімі

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі немесе Библиографиялық тізім Web of Science және/немесе Scopus-та индекстелген басылымдарға міндетті сілтемелерді қоса алғанда, саны кемінде 15 және 20-дан аспауы керек. Өз еңбегіне сілтеме жасау 1-2 дереккөзден аспауы тиіс. Әдебиеттер тізімін автоматты түрде нөмірлеуге жол берілмейді.

ӘДЕБИЕТТЕР:

- 1 Құдайбергенова С.Қ., Әбілдина С.Қ. Жасанды интеллект және білім беру: мүмкіндіктер мен перспективалар // Білім және қоғам. – Алматы, 2020. – № 2. – Б. 45–52.
- 2 Ахметов Ж.М. Аймақтық білім беру жүйесіндегі басқару мәселелері: оқу құралы. – Талдықорған: Жетісу университеті баспасы, 2023. – 45 б.
- 3 Rahnavard A., Asadian G., Pourshamsian K., Taghavi M. Assessing genetic variation of dog rose (*Rosa canina* L.) in Caspian climate // Biosci. Biotechnol. Res. Asia. – 2014. – Vol. 10. – P. 119–125. URL: <https://biotech-asia.org/pdf/vol10no1/BBRAV10I01P119-125.pdf>
- 4 Trust T., Horrocks B. Six key elements identified in an active and thriving blended community of practice. TechTrends. – 2019. – Vol. 63(2). – P. 108–115. URL: <https://link.springer.com/article/10.1007/s11528-018-0265-x>
- 5 Stralsjo L., Alklint C., Olsson M.E., Sjöholm I. Total folate content and retention in rosehips (*Rosa* spp.) after drying // J. Agric. Food Chem. – 2003. – Vol. 51. – P. 4291–4295. URL: <https://pubs.acs.org/doi/abs/10.1021/jf034208q>
- 6 Larsen E., Kharazmi A., Christensen L.P., Christensen S.B. An anti-inflammatory galactolipid from rose hip (*Rosa canina*) that inhibits chemotaxis of human peripheral blood neutrophils in vitro // J. Nat. Prod. – 2003. – Vol. 66. – P. 994–995. URL: https://colab.ws/articles/10.1021%2Fnp0300636?utm_source=chatgpt.com
- 7 Roşu C.M., Manzu C., Olteanu Z., Oprica L., Oprea A., Ciornea E., Zamfirache M.M. Several fruit characteristics of *Rosa* sp. genotypes from the Northeastern region of Romania // Not. Bot. Horti Agrobot. Cluj-Napoca. – 2011. – Vol. 39. – P. 203–208. URL: <https://www.notulaeobotanicae.ro/index.php/nbha/article/view/6333>
- 8 Чилдибаева А.Ж., Аметов А.А., Тыныбеков Б.М. Характеристика некоторых растительных сообществ с участием узкоэндемичного вида *Rosa iliensis* Chrshan. в поймах реки Или // Вестник КазНУ. Серия биологическая. – Алматы, 2019. – № 1(78). – С. 58–73.
- 9 Engelmann F. Use of biotechnologies for the conservation of plant biodiversity // In Vitro Cell. & Dev. Bio. – Plant. – 2011. – Vol. 47(1). – P. 5–16. URL: <https://link.springer.com/article/10.1007/S11627-010-9327-2>
- 10 Новикова Т.И. Использование биотехнологических подходов для сохранения биоразнообразия растений // Растительный мир Азиатской России. – 2013. – № 2(12). – С. 119–128.
- 11 Назарбаев Н. Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру // Официальный сайт Президента РК. – 2017. URL: https://www.akorda.kz/kz/events/akorda_news/press_conferences/memleket-basshysynyn-bolashakka-bagdar-ruhani-zhangyru-atty-makalasy (карапған күні: 16.04.2025).
- 12 Мухтарова Ш.М. Национальное самосознание личности в вузе: педагогический аспект. – Монография. – Караганда, 2006. – 150 с.
- 13 Хмель Н.Д. Теория и технология реализации целостного педагогического процесса: учебное пособие в помощь преподавателям, аспирантам, магистрантам, студентам. – Алматы, 2002. – 90 с.
- 14 Аванесов В.С. «Теория и практика педагогических измерений». [Электронный ресурс]. URL: <https://charko.narod.ru/tekst/biblio> (дата обращения: 08.09.2025).
- 15 Пру Андерсен, Джордж Морган. Разработка тестов и анкет для национальной оценки учебных достижений: учебное пособие. – Москва: Логос. – 2011. – 204 с.

REFERENCES:

- 1 Kudaibergenova S.K., Abildina S.K. (2020). Zhasandy intellekt zhane bilim beru: mumkindikter men perspektivalar [Artificial Intelligence and Education: Opportunities and Perspectives]. Bilim zhane kogam – Education and Society, no. 2, pp. 45–52. (in Kazakh)
- 2 Akhmetov Zh.M. (2023). Aimaqtyq bilim beru zhiiesindegi basqaru mäseleleri: oqu quraly [Management issues in the regional education system: textbook]. Taldykorgan: Zhetysu University Press, 45 p. (in Kazakh)
- 3 Rahnavard A., Asadian G., Pourshamsian K., Taghavi M. (2014). Assessing genetic variation of dog rose (*Rosa canina* L.) in Caspian climate. Bioscience Biotechnology Research Asia, vol. 10, pp. 119–125. Available at: <https://biotech-asia.org/pdf/vol10no1/BBRAV10I01P119-125.pdf>
- 4 Trust T., Horrocks B. (2019). Six key elements identified in an active and thriving blended community of practice. TechTrends, vol. 63(2), pp. 108–115. Available at: <https://link.springer.com/article/10.1007/s11528-018-0265-x>
- 5 Stralsjo L., Alklint C., Olsson M.E., Sjöholm I. (2003). Total folate content and retention in rosehips (*Rosa* spp.) after drying. Journal of Agricultural and Food Chemistry, vol. 51, pp. 4291–4295. Available at: <https://pubs.acs.org/doi/abs/10.1021/jf034208q>
- 6 Larsen E., Kharazmi A., Christensen L.P., Christensen S.B. (2003). An anti-inflammatory galactolipid from rose hip (*Rosa canina*) that inhibits chemotaxis of human peripheral blood neutrophils in vitro. Journal of Natural Products, vol. 66, pp. 994–995. Available at: https://colab.ws/articles/10.1021%2Fnp0300636?utm_source=chatgpt.com
- 7 Rosu C.M., Manzu C., Olteanu Z., Oprica L., Oprea A., Ciornea E., Zamfirache M.M. (2011). Several fruit characteristics of *Rosa* sp. genotypes from the Northeastern region of Romania. Notulae Botanicae Horti Agrobotanici Cluj-Napoca, vol. 39, pp. 203–208. Available at: <https://www.notulaeobotanicae.ro/index.php/nbha/article/view/6333>
- 8 Childibayeva A.Zh., Ametov A.A., Tynybekov B.M. (2019). Harakteristika nekotorykh rastitelnykh soobshchestv s uchastiem uzkoendemichnogo vida *Rosa iliensis* Chrshan. v poimakh reki Ili [Characteristics of some plant communities involving the narrow-endemic species *Rosa iliensis* Chrshan. in the floodplains of the Ili River]. Vestnik KazNU. Biological Series, no. 1(78), pp. 58–73. (in Russian)
- 9 Engelmann F. (2011). Use of biotechnologies for the conservation of plant biodiversity. In Vitro Cellular

and Developmental Biology – Plant, vol. 47(1), pp. 5–16. Available at: <https://link.springer.com/article/10.1007/S11627-010-9327-2>

10 Novikova T.I. (2013). Ispolzovanie biotekhnologicheskikh podkhodov dlya sokhraneniya bioraznoobraziya rasteniy [Use of biotechnological approaches for the conservation of plant biodiversity]. Rastitelnyy mir Aziatskoy Rossii, vol. 2(12), pp. 119–128. (in Russian)

11 Nazarbaev N. (2017). Bolashaqqa bagdar: Rukhani zhangyru [A Look into the Future: Spiritual Modernization]. Official website of the President of the Republic of Kazakhstan. (accessed: 16 April 2025). Available at: https://www.akorda.kz/kz/events/akorda_news/press_conferences/memleket-basshysynyn-bolashakka-bagdar-ruhani-zhangyru-atty-makalasy (in Kazakh)

12 Mukhtarova Sh.M. (2006). Natsionalnoe samosoznanie lichnosti v vuze: pedagogicheskiy aspekt: monografiya [National self-consciousness of personality in higher education: pedagogical aspect: monograph]. Karaganda, 150 p. (in Russian)

13 Khmel N.D. (2002). Teoriya i tekhnologiya realizatsii tselostnogo pedagogicheskogo protsessa: uchebnoe posobie [Theory and technology of implementing the holistic pedagogical process: study guide]. Almaty, 90 p. (in Russian)

14 Avanesov V.S. (2025). Teoriya i praktika pedagogicheskikh izmereniy [Theory and Practice of Pedagogical Measurements]. (accessed: 8 september 2025). Available at: <https://charko.narod.ru/tekst/biblio> (in Russian)

15 Pru Andersen J., Morgan G. (2011). Razrabotka testov i anket dlya natsionalnoy otsenki uchebnykh dostizheniy: uchebnoe posobie [Development of tests and questionnaires for national assessment of educational achievements: textbook]. Moscow: Logos, 204 p. (in Russian)

НАЗВАНИЕ РУКОПИСИ НА РУССКОМ ЯЗЫКЕ

Шатырбаева М.Г.^{1,*} , Молдабаева М.Б.² 

(должна быть гиперссылка на профиль Orcid в значке )

¹Университет (полное название), Страна, Город

²Университет (полное название), Страна, Город

*e-mail: (эл.почта всех авторов)

Аннотация (150-300 слов). Аннотация должна включать следующие обязательные пункты:

Цель, идеи и основные направления исследования;

Краткое описание научной и практической значимости исследования;

Краткое описание методологии исследования;

Основные результаты и анализ, выводы исследовательской работы;

Ценность проведенного исследования;

Практическое значение исследования.

Ключевые слова: 5-10 ключевых слов.

TITLE OF THE MANUSCRIPT IN ENGLISH

M.G. Shatyrbayeva^{1,*}, M.B. Moldabayeva

¹University (full name), Country, City

²University (full name), Country, City

*e-mail: (e-mail of the all authors)

Abstract (150-300 words). The abstract should include the following mandatory items:

Purpose, ideas and main directions of research;

A brief description of the scientific and practical significance of the study;

Brief description of the research methodology;

Main results and analysis, conclusions of the research work;

The value of the conducted research;

Practical significance of the research.

Keywords: 5-10 keywords.

Автор(лар) туралы мәлімет(тер):

Молдабаева Маржан Болатовна* – педагогика ғылымдарының кандидаты, профессор, І. Жансүгіров атындағы Жетісу университеті (Қазақстан, Талдықорған қ., e-mail: m.shatyrbaeva@mail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0000-0000-0000>).

Шатырбаева Мадина Галымжановна – педагогика ғылымдарының кандидаты, профессор, Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті (Қазақстан, Алматы қ., e-mail: marzhan_moldabaeva@mail.ru, ORCID: <https://orcid.org/0000-0000-0000-0000>).

Жумабаева Эльмира Фархатовна – педагогика ғылымдарының кандидаты, профессор, І. Жансүгіров атындағы Жетісу университеті (Қазақстан, Талдықорған қ., e-mail: e.zhumabayeva@mail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0000-0000-0000>).

Сведения об авторе(ах):

Молдабаева Маржан Болатовна* – кандидат педагогических наук, профессор, Жетысуский университет имени И. Жансугурова (Казахстан, г. Талдықорған, e-mail: m.shatyrbaeva@mail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0000-0000-0000>).

Шатырбаева Мадина Галимжановна – кандидат педагогических наук, профессор, Казахский Национальный педагогический университет имени Абая (Казахстан, г. Алматы, e-mail: marzhan_moldabaeva@mail.ru, ORCID: <https://orcid.org/0000-0000-0000-0000>).

Жумабаева Эльмира Фархатовна – кандидат педагогических наук, профессор, Жетысуский университет имени И. Жансугурова (Казахстан, г. Талдықорған, e-mail: e.zhumabayeva@mail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0000-0000-0000>).

Information about author(s):

Moldabayeva Marzhan* – Candidate of Pedagogical Sciences, Professor, Zhetysu University named after I. Zhansugurov (Kazakhstan, TalDYKorgan, e-mail: m.shatyrbaeva@mail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0000-0000-0000>).

Shatyrbaeva Madina – Candidate of Pedagogical Sciences, Professor, Abai Kazakh National Pedagogical university (Kazakhstan, Almaty, e-mail: marzhan_moldabaeva@mail.ru, ORCID: <https://orcid.org/0000-0000-0000-0000>).

Zhumabayeva Elmira – Candidate of Pedagogical Sciences, Professor, Zhetysu University named after I. Zhansugurov (Kazakhstan, TalDYKorgan, e-mail: e.zhumabayeva@mail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0000-0000-0000>).

ВНИМАНИЮ АВТОРОВ!

- Электронные версии статей доступны на сайте zhetyu.edu.kz
- За достоверность предоставляемой информации ответственность несут авторы

Периодичность журнала

Журнал «SocioHumanitas» выпускается с периодичностью **4 раза в год в следующие установленные сроки:**

- №1 – до 30 марта;
- №2 – до 30 июня;
- №3 – до 30 октября;
- №4 – до 30 декабря.

Информация о сроках приёма статей

Рукописи статей принимаются в течение предыдущего квартала календарного года для очередного номера журнала.

Информация о сроках приёма рукописей для публикации доступна на сайте журнала по ссылке: sociohumanitas@zu.edu.kz.

Статьи необходимо отправлять в редакцию через официальный сайт журнала: sociohumanitas@zu.edu.kz.

Языки публикации: казахский, русский, английский

Обращаем ваше внимание, что в одном номере журнала от одного автора может быть опубликована только одна статья. В год 1 автор может опубликовать не более 2 статей. При этом количество авторов должно быть не более 4.

Общие положения

Журнал «SocioHumanitas» принимает к публикации оригинальные исследования, оформленные в виде полноценных рукописей. Публикуемые материалы должны соответствовать научному профилю и тематической направленности журнала.

Тематическая направленность журнала:

- Социальные науки: социология, социальная философия, экономика, политология;
- Право и правовые исследования: теория и практика права, правовые трансформации в обществе;
- Гуманитарные исследования: история, искусствоведение, религиоведение, культурология;
- Социокультурные процессы: идентичность, коллективная память, ценностные и цифровые трансформации;
- Филология, дискурсивные исследования и междисциплинарные подходы.

Материалы должны быть уникальными, ранее не опубликованными, соответствовать тематике журнала и пройти проверку на плагиат (минимальный уровень оригинальности текста должен составлять не менее 75%), двойное слепое рецензирование и одобрение редколлегии.

Внимание! Статьи, оформленные с нарушением правил, содержащие большое количество грамматических и орфографических ошибок, автоматический перевод на английский/ казахский/ русский языки, редакцией не принимаются и будут возвращаться авторам без их рассмотрения.

Статьи, поступившие в редакцию, в обязательном порядке проходят на первом этапе первичный технический контроль на соответствие оформления статьи требованиям, изложенным в настоящем Руководстве и Шаблона статьи на сайте. В случае несоответствия

оформления статьи требованиям журнала статья возвращается на доработку. Напоминаем авторам, что оформление статьи – обязанность автора(-ов), редакция лишь предоставляет полную информацию о необходимых требованиях и образец оформления статьи и осуществляет технический контроль на первом этапе экспертизы статьи. Если автор(-ы) не проходят первичный технический контроль 2 раза, то статья отклоняется окончательно и к повторному рассмотрению в журнале не принимается.

Ответственный секретарь проверяет материалы на соответствие требованиям оформления в течение пятнадцати-тридцати дней. В случае несоблюдения требований автору направляется уведомление о необходимости доработки или о том, что статья не принята.

Журнал является открытым – любой автор, независимо от гражданства, места работы и наличия ученой степени, имеет возможность опубликовать рукопись при соблюдении требований редакции. Работы студентов и магистрантов не принимаются.

Редакция не занимается литературной и стилистической обработкой статьи.

Способы оплаты

После принятия рукописи к публикации автору необходимо отправить скан-копию квитанции об оплате издательских расходов (в формате PDF или JPEG) на электронную почту: sociohumanitas@zu.edu.kz. Организационный взнос составляет 4 000 тенге. Для иностранных авторов без соавторства с казахстанскими авторами публикация в журнале осуществляется бесплатно.

Реквизиты университета

ЖУ имени И. Жансугурова

РНН 531400011685

БИН – 990140003041

ИИК – KZ566010311000005234

КБЕ 16

БИК – HSBKZKX,

ТРФ 319900 АО «Народный банк Казахстана», г. Талдыкорган.

При оплате обязательно укажите назначение платежа: за рукопись в журнале SocioHumanitas.

Инструкция по оплате через Kaspi.kz приложение:

Платежи ➡ Поиск ➡ Вручную пишите «Жетысуский госуниверситет им. И.Жансугуров» ➡ Вместо факультета пишете: за SocioHumanitas ➡ Заполняете свои данные ➡ Сумма: 4 000 тенге за 1 рукопись ➡ оплатить.

Адрес редакции: 040000, г. Талдыкорган, ул. И.Жансугурова, 187а, Жетысуский университет имени Ильяса Жансугурова, Отдел наукометрии и подготовки научных кадров, 310 кабинет, тел.: 8 (7282) 22-21-23, вн. 1193, e-mail: sociohumanitas@zu.edu.kz.

ИНФОРМАЦИЯ ДЛЯ АВТОРОВ

Авторам рекомендуется соблюдать установленные ниже правила подготовки рукописей для публикации в журнале.

Документ MS Word с рукописью должен быть назван по следующему шаблону: №1(118) Фамилии и имена всех авторов. Например: №4(117) Шатырбаева Г.Ж., Молдабаева М.Б., Жумабаева Э.Ф.

В конце статьи указываются сведения об авторах

(ФИО — по удостоверению личности, ученая степень, ученое звание, вуз или организация, e-mail, ORCID).

Образец:

Молдабаева Маржан Болатовна* — кандидат педагогических наук, профессор,

Жетысуский университет имени И. Жансугурова (Казахстан, Талдықорған қ., e-mail: marzhan_moldabaeva@mail.ru, ORCID: <https://orcid.org/0000-0000-0000-0000>).

Молдабаева Маржан Болатовна* – педагогика ғылымдарының кандидаты, профессор, I. Жансүгіров атындағы Жетісу университеті (Казахстан, Талдықорған, e-mail: marzhan_moldabaeva@mail.ru, ORCID: <https://orcid.org/0000-0000-0000-0000>).

Moldabaeva Marzhan* – candidate of pedagogical sciences, professor, Zhetysu University named after I. Zhansugurov (Kazakhstan, Taldykorgan, e-mail: marzhan_moldabaeva@mail.ru, ORCID: <https://orcid.org/0000-0000-0000-0000>).

ТРЕБОВАНИЯ К ОФОРМЛЕНИЮ СТАТЕЙ

1) Индекс МРНТИ (межгосударственный рубрикатор научно-технической информации) размещаются в верхней левой части статьи жирным шрифтом. Номер МРНТИ необходимо найти на сайте <http://grnti.ru/>.

2) Название статьи (7-12 слов), прописными буквами полужирным шрифтом, в центре (на языке статьи).

3) Фамилия и инициалы автора (авторов) и Orcid ID.

4) Информация об авторах (аффилиация (название организации), название страны, города, адреса всех авторов, электронные почты всех авторов).

Автор, ведущий переписку с редакцией и отвечающий за все замечания и исправления по статье, является автором-корреспондентом и обозначается символом «». Авторы разных организаций, указываются под цифрами 1, 2 и далее.*

5) Аннотация не менее 150 слов, не более 300 слов, ключевые слова /словосочетания 5-10 слов по тематике (на казахском, русском и английском языках).

6) Объем статьи (без учета списка литературы и сведений об авторах) должен составлять от 3000 до 6000 слов. При этом количество страниц формата А4 не имеет значения – учитывается исключительно число слов в тексте статьи.

7) При подаче статьи авторы предоставляют сопроводительное письмо (*Приложение А*), для внутривузовских авторов вместо сопроводительного письма требуется заключение факультета (*Приложение Б*).

8) Авторы в обязательном порядке должны указать в сопроводительном письме, что направляемая статья нигде ранее не публиковалась, и что в статье отсутствуют заимствованные фрагменты текста из других работ без ссылок на них.

9) Шрифт текста – Times New Roman, кегль – 12 пт., межстрочный интервал – 1. Поля слева и сверху – 2,5 см, справа и снизу – 2 см., абзац – 1,25. Шрифт текста Аннотации и списка использованной литературы – Times New Roman, кегль – 10 пт., межстрочный интервал – 1. Материал рукописи оформляется в соответствии с ГОСТ 7.5-98 «Журналы, сборники, информационные издания. Издательское оформление публикуемых материалов».

10) В тексте для ссылок на литературные источники должны использоваться квадратные скобки – [1], на формулы круглые скобки – (1). Ссылки на формулы должны располагаться справа от формулы.

11) Все формулы, численные значения, обозначения величин должны быть набраны в формате Microsoft Equation 3.0 или MathType. Каждая формула должна быть набрана отдельно, если несколько формул идут подряд.

12) Все использованные обозначения должны быть пояснены (можно не пояснять однозначные общепринятые обозначения).

13) Нельзя начинать предложение с формулы.

14) Таблицы и иллюстрации должны быть расположены по мере упоминания их в тексте отдельными абзацами. Каждая таблица и иллюстрация должны иметь подпись и к каждой таблице и иллюстрации должна быть ссылка в тексте. Нумерация для таблиц и иллюстраций отдельная.

15) Иллюстрации должны быть хорошего качества (минимум 300dpi) и

пронумерованы сквозной нумерацией. Все иллюстрации с их подписями должны быть выровнены по центру, подписи располагаться непосредственно под иллюстрацией и отделяться пробелами от остального текста. Шрифт – Times New Roman, кегль – 12 пт. Пример **Рисунок 1** – Название рисунка

16) Таблицы должны быть созданы в формате таблицы Microsoft Word и пронумерованы сквозной нумерацией. Заголовок таблицы должен располагаться слева над таблицей. Заголовки и таблицы должны быть разделены пробелами от остального текста. Шрифт – Times New Roman, кегль – 12 пт. Пример Таблица 1 – Название таблицы

17) Рисунки, таблицы, графики, диаграммы и др. представляются непосредственно в тексте с указанием нумерации и заглавия (Например, Рис. 1 – Название рисунка). Количество рисунков, таблиц, графиков и диаграмм не должно превышать 20% от всего объема статьи (в некоторых случаях до 30%).

18) Раздел «Вклад авторов» должен быть обязательно указан перед списком литературы. В этом разделе необходимо отразить конкретный вклад каждого автора в подготовку статьи: проведение исследования, сбор данных, анализ результатов, написание текста и его редактирование.

Один автор может выполнять несколько функций одновременно. Если одну и ту же работу выполняли несколько авторов совместно, эта информация должна быть полностью указана для каждого автора.

Структура статьи должна соответствовать структуре IMRAD:

- Введение
- Материалы и методы
- Результаты и обсуждения
- Заключение
- Информация о финансировании (при наличии)

– Литература. Стиль оформления списка литературы согласно ГОСТ 7.1-2003 «Библиографическая запись. Библиографическое описание. Общие требования и правила составления» (требование к изданиям, входящих в перечень КОКСНВО). Список использованной литературы, или Библиографический список должен включать не менее 15 и не более 20 источников, включая обязательные ссылки на публикации, индексируемые в Web of Science и/или Scopus. Самоцитирование не более 1-2 источников. Не допускается автоматическая нумерация списка литературы.

– **References.** Для статей на казахском и русском языках обязательна транслитерация списка использованной литературы на латинице; для статей на английском языке список использованной литературы приводится на языке оригинала шрифт – латиница.

Внимание! Если в представленном списке литературы встречаются источники на кириллице, необходимо предоставить список литературы в двух вариантах: на языке оригинала в разделе «Литература» и в романизированной форме (транслитерация в латиницу) в разделе «References». Иностранные публикации полностью дублируются в разделе «References». Транслитерацию с кириллицы можно выполнить с помощью онлайн-конвертера на сайте <https://qazlat.kz/>.

Для транслитерированных списков литературы необходимо использовать следующую структуру: Автор(-ы) на английском языке. (год в круглых скобках). Название рукописи в транслитерированном варианте [перевод названия рукописи на английский язык], Транслитерированное название источника, выходные данные с обозначениями на английском языке.

Пример:

В разделе «ЛИТЕРАТУРА»

1 Zheldibayeva Raigul, Nascimento Ana Karina de O., Castro Vania, Kalantzis Mary, Cope Bill. The impact of AI-driven tools on student writing development: A case study // Online Journal

of Communication and Media Technologies. – 2025. – Vol. 15/3. – e202526. DOI: <https://doi.org/10.30935/ojcm/16738>

2 Sakibayeva B., Sakibayev S. Enhancing professional competence in physics and mathematics education through information technology // Educational Research and Evaluation. – 2025. – Т. 30. – №7–8. – С. 610–622. DOI: <https://doi.org/10.1080/13803611.2025.2502813>

3 Хмель Н.Д. Теория и технология реализации целостного педагогического процесса: учебное пособие в помощь преподавателям, аспирантам, магистрантам, студентам. – Алматы. – 2002. – 90 с.

В разделе «**REFERENCES**»

1 Zheldibayeva R., Nascimento A.K. de O., Castro V., Kalantzis M., Cope B. (2025). The impact of AI-driven tools on student writing development: A case study. Online Journal of Communication and Media Technologies, vol. 15, no. 3, e202526. DOI: <https://doi.org/10.30935/ojcm/16738>

2 Sakibayeva B., Sakibayev S. (2025). Enhancing professional competence in physics and mathematics education through information technology. Educational Research and Evaluation, vol. 30, no. 7–8, pp. 610–622. DOI: <https://doi.org/10.1080/13803611.2025.2502813>

3 Hmel N.D. (2002). Teoria i tehnologia realizatii selostnogo pedagogicheskogo prosesa: uchebnoe posobie v pomosh prepodavatelam, aspirantam, magistrantam, studentam [Theory and technology of implementing the holistic pedagogical process]. Almaty, 90 p. (in Russian)

Инструкция для авторов по оформлению рукописи в *Приложении С*.

Сопроводительное письмо
(на официальном бланке организации)

Настоящим письмом подтверждаем, что публикация научной статьи «**Название статьи**», **ФИО автора (авторов)**, в журнале «**SocioHumanitas**» не нарушает авторские права третьих лиц. Автор(ы) статьи передает(ют) издателю журнала неисключительные права на использование научной статьи на неопределенный срок, включая размещение полнотекстовых версий выпусков журнала на официальном сайте. Автор(ы) несет(ут) полную ответственность за использование объектов интеллектуальной собственности и авторских прав в статье, в соответствии с действующим законодательством Республики Казахстан. Также подтверждаем, что данная статья не была ранее опубликована, не направлялась и не будет направлена в другие научные издания (в случае принятия к печати). Автор(ы) выражает(ют) согласие с правилами подготовки рукописи к публикации, утвержденными редакцией журнала и размещенными на его официальном сайте.

Настоящее заключение выдано в редакцию научного журнала «Вестник ЖУ» в целях прохождения представленной статьи через процедуру проверки на антиплагиат.

В рукописи раскрыта информация об использовании генеративного Искусственного Интеллекта (далее ИИ) / инструментов с поддержкой ИИ, с указанием используемых моделей или сервисов, а также причины их применения.

В конце статьи, непосредственно перед ссылками/библиографией, будет включено следующее заявление:

«При подготовке данной работы автор(ы) использовали (НАЗВАНИЕ МОДЕЛИ/СЕРВИСА) для того, чтобы (ОБОСНОВАТЬ). После использования этого инструмента/сервиса автор(ы) просмотрели и отредактировали содержимое по мере необходимости и несут полную ответственность за содержание публикации».

Подтверждаем, что статья полностью соответствует политике журнала, касающейся использования генеративного ИИ и что все использованные инструменты были применены в соответствии с руководящими принципами публикационной этики.

В случае выявления серьезных нарушений публикационной этики, связанных с использованием ИИ автор(ы) принимает на себя полную ответственность за соблюдение всех норм и стандартов, установленных журналом.

Приложения:

Электронная версия статьи объемом _____ страниц

ФИО автора

ФИО автора

ФИО автора

подпись, дата

подпись, дата

подпись, дата

Ректор / Проректор по НИР

ЗАКЛЮЧЕНИЕ**Факультет/институт:** (Название факультета/ института)**Заседание кафедры/ лаборатории, протокол № ___, от (дата)**

Подтверждаем, что публикация научной статьи «Название статьи», ФИО автора (авторов), в журнале «SocioHumanitas» не нарушает авторские права третьих лиц. Автор(ы) статьи передает(ют) издателю журнала неисключительные права на использование научной статьи на неопределенный срок, включая размещение полнотекстовых версий выпусков журнала на официальном сайте. Автор(ы) несет(ут) полную ответственность за использование объектов интеллектуальной собственности и авторских прав в статье, в соответствии с действующим законодательством Республики Казахстан. Также подтверждаем, что данная статья не была ранее опубликована, не направлялась и не будет направлена в другие научные издания (в случае принятия к печати). Автор(ы) выражает(ют) согласие с правилами подготовки рукописи к публикации, утвержденными редакцией журнала и размещенными на его официальном сайте.

Настоящее заключение выдано в редакцию научного журнала «SocioHumanitas» в целях прохождения представленной статьи через процедуру проверки на антиплагиат.

В рукописи раскрыта информация об использовании генеративного Искусственного Интеллекта (далее ИИ) / инструментов с поддержкой ИИ, с указанием используемых моделей или сервисов, а также причины их применения.

В конце статьи, непосредственно перед ссылками/библиографией, будет включено следующее заявление:

«При подготовке данной работы автор(ы) использовали (НАЗВАНИЕ МОДЕЛИ/СЕРВИСА) для того, чтобы (ОБОСНОВАТЬ). После использования этого инструмента/сервиса автор(ы) просмотрели и отредактировали содержимое по мере необходимости и несут полную ответственность за содержание публикации».

Подтверждаем, что статья полностью соответствует политике журнала, касающейся использования генеративного ИИ, и что все использованные инструменты были применены в соответствии с руководящими принципами публикационной этики.

В случае выявления серьезных нарушений публикационной этики, связанных с использованием ИИ, может быть инициирован процесс ретракции статьи, и автор(ы) принимает на себя полную ответственность за соблюдение всех норм и стандартов, установленных журналом.

Приложения:

Электронная версия статьи объемом _____ страниц

Декан/Директор_____
(подпись)**Заведующий кафедрой/Заведующий лабораторией**_____
(подпись)**Научный руководитель/Консультант**
(для обучающихся)_____
(подпись)**Автор(ы)**_____
(подпись)_____
(подпись)_____
(подпись)

ОБРАЗЕЦ СТРУКТУРЫ СТАТЬИ

МРНТИ

DOI (DOI статьи присваивается редакцией
журнала после её принятия к публикации)**НАЗВАНИЕ РУКОПИСИ НА РУССКОМ ЯЗЫКЕ***Шатырбаева М.Г.^{1,*}  , Молдабаева М.Б.² **(должна быть гиперссылка на профиль ORCID в значке )*¹*Университет (полное название), Страна, Город*²*Университет (полное название), Страна, Город***e-mail: (эл.почта всех авторов)**Аннотация (150-300 слов). Аннотация должна включать следующие обязательные пункты:**Цель, идеи и основные направления исследования;**Краткое описание научной и практической значимости исследования;**Краткое описание методологии исследования;**Основные результаты и анализ, выводы исследовательской работы;**Ценность проведенного исследования;**Практическое значение исследования.**Ключевые слова: 5-10 ключевых слов.***Введение**

Введение должно содержать информацию о целях работы, важности области исследования, теоретической и практической значимости, актуальности проблемы, решения проблемы или формирования гипотезы.

Материалы и методы

Этот раздел должен содержать детальное описание используемых материалов, оборудования и программного обеспечения (с указанием модели, производителя и страны), а также подробное изложение применённых методов, включая новые методы, которые следует раскрыть более подробно. Для ранее известных методов достаточно указать ссылки на литературные источники. Если метод не является широко распространённым, следует объяснить его принцип и указать автора. Материалы, использованные в исследовании, должны быть описаны как в качественном, так и в количественном выражении. Статистический анализ полученных данных обязателен, а также необходимо указать используемое программное обеспечение. В разделе подробно описывается ход исследования, последовательность его этапов, проводится критический анализ существующих работ, выдвигаются гипотезы, которые в процессе рассуждений либо подтверждаются, либо опровергаются автором.

Результаты и обсуждение

Этот раздел раскрывает результаты работы и должен содержать анализ исследования. Результаты должны быть представлены в виде таблиц, рисунков и других иллюстративных материалов с их обсуждением.

Таблицы

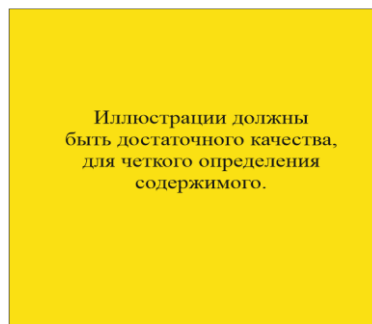
Таблицы должны быть созданы в формате таблицы Microsoft Word и пронумерованы сквозной нумерацией. Заголовок таблицы должен располагаться слева над таблицей. Заголовки и таблицы должны быть разделены пробелами от остального текста. Шрифт – Times New Roman, кегль – 12 пт.

Таблица 1 – Название таблицы (*ссылка при использовании из других источников*)

Название	Результат 1	Результат 2	Результат 3
Название 1	1	2	3

Иллюстрации

Иллюстрации должны быть хорошего качества (минимум 300dpi) и пронумерованы сквозной нумерацией. Все иллюстрации с их подписями должны быть выровнены по центру, подписи располагаться непосредственно под иллюстрацией и отделяться пробелами от остального текста. Шрифт – Times New Roman, кегль – 12 пт.

Рисунок 1 – Название рисунка (*ссылка при использовании из других источников*)**Уравнения**

Все формулы, численные значения, обозначения величин должны быть набраны в формате Microsoft Equation 3.0 или MathType. Не допускаются рисунки формул. Все формулы должны быть пронумерованы. Формулы должны быть выровнены по центру. Нумерация формул должна располагаться справа от формулы в круглых скобках. Все формулы должны быть разделены пробелами от остального текста.

$$f = \sum \left(a + \frac{a}{10} \right) \quad (1)$$

где: f – название обозначения;
 a – название обозначения.

Этот раздел включает в себя интерпретацию и объяснение полученных в результате исследования данных, сравнение результатов с опытом других ученых.

Заключение

В этом разделе должны быть обобщены и подведены итоги проведенной работы, показаны, как потенциально могут быть использованы полученные результаты и их значимость для развития науки.

Информация о финансировании (при наличии)

Перечислить источники финансирования, при поддержке которых была выполнена работа.

Список литературы

Список использованной литературы, или Библиографический список должен включать не менее 15 и не более 20 источников, включая обязательные ссылки на публикации, индексируемые в Web of Science и/или Scopus. Самоцитирование не более 1-2 источников. Не допускается автоматическая нумерация списка литературы.

В тексте номер ссылки следует указывать в квадратных скобках. Например:

Формула Королева [1] доказывает, что (...).

ЛИТЕРАТУРА:

- 1 Құдайбергенова С.Қ., Әбілдина С.Қ. Жасанды интеллект және білім беру: мүмкіндіктер мен перспективалар // Білім және қоғам. – Алматы, 2020. – № 2. – Б. 45–52.
- 2 Ахметов Ж.М. Аймақтық білім беру жүйесіндегі басқару мәселелері: оқу құралы. – Талдықорған: Жетісу университеті баспасы, 2023. – 45 б.
- 3 Rahnavard A., Asadian G., Pourshamsian K., Taghavi M. Assessing genetic variation of dog rose (*Rosa canina* L.) in Caspian climate // Biosci. Biotechnol. Res. Asia. – 2014. – Vol. 10. – P. 119–125. URL: <https://biotech-asia.org/pdf/vol10no1/BBRAV10I01P119-125.pdf>
- 4 Trust T., Horrocks B. Six key elements identified in an active and thriving blended community of practice. TechTrends. – 2019. – Vol. 63(2). – P. 108–115. URL: <https://link.springer.com/article/10.1007/s11528-018-0265-x>
- 5 Stralsjo L., Alklint C., Olsson M.E., Sjöholm I. Total folate content and retention in rosehips (*Rosa* spp.) after drying // J. Agric. Food Chem. – 2003. – Vol. 51. – P. 4291–4295. URL: <https://pubs.acs.org/doi/abs/10.1021/jf034208q>
- 6 Larsen E., Kharazmi A., Christensen L.P., Christensen S.B. An anti-inflammatory galactolipid from rose hip (*Rosa canina*) that inhibits chemotaxis of human peripheral blood neutrophils in vitro // J. Nat. Prod. – 2003. – Vol. 66. – P. 994–995. URL: https://colab.ws/articles/10.1021%2Fnp0300636?utm_source=chatgpt.com
- 7 Roşu C.M., Manzu C., Olteanu Z., Oprica L., Oprea A., Ciornea E., Zamfirache M.M. Several fruit characteristics of *Rosa* sp. genotypes from the Northeastern region of Romania // Not. Bot. Horti Agrobot. Cluj-Napoca. – 2011. – Vol. 39. – P. 203–208. URL: <https://www.notulaeobotanicae.ro/index.php/nbha/article/view/6333>
- 8 Чилдибаева А.Ж., Аметов А.А., Тыныбеков Б.М. Характеристика некоторых растительных сообществ с участием узкоэндемичного вида *Rosa iliensis* Chrshan. в поймах реки Или // Вестник КазНУ. Серия биологическая. – Алматы, 2019. – № 1(78). – С. 58–73.
- 9 Engelmann F. Use of biotechnologies for the conservation of plant biodiversity // In Vitro Cell. & Dev. Bio. – Plant. – 2011. – Vol. 47(1). – P. 5–16. URL: <https://link.springer.com/article/10.1007/S11627-010-9327-2>
- 10 Новикова Т.И. Использование биотехнологических подходов для сохранения биоразнообразия растений // Растительный мир Азиатской России. – 2013. – № 2(12). – С. 119–128.
- 11 Назарбаев Н. Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру // Официальный сайт Президента РК. – 2017. URL: https://www.akorda.kz/kz/events/akorda_news/press_conferences/memleket-basshysynyn-bolashakka-bagdar-ruhani-zhangyru-atty-makalasy (қаралған күні: 16.04.2025).
- 12 Мухтарова Ш.М. Национальное самосознание личности в вузе: педагогический аспект. – Монография. – Караганда, 2006. – 150 с.
- 13 Хмель Н.Д. Теория и технология реализации целостного педагогического процесса: учебное пособие в помощь преподавателям, аспирантам, магистрантам, студентам. – Алматы, 2002. – 90 с.
- 14 Аванесов В.С. «Теория и практика педагогических измерений». [Электронный ресурс]. URL: <https://charko.narod.ru/tekst/biblio> (дата обращения: 08.09.2025).
- 15 Пру Андерсен, Джордж Морган. Разработка тестов и анкет для национальной оценки учебных достижений: учебное пособие. – Москва: Логос. – 2011. – 204 с.

REFERENCES:

- 1 Kudaibergenova S.K., Abildina S.K. (2020). Zhasandy intellekt zhane bilim beru: mumkindikter men perspektivalar [Artificial Intelligence and Education: Opportunities and Perspectives]. Bilim zhane kogam – Education and Society, no. 2, pp. 45–52. (in Kazakh)
- 2 Akhmetov Zh.M. (2023). Aimaqtyq bilim beru zhüiesindegi basqaru mäseleleri: oqu quraly [Management issues in the regional education system: textbook]. Talдықorған: Zhetysu University Press, 45 p. (in Kazakh)
- 3 Rahnavard A., Asadian G., Pourshamsian K., Taghavi M. (2014). Assessing genetic variation of dog rose (*Rosa canina* L.) in Caspian climate. Bioscience Biotechnology Research Asia, vol. 10, pp. 119–125. Available at: <https://biotech-asia.org/pdf/vol10no1/BBRAV10I01P119-125.pdf>
- 4 Trust T., Horrocks B. (2019). Six key elements identified in an active and thriving blended community of practice. TechTrends, vol. 63(2), pp. 108–115. Available at: <https://link.springer.com/article/10.1007/s11528-018-0265-x>
- 5 Stralsjo L., Alklint C., Olsson M.E., Sjöholm I. (2003). Total folate content and retention in rosehips (*Rosa* spp.) after drying. Journal of Agricultural and Food Chemistry, vol. 51, pp. 4291–4295. Available at: <https://pubs.acs.org/doi/abs/10.1021/jf034208q>
- 6 Larsen E., Kharazmi A., Christensen L.P., Christensen S.B. (2003). An anti-inflammatory galactolipid from rose hip (*Rosa canina*) that inhibits chemotaxis of human peripheral blood neutrophils in vitro. Journal of Natural Products, vol. 66, pp. 994–995. Available at: https://colab.ws/articles/10.1021%2Fnp0300636?utm_source=chatgpt.com
- 7 Rosu C.M., Manzu C., Olteanu Z., Oprica L., Oprea A., Ciornea E., Zamfirache M.M. (2011). Several fruit characteristics of *Rosa* sp. genotypes from the Northeastern region of Romania. Notulae Botanicae Horti Agrobotanici Cluj-Napoca, vol. 39, pp. 203–208. Available at: <https://www.notulaeobotanicae.ro/index.php/nbha/article/view/6333>
- 8 Childibayeva A.Zh., Ametov A.A., Tynybekov B.M. (2019). Harakteristika nekotorykh rastitelnykh

soobshchestv s uchastiem uzkoendemichnogo vida Rosa iliensis Chrshan. v poimakh reki Ili [Characteristics of some plant communities involving the narrow-endemic species Rosa iliensis Chrshan. in the floodplains of the Ili River]. Vestnik KazNU. Biological Series, no. 1(78), pp. 58–73. (in Russian)

9 Engelmann F. (2011). Use of biotechnologies for the conservation of plant biodiversity. In Vitro Cellular and Developmental Biology – Plant, vol. 47(1), pp. 5–16. Available at: <https://link.springer.com/article/10.1007/S11627-010-9327-2>

10 Novikova T.I. (2013). Ispolzovanie biotekhnologicheskikh podkhodov dlya sokhraneniya bioraznoobraziya rasteniy [Use of biotechnological approaches for the conservation of plant biodiversity]. Rastitelnyy mir Aziatskoy Rossii, vol. 2(12), pp. 119–128. (in Russian)

11 Nazarbaev N. (2017). Bolashaqqa bagdar: Rukhani zhangyru [A Look into the Future: Spiritual Modernization]. Official website of the President of the Republic of Kazakhstan. (accessed: 16 April 2025). Available at: https://www.akorda.kz/kz/events/akorda_news/press_conferences/memleket-basshysynyn-bolashakka-bagdar-ruhani-zhangyru-atty-makalasy (in Kazakh)

12 Mukhtarova Sh.M. (2006). Natsionalnoe samosoznanie lichnosti v vuze: pedagogicheskiy aspekt: monografiya [National self-consciousness of personality in higher education: pedagogical aspect: monograph]. Karaganda, 150 p. (in Russian)

13 Khmel N.D. (2002). Teoriya i tekhnologiya realizatsii tselostnogo pedagogicheskogo protsessa: uchebnoe posobie [Theory and technology of implementing the holistic pedagogical process: study guide]. Almaty, 90 p. (in Russian)

14 Avanesov V.S. (2025). Teoriya i praktika pedagogicheskikh izmereniy [Theory and Practice of Pedagogical Measurements]. (accessed: 8 september 2025). Available at: <https://charko.narod.ru/tekst/biblio> (in Russian)

15 Pru Andersen J., Morgan G. (2011). Razrabotka testov i anket dlya natsionalnoy otsenki uchebnykh dostizheniy: uchebnoe posobie [Development of tests and questionnaires for national assessment of educational achievements: textbook]. Moscow: Logos, 204 p. (in Russian)

ҚАЗАҚ ТІЛІНДЕГІ ҚОЛЖАЗБА АТАУЫ

Шатырбаева М.Г.^{1,}, Молдабаева М.Б.²*

¹Университет (толық атауы), Елі, Қала

²Университет (толық атауы), Елі, Қала

*e-mail: (барлық авторлардың эл.почтасы)

Аңдатпа (150-300 сөз). Аннотация келесі міндетті тармақтарды қамтуы керек:

Зерттеудің мақсаты, идеялары және негізгі бағыттары;

Зерттеудің ғылыми және практикалық маңыздылығының қысқаша сипаттамасы;

Зерттеу әдістемесінің қысқаша сипаттамасы;

Зерттеу жұмысының негізгі нәтижелері мен талдаулары, қорытындылары;

Жүргізілген зерттеудің мәні;

Зерттеудің практикалық маңызы.

Кілт сөздер: 5-10 кілт-сөздер.

TITLE OF THE MANUSCRIPT IN ENGLISH

M.G. Shatyrbayeva^{1,}, M.B. Moldabayeva*

¹University (full name), Country, City

²University (full name), Country, City

*e-mail: (e-mail of the all authors)

Abstract (150-300 words). The abstract should include the following mandatory items:

Purpose, ideas and main directions of research;

A brief description of the scientific and practical significance of the study;

Brief description of the research methodology;

Main results and analysis, conclusions of the research work;

The value of the conducted research;

Practical significance of the research.

Keywords: 5-10 keywords.

Сведения об авторе(ах):

Молдабаева Маржан Болатовна* – кандидат педагогических наук, профессор, Жетысуский университет имени И. Жансугурова (Казахстан, г. Талдыкорган, e-mail: m.shatyrbayeva@mail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0000-0000-0000>).

Шатырбаева Мадина Галимжановна – кандидат педагогических наук, профессор, Казахский Национальный педагогический университет имени Абая (Казахстан, г. Алматы, e-mail: marzhan_moldabayeva@mail.ru, ORCID: <https://orcid.org/0000-0000-0000-0000>).

Жумабаева Эльмира Фархатовна – кандидат педагогических наук, профессор, Жетысуский университет имени И. Жансугурова (Казахстан, г. Талдыкорган, e-mail: e.zhumabayeva@mail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0000-0000-0000>).

Автор(лар) туралы мәлімет(тер):

Молдабаева Маржан Болатовна* – педагогика ғылымдарының кандидаты, профессор, І. Жансүгіров атындағы Жетісу университеті (Қазақстан, Талдыкорған қ., e-mail: m.shatyrbayeva@mail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0000-0000-0000>).

Шатырбаева Мадина Галимжановна – педагогика ғылымдарының кандидаты, профессор, Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті (Қазақстан, Алматы қ., e-mail: marzhan_moldabayeva@mail.ru, ORCID: <https://orcid.org/0000-0000-0000-0000>).

Жумабаева Эльмира Фархатовна – педагогика ғылымдарының кандидаты, профессор, І. Жансүгіров атындағы Жетісу университеті (Қазақстан, Талдыкорған қ., e-mail: e.zhumabayeva@mail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0000-0000-0000>).

Information about author(s):

Moldabayeva Marzhan* – Candidate of Pedagogical Sciences, Professor, Zhetysu University named after I. Zhansugurov (Kazakhstan, Taldykorgan, e-mail: m.shatyrbayeva@mail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0000-0000-0000>).

Shatyrbayeva Madina – Candidate of Pedagogical Sciences, Professor, Abai Kazakh National Pedagogical university (Kazakhstan, Almaty, e-mail: marzhan_moldabayeva@mail.ru, ORCID: <https://orcid.org/0000-0000-0000-0000>).

Zhumabayeva Elmira – Candidate of Pedagogical Sciences, Professor, Zhetysu University named after I. Zhansugurov (Kazakhstan, Taldykorgan, e-mail: e.zhumabayeva@mail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0000-0000-0000>).

TO THE AUTHORS ' ATTENTION!

- **Electronic versions of the articles are available on the website zhetyssu.edu.kz**
- **The authors bear responsibility for the accuracy of the provided information**

Periodicity of the journal

The journal «SocioHumanitas» publishes **4 times a year in the following established terms:**

- No. 1 - until March 30;
- No. 2 - until June 30;
- No. 3 - until October 30;
- No. 4 - until December 30.

Information for authors regarding article submission deadlines

Manuscripts are accepted during the previous quarter of the calendar year for the current issue of the journal.

Information regarding the manuscript submission deadlines is available on the journal's website at: <https://sociohumanitas.zhetysu.edu.kz/sh>.

Articles must be submitted to the editorial office via the journal's official website: <https://sociohumanitas.zhetysu.edu.kz/sh>.

Languages of publication: Kazakh, Russian, English

Please note that only one article per author may be published in a single issue of the journal. An author may publish no more than 2 articles per year. Additionally, the number of authors per article must not exceed 4.

General information

The SocioHumanitas journal accepts original research papers submitted as full manuscripts. All submitted materials must correspond to the journal's academic profile and thematic scope.

The journal's thematic focus includes:

- Social sciences: sociology, social philosophy, economics, political science;
- Law and legal studies: theory and practice of law, legal transformations in society;
- Humanities: history, art studies, religious studies, cultural studies;
- Sociocultural processes: identity, collective memory, value-based and digital transformations;
- Philology, discourse studies, and interdisciplinary approaches.

The materials must be unique, unpublished, aligned with the journal's theme, and for plagiarism check (the minimum required level of text originality must be at least 75%), double-blind peer review, and approval by the editorial board.

Attention! Articles that do not comply with the formatting guidelines contain a large number of grammatical and spelling errors, or use automatic translation into English/Kazakh/Russian will not be accepted by the editorial board and will be returned to the authors without review.

All submitted manuscripts must first pass an initial technical check. At this stage, the editorial office verifies whether the article is formatted according to the journal's Guidelines and the official Article Template available on the website. If the manuscript does not comply with the formatting requirements, it will be returned to the author(s) for correction. Please note that proper formatting is the responsibility of the author(s). The editorial office only provides the necessary instructions and template and performs the technical check at the first stage. If the manuscript fails the initial technical check twice, it will be rejected permanently and will not be accepted for further

consideration or resubmission to the journal.

The executive secretary reviews the submitted materials for compliance with the formatting requirements within fifteen to thirty days. If the requirements are violated, the author is notified about the need for revision or informed that the article has been rejected.

The journal is open access – any author, regardless of citizenship, place of work, or academic degree, may submit a manuscript for publication provided that the editorial requirements are met. Articles by students and master's students are not accepted.

The editorial team does not engage in literary and stylistic editing of articles.

Payment methods

After the manuscript is accepted for publication, the author must send a scan of the receipt for the publication fee (in PDF or JPEG format) to the email address: sociohumanitas@zu.edu.kz.

The organizational fee is 4 000 tenge. For foreign authors without co-authorship with Kazakhstani authors, publication in the journal is free of charge.

University details

Zhetysu University named after I. Zhansugurov

TIN 531400011685

BIN – 990140003041

IIC – KZ566010311000005234

BC 16

BIC - HSBKKZKX,

Taldykorgan regional department 319900 JSC «Halyk Bank», Taldykorgan.

When paying specify the purpose of payment: Registration fee for publication in the journal SocioHumanitas.

Payment instructions via Kaspi.kz the app:

Payments → Search → Manually write «Zhetysu University named after I. Zhansugurov» → Instead of the faculty, you write: for the SocioHumanitas → fill in your data → The amount: 4 000 tenge for 1 manuscript → pay

Editorial Office address: 040000, Taldykorgan, Ilyas Zhansugurov St., 187a, Zhetysu University named after Ilyas Zhansugurov, Department of Scientometrics and Research Personnel Training, Room 310, phone: 8 (7282)22-21-23, вх. 1193, e-mail: sociohumanitas@zu.edu.kz.

INFORMATION FOR AUTHORS

Authors are advised to follow the guidelines below when preparing manuscripts for publication in the journal.

The MS Word document with the manuscript must be named according to the following format: Last names and initials of all authors. For example: Shatyrbayeva G.Zh., Moldabayeva M.B.

At the end of the article, information about authors must be provided in three languages (Full name — as in the identity document, academic degree, academic title, university or organization, e-mail, ORCID).

Sample:

Moldabaeva Marzhan – candidate of pedagogical sciences, professor, Zhetysu University named after I. Zhansugurov (Kazakhstan, Taldykorgan, e-mail: marzhan_moldabaeva@mail.ru, ORCID: <https://orcid.org/0000-0000-0000-0000>).

Молдабаева Маржан Болатовна – педагогика ғылымдарының кандидаты, профессор, I. Жансүгіров атындағы Жетісу университеті (Қазақстан, Талдықорған, e-mail: marzhan_moldabaeva@mail.ru, ORCID: <https://orcid.org/0000-0000-0000-0000>).

Молдабаева Маржан Болатовна – кандидат педагогических наук, профессор, Жетысуский университет имени И. Жансугурова (Қазақстан. Талдықорған қ., e-mail: marzhan_moldabaeva@mail.ru, ORCID: <https://orcid.org/0000-0000-0000-0000>).

ARTICLE FORMATTING GUIDELINES

(if the manuscripts is in English)

1) 1. The SRSTI index (State Rubricator of Scientific and Technical Information) must be placed at the top left corner of the article in bold font. The SRSTI number should be obtained from the website <http://grnti.ru/>.

2) The title of the article (7-12 words), in capital letters in bold, in the center (in the language of the article).

3) The last name and initials of the author(s) and Orcid ID.

4) Information about authors (affiliations (names of organizations), name of the country, city, addresses of all authors, e-mails of all authors).

The author responsible for correspondence with the editorial office and for addressing all comments and revisions to the article is the corresponding author and is marked with an asterisk «». Authors from different institutions are indicated using superscript numbers 1, 2, and so on.*

5) Abstract at least 150 and no more than 300 words, keywords/phrases (5–10 words) related to the topic (in Russian, Kazakh, and English).

6) The length of the article (without the reference list and author information) must be between 3,000 and 6,000 words. The number of A4 pages does not matter — only the word count of the article text is considered.

7) When submitting an article, authors must provide a cover letter (*Appendix A*). For internal university authors, a faculty approval (*Appendix B*) is required instead of a cover letter.

8) In the cover letter, authors are required to confirm that the submitted article has not been previously published anywhere and that the manuscript does not contain any plagiarized content or borrowed text from other works without proper citation.

9) Font – Times New Roman, size – 12 pt. with a single line spacing. Margins on the left and top – 2.5 cm, on the right and bottom – 2 cm, paragraph – 1.25. The material of the manuscript is drawn up in accordance with «State Standard» 7.5-98 «Magazines, collections, information publications. Publishing design of published materials».

10) In the text, square brackets should be used for references to literary sources – [1], round brackets for formulas – (1). Links to formulas should be located to the right of the formula.

11) All formulas, numerical values, and notation of quantities must be typed in Microsoft Equation 3.0 or MathType format. Each formula should be typed separately if several formulas are in a row.

12) All the symbols used should be explained (it is possible not to explain unambiguous generally accepted designations).

13) You cannot start a sentence with a formula.

14) Tables and illustrations should be arranged as they are mentioned in the text in separate paragraphs. Each table and illustration should have a caption and each table and illustration should have a link in the text. Numbering for tables and illustrations is separate.

15) Illustrations must be of high quality (minimum 300 dpi) and numbered consecutively. All illustrations and their captions should be center-aligned, with captions placed directly below the illustration and separated from the main text by spaces. The font should be Times New Roman, size 12 pt. Example: Figure 1 – Title of the illustration.

16) Tables should be created in Microsoft Word table format. All tables should be numbered. Tables must be created using the Microsoft Word table format and numbered consecutively. The table title should be left-aligned and placed above the table. Titles and tables

should be separated from the main text by spaces. The font should be Times New Roman, size 12 pt. Example: Table 1 – Title of the table.

17) Figures, tables, graphs, charts, and other visual materials must be placed directly within the text and provided with numbering and a title (for example, Fig. 1 – Title of the Figure). The total number of figures, tables, graphs, and charts must not exceed 20% of the overall length of the article (in some cases, up to 30%).

18) The Author Contributions section must be included before the References. This section should clearly specify the individual contributions of each author to the preparation of the manuscript, including but not limited to: conducting the study, data collection, data analysis, manuscript writing, and editing.

An author may perform multiple roles. If several authors contributed jointly to the same task, this must be explicitly stated for each of them.

The structure of the article should follow the IMRAD format:

- **Introduction**
- **Materials and Methods**
- **Results and Discussion**
- **Conclusion**
- **Funding information (if available)**

– The style of the reference list must comply with «State Standard» 7.1-2003 «Bibliographic record. Bibliographic description. General requirements and rules for compilation» (requirement for publications included in the list of the Committee for Quality Assurance in the Field of Science and Higher Education). The list of references, or Bibliography, must include no fewer than 15 and no more than 20 sources, including mandatory references to publications indexed in Web of Science and/or Scopus. Self-citation should be limited to no more than 1–2 sources. Automatic numbering of the reference list is not allowed.

– **References** For articles written in Kazakh and Russian, transliteration of the reference list into Latin script is mandatory; for articles written in English, the reference list should be provided in the original language, using Latin script.

Attention! If there is literature in Cyrillic in the submitted list of references, then it is necessary to submit the list of references in two versions: in the original language in the Literature and in the Romanized alphabet (transliteration into Latin) in References. If there are foreign publications, they are completely repeated in References. Transliteration from Cyrillic can be done using the Online Converter program on the website <https://qazlat.kz/>.

For transliterated reference lists, the following structure should be used: Author(s) in English. (Year in parentheses). Title of the manuscript in transliterated form [translation of the manuscript title into English], Transliterated title of the source, publication details with designations in English.

Example:

In the «**LITERATURE**» section:

1 Zheldibayeva Raigul, Nascimento Ana Karina de O., Castro Vania, Kalantzis Mary, Cope Bill. The impact of AI-driven tools on student writing development: A case study // Online Journal of Communication and Media Technologies. – 2025. – Vol. 15/3. – e202526. DOI: <https://doi.org/10.30935/ojcm/16738>

2 Sakibayeva B., Sakibayev S. Enhancing professional competence in physics and mathematics education through information technology // Educational Research and Evaluation. – 2025. – T. 30. – №7–8. – С. 610–622. DOI: <https://doi.org/10.1080/13803611.2025.2502813>

3 Хмель Н.Д. Теория и технология реализации целостного педагогического процесса: учебное пособие в помощь преподавателям, аспирантам, магистрантам, студентам. – Алматы. – 2002. – 90 с.

In the «**REFERENCES**» section:

1 Zheldibayeva R., Nascimento A.K. de O., Castro V., Kalantzis M., Cope B. (2025). The

impact of AI-driven tools on student writing development: A case study. Online Journal of Communication and Media Technologies, vol. 15, no. 3, e202526. DOI: <https://doi.org/10.30935/ojcmmt/16738>

2 Sakibayeva B., Sakibayev S. (2025). Enhancing professional competence in physics and mathematics education through information technology. Educational Research and Evaluation, vol. 30, no. 7–8, pp. 610–622. DOI: <https://doi.org/10.1080/13803611.2025.2502813>

3 Hmel N.D. (2002). Teoria i tehnologia realizasii selostnogo pedagogicheskogo prosesa: uchebnoe posobie v pomoshch' prepodavatelam, aspirantom, magistrantom, studentam [Theory and technology of implementing the holistic pedagogical process]. Almaty, 90 p. (in Russian)

Instructions for authors on manuscript formatting can be found in **Appendix C**.

Cover letter
(on the official letterhead of the organization)

This letter confirms that the publication of the scientific article titled «**Title of the article**», **Full name(s) of the author(s)**, in the journal «**SocioHumanitas of ZU**» does not violate the copyright of third parties. The author(s) transfer(s) to the journal publisher non-exclusive rights to use the scientific article for an indefinite period, including the placement of full-text versions of the journal issues on the official website. The author(s) bear(s) full responsibility for the use of intellectual property objects and copyrights in the article in accordance with the current legislation of the Republic of Kazakhstan. We also confirm that this article has not been previously published, has not been submitted to, and will not be submitted to other scientific publications (in case of acceptance for publication). The author(s) express(es) consent to the rules for preparing the manuscript for publication, approved by the journal's editorial board and posted on its official website.

This approval statement is issued to the editorial office of the scientific journal "Bulletin of ZU" for the purpose of conducting an anti-plagiarism check of the submitted article.

The manuscript discloses information regarding the use of generative Artificial Intelligence (hereinafter referred to as AI) and/or AI-assisted tools, specifying the models or services used and the reasons for their application.

At the end of the article, immediately before the references/bibliography, the following statement will be included:

"In preparing this work, the author(s) used (NAME OF MODEL/SERVICE) in order to (JUSTIFY THE PURPOSE). After using this tool/service, the author(s) reviewed and edited the content as necessary and assume full responsibility for the content of the publication."

We confirm that the article fully complies with the journal's policy regarding the use of generative AI and that all tools were used in accordance with the principles of publication ethics.

In the event that serious violations of publication ethics related to the use of AI are identified, the author(s) assume full responsibility for compliance with all norms and standards established by the journal.

Attachments:

Electronic version of the article consisting of _____ pages

Author's Full Name

Signature, Date

Author's Full Name

Signature, Date

Author's Full Name

Signature, Date

Rector / Vice-Rector for Scientific Research

FACULTY APPROVAL STATEMENT

Faculty/Institute: (Name of the faculty/institute)

Meeting of the department/laboratory, Minutes No. ____, dated (date)

We hereby confirm that the publication of the scientific article entitled "Title of the article" by (Full name(s) of the author(s)) in the journal **SocioHumanitas** does not violate the copyright of third parties. The author(s) transfer to the Publisher of the journal non-exclusive rights to use the scientific article for an indefinite period, including the placement of full-text versions of the journal issues on the official website.

The author(s) bear full responsibility for the use of intellectual property objects and copyrights in the article in accordance with the current legislation of the Republic of Kazakhstan. We also confirm that this article has not been previously published, has not been submitted, and will not be submitted to other scientific journals (in the event of acceptance for publication).

The author(s) express their consent to the rules for preparing manuscripts for publication approved by the editorial board of the journal and posted on its official website.

This statement is issued to the editorial office of the scientific journal SocioHumanitas for the purpose of passing the submitted article through the plagiarism check procedure.

The manuscript discloses information regarding the use of generative Artificial Intelligence (hereinafter referred to as AI) and/or AI-assisted tools, specifying the models or services used and the reasons for their application.

At the end of the article, immediately before the references/bibliography, the following statement will be included:

"In preparing this work, the author(s) used (NAME OF MODEL/SERVICE) in order to (JUSTIFY THE PURPOSE). After using this tool/service, the author(s) reviewed and edited the content as necessary and assume full responsibility for the content of the publication."

We confirm that the article fully complies with the journal's policy regarding the use of generative AI and that all tools were used in accordance with the principles of publication ethics.

In the event that serious violations of publication ethics related to the use of AI are identified, the author(s) assume full responsibility for compliance with all norms and standards established by the journal.

Attachments:

Electronic version of the article consisting of _____ pages

Dean/Director

(signature)

Head of Department/Head of Laboratory

(signature)

Scientific Supervisor /Consultant (for students)

(signature)

Author(s)

(signature)

(signature)

(signature)

SAMPLE ARTICLE STRUCTURE

STIS

DOI (The article's DOI is assigned by the journal editorial office after acceptance for publication)

TITLE OF THE MANUSCRIPT IN ENGLISHM.G. Shatyrbayeva^{1,*}  , M.B. Moldabayeva (there should be a hyperlink to the ORCID profile in the icon )¹University (full name), Country, City²University (full name), Country, City

*e-mail: (e-mail of the all authors)

*Abstract (150-300 words). The abstract should include the following mandatory items:**Purpose, ideas and main directions of research;**A brief description of the scientific and practical significance of the study;**Brief description of the research methodology;**Main results and analysis, conclusions of the research work;**The value of the conducted research;**Practical significance of the research.***Keywords:** 5-10 keywords.**Introduction**

The introduction should contain information about the objectives of the work, the importance of the research area, the theoretical and practical significance, the relevance of the problem, the solution of the problem or the formation of a hypothesis.

Materials and methods

This section should consist of a detailed description of materials, equipment and software (including the model, company and country), as well as a detailed description of the methods used, while only new methods should be described in detail. It is sufficient to refer to previously published and well-known methods in the list of references. If the method is not widely known, it is desirable to state its principle and specify the author. The materials used in the course of the study should be described in qualitative and quantitative terms. Statistical analysis of the data obtained during the study is mandatory, it is also necessary to specify the software used. This section provides a detailed description of the research process and the sequence of its stages. It includes a critical analysis of existing studies and presents hypotheses that are either confirmed or refuted by the author in the course of the discussion.

Results and discussions

This section reveals the results of the work and should contain an analysis and discussion of the results of the study. The results should be presented in the form of tables, figures and other illustrative materials with their discussion.

Tables

Tables must be created using the Microsoft Word table format and numbered consecutively. The table title should be left-aligned and placed above the table. Titles and tables should be separated from the main text by spaces. The font should be Times New Roman, size 12 pt.

Table 1 – Title of the Table (*link to the source if taken from another publication*)

Title	Result 1	Result 2	Result 3
Title 1	1	2	3

Illustrations

Illustrations must be of good quality (minimum 300 dpi) and numbered consecutively. All illustrations with their captions should be center-aligned, with captions placed directly below the illustration and separated from the main text by spaces. The font should be Times New Roman, size 12 pt.

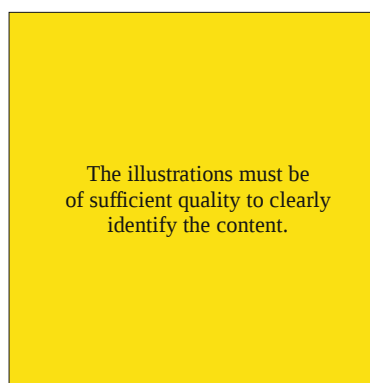


Figure 1 – The name of the figure (*link to the source if taken from another publication*)

Equations

All equations, numerical values, and notation of quantities must be typed in Microsoft Equation 3.0 or MathType format. Drawings of formulas are not allowed. All formulas must be numbered. Formulas should be centered. The numbering of formulas should be placed to the right of the formula in parentheses. All formulas should be separated by spaces from the rest of the text.

$$f = \sum (a + \frac{a}{10}) \quad (1)$$

where: f – designation name;
 a – designation name.

Discussion

This section includes the interpretation and explanation of the data obtained during the research, as well as a comparison of the results with the findings of other scholars.

Conclusion

This section should summarize and summarize the results of the work carried out, show how the results obtained and their significance for the development of science can potentially be used.

Financing information (if available)

List the sources of funding with the support of which the work was carried out.

List of literature

The list of references, or Bibliography, must include no fewer than 15 and no more than 20 sources, including mandatory references to publications indexed in Web of Science and/or Scopus. Self-citation should be limited to no more than 1–2 sources. Automatic numbering of the reference list is not allowed.

In the text, the reference number should be indicated in square brackets. For example: Korolev's formula [1] proves that (...).

LITERATURE:

1 Құдайбергенова С.Қ., Әбілдина С.Қ. Жасанды интеллект және білім беру: мүмкіндіктер мен перспективалар // Білім және қоғам. – Алматы, 2020. – № 2. – Б. 45–52.

- 2 Ахметов Ж.М. Аймақтық білім беру жүйесіндегі басқару мәселелері: оқу құралы. – Талдықорған: Жетісу университеті баспасы, 2023. – 45 б.
- 3 Rahnavard A., Asadian G., Pourshamsian K., Taghavi M. Assessing genetic variation of dog rose (*Rosa canina* L.) in Caspian climate // *Biosci. Biotechnol. Res. Asia*. – 2014. – Vol. 10. – P. 119–125. URL: <https://biotech-asia.org/pdf/vol10no1/BBRAV10I01P119-125.pdf>
- 4 Trust T., Horrocks B. Six key elements identified in an active and thriving blended community of practice. *TechTrends*. – 2019. – Vol. 63(2). – P. 108–115. URL: <https://link.springer.com/article/10.1007/s11528-018-0265-x>
- 5 Stralsjo L., Alklint C., Olsson M.E., Sjöholm I. Total folate content and retention in rosehips (*Rosa* spp.) after drying // *J. Agric. Food Chem.* – 2003. – Vol. 51. – P. 4291–4295. URL: <https://pubs.acs.org/doi/abs/10.1021/jf034208q>
- 6 Larsen E., Kharazmi A., Christensen L.P., Christensen S.B. An anti-inflammatory galactolipid from rose hip (*Rosa canina*) that inhibits chemotaxis of human peripheral blood neutrophils in vitro // *J. Nat. Prod.* – 2003. – Vol. 66. – P. 994–995. URL: https://colab.ws/articles/10.1021%2Fnp0300636?utm_source=chatgpt.com
- 7 Roşu C.M., Manzu C., Olteanu Z., Oprica L., Oprea A., Ciornea E., Zamfirache M.M. Several fruit characteristics of *Rosa* sp. genotypes from the Northeastern region of Romania // *Not. Bot. Horti Agrobot. Cluj-Napoca*. – 2011. – Vol. 39. – P. 203–208. URL: <https://www.notulaeobotanicae.ro/index.php/nbha/article/view/6333>
- 8 Чилдибаева А.Ж., Аметов А.А., Тыныбеков Б.М. Характеристика некоторых растительных сообществ с участием узкоэндемичного вида *Rosa iliensis* Chrshan. в поймах реки Или // *Вестник КазНУ. Серия биологическая*. – Алматы, 2019. – № 1(78). – С. 58–73.
- 9 Engelmann F. Use of biotechnologies for the conservation of plant biodiversity // *In Vitro Cell. & Dev. Bio. – Plant*. – 2011. – Vol. 47(1). – P. 5–16. URL: <https://link.springer.com/article/10.1007/S11627-010-9327-2>
- 10 Новикова Т.И. Использование биотехнологических подходов для сохранения биоразнообразия растений // *Растительный мир Азиатской России*. – 2013. – № 2(12). – С. 119–128.
- 11 Назарбаев Н. Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру // Официальный сайт Президента РК. – 2017. URL: https://www.akorda.kz/kz/events/akorda_news/press_conferences/memleket-basshysynyn-bolashakka-bagdar-ruhani-zhangyru-atty-makalasy (қаралған күні: 16.04.2025).
- 12 Мухтарова Ш.М. Национальное самосознание личности в вузе: педагогический аспект. – Монография. – Караганда, 2006. – 150 с.
- 13 Хмель Н.Д. Теория и технология реализации целостного педагогического процесса: учебное пособие в помощь преподавателям, аспирантам, магистрантам, студентам. – Алматы, 2002. – 90 с.
- 14 Аванесов В.С. «Теория и практика педагогических измерений». [Электронный ресурс]. URL: <https://charko.narod.ru/tekst/biblio> (дата обращения: 08.09.2025).
- 15 Пру Андерсен, Джордж Морган. Разработка тестов и анкет для национальной оценки учебных достижений: учебное пособие. – Москва: Логос. – 2011. – 204 с.

REFERENCES:

- 1 Kudaibergenova S.K., Abildina S.K. (2020). Zhasandy intellekt zhane bilim beru: mumkindikter men perspektivalar [Artificial Intelligence and Education: Opportunities and Perspectives]. *Bilim zhane kogam – Education and Society*, no. 2, pp. 45–52. (in Kazakh)
- 2 Akhmetov Zh.M. (2023). Aimaqtyq bilim beru zhüiesindegi basqaru mäseleleri: oqu quraly [Management issues in the regional education system: textbook]. Taldykorgan: Zhetysu University Press, 45 p. (in Kazakh)
- 3 Rahnavard A., Asadian G., Pourshamsian K., Taghavi M. (2014). Assessing genetic variation of dog rose (*Rosa canina* L.) in Caspian climate. *Bioscience Biotechnology Research Asia*, vol. 10, pp. 119–125. Available at: <https://biotech-asia.org/pdf/vol10no1/BBRAV10I01P119-125.pdf>
- 4 Trust T., Horrocks B. (2019). Six key elements identified in an active and thriving blended community of practice. *TechTrends*, vol. 63(2), pp. 108–115. Available at: <https://link.springer.com/article/10.1007/s11528-018-0265-x>
- 5 Stralsjo L., Alklint C., Olsson M.E., Sjöholm I. (2003). Total folate content and retention in rosehips (*Rosa* spp.) after drying. *Journal of Agricultural and Food Chemistry*, vol. 51, pp. 4291–4295. Available at: <https://pubs.acs.org/doi/abs/10.1021/jf034208q>
- 6 Larsen E., Kharazmi A., Christensen L.P., Christensen S.B. (2003). An anti-inflammatory galactolipid from rose hip (*Rosa canina*) that inhibits chemotaxis of human peripheral blood neutrophils in vitro. *Journal of Natural Products*, vol. 66, pp. 994–995. Available at: https://colab.ws/articles/10.1021%2Fnp0300636?utm_source=chatgpt.com
- 7 Rosu C.M., Manzu C., Olteanu Z., Oprica L., Oprea A., Ciornea E., Zamfirache M.M. (2011). Several fruit characteristics of *Rosa* sp. genotypes from the Northeastern region of Romania. *Notulae Botanicae Horti Agrobotanici Cluj-Napoca*, vol. 39, pp. 203–208. Available at: <https://www.notulaeobotanicae.ro/index.php/nbha/article/view/6333>
- 8 Childibayeva A.Zh., Ametov A.A., Tynybekov B.M. (2019). Harakteristika nekotorykh rastitelnykh soobshchestv s uchastiem uzkoendemichnogo vida *Rosa iliensis* Chrshan. v poimakh reki Ili [Characteristics of some plant communities involving the narrow-endemic species *Rosa iliensis* Chrshan. in the floodplains of the Ili River]. *Vestnik KazNU. Biological Series*, no. 1(78), pp. 58–73. (in Russian)
- 9 Engelmann F. (2011). Use of biotechnologies for the conservation of plant biodiversity. *In Vitro Cellular and Developmental Biology – Plant*, vol. 47(1), pp. 5–16. Available at: <https://link.springer.com/article/10.1007/S11627-010-9327-2>

10 Novikova T.I. (2013). Ispolzovanie biotekhnologicheskikh podkhodov dlya sokhraneniya bioraznoobraziya rasteniy [Use of biotechnological approaches for the conservation of plant biodiversity]. Rastitelnyy mir Aziatskoy Rossii, vol. 2(12), pp. 119–128. (in Russian)

11 Nazarbaev N. (2017). Bolashaqqa bagdar: Rukhani zhangyru [A Look into the Future: Spiritual Modernization]. Official website of the President of the Republic of Kazakhstan. (accessed: 16 April 2025). Available at: https://www.akorda.kz/kz/events/akorda_news/press_conferences/memleket-basshysynyn-bolashakka-bagdar-ruhani-zhangyru-atty-makalasy (in Kazakh)

12 Mukhtarova Sh.M. (2006). Natsionalnoe samosoznanie lichnosti v vuze: pedagogicheskiy aspekt: monografiya [National self-consciousness of personality in higher education: pedagogical aspect: monograph]. Karaganda, 150 p. (in Russian)

13 Khmel N.D. (2002). Teoriya i tekhnologiya realizatsii tselostnogo pedagogicheskogo protsessa: uchebnoe posobie [Theory and technology of implementing the holistic pedagogical process: study guide]. Almaty, 90 p. (in Russian)

14 Avanesov V.S. (2025). Teoriya i praktika pedagogicheskikh izmereniy [Theory and Practice of Pedagogical Measurements]. (accessed: 8 september 2025). Available at: <https://charko.narod.ru/tekst/biblio> (in Russian)

15 Pru Andersen J., Morgan G. (2011). Razrabotka testov i anket dlya natsionalnoy otsenki uchebnykh dostizheniy: uchebnoe posobie [Development of tests and questionnaires for national assessment of educational achievements: textbook]. Moscow: Logos, 204 p. (in Russian)

ҚАЗАҚ ТІЛІНДЕГІ ҚОЛЖАЗБА АТАУЫ

Шатырбаева М.Г.^{1,}, Молдабаева М.Б.²*

¹Университет (толық атауы), Елі, Қала

²Университет (толық атауы), Елі, Қала

*e-mail: (барлық авторлардың эл.почтасы)

Аннотация (150-300). Аннотация келесі міндетті тармақтарды қамтуы керек:

Зерттеудің мақсаты, идеялары және негізгі бағыттары;

Зерттеудің ғылыми және практикалық маңыздылығының қысқаша сипаттамасы;

Зерттеу әдістемесінің қысқаша сипаттамасы;

Зерттеу жұмысының негізгі нәтижелері мен талдаулары, қорытындылары;

Жүргізілген зерттеудің мәні;

Зерттеудің практикалық маңызы.

Кілт сөздер: 5-10 кілт сөз.

НАЗВАНИЕ РУКОПИСИ НА РУССКОМ ЯЗЫКЕ

Шатырбаева М.Г.^{1,}, Молдабаева М.Б.²*

¹Университет (полное название), Страна, Город

²Университет (полное название), Страна, Город

*e-mail: (эл.почта всех авторов)

Аннотация (150-300). Аннотация должна включать следующие обязательные пункты:

Цель, идеи и основные направления исследования;

Краткое описание научной и практической значимости исследования;

Краткое описание методологии исследования;

Основные результаты и анализ, выводы исследовательской работы;

Ценность проведенного исследования;

Практическое значение исследования.

Ключевые слова: 5-10 ключевых слов

Information about author(s):

Moldabayeva Marzhan* – Candidate of Pedagogical Sciences, Professor, Zhetysu University named after

I. Zhansugurov (Kazakhstan, Taldykorgan, e-mail: m.shatyrbaeva@mail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0000-0000-0000>).

Shatyrbaeva Madina – Candidate of Pedagogical Sciences, Professor, Abai Kazakh National Pedagogical university (Kazakhstan, Almaty, e-mail: marzhan_moldabaeva@mail.ru, ORCID: <https://orcid.org/0000-0000-0000-0000>).

Zhumabayeva Elmira – Candidate of Pedagogical Sciences, Professor, Zhetysu University named after I. Zhansugurov (Kazakhstan, Taldykorgan, e-mail: e.zhumabayeva@mail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0000-0000-0000>).

Автор(лар) туралы мәлімет(тер):

Молдабаева Маржан Болатовна* – педагогика ғылымдарының кандидаты, профессор, I. Жансүгіров атындағы Жетісу университеті (Қазақстан, Талдықорған қ., e-mail: m.shatyrbaeva@mail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0000-0000-0000>).

Шатырбаева Мадина Галымжановна – педагогика ғылымдарының кандидаты, профессор, Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті (Қазақстан, Алматы қ., e-mail: marzhan_moldabaeva@mail.ru, ORCID: <https://orcid.org/0000-0000-0000-0000>).

Жумабаева Эльмира Фархатовна – педагогика ғылымдарының кандидаты, профессор, I. Жансүгіров атындағы Жетісу университеті (Қазақстан, Талдықорған қ., e-mail: e.zhumabayeva@mail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0000-0000-0000>).

Сведения об авторе(ах):

Молдабаева Маржан Болатовна* – кандидат педагогических наук, профессор, Жетысуский университет имени И. Жансугурова (Казахстан, г. Талдыкорган, e-mail: m.shatyrbaeva@mail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0000-0000-0000>).

Шатырбаева Мадина Галимжановна – кандидат педагогических наук, профессор, Казахский Национальный педагогический университет имени Абая (Казахстан, г. Алматы, e-mail: marzhan_moldabaeva@mail.ru, ORCID: <https://orcid.org/0000-0000-0000-0000>).

Жумабаева Эльмира Фархатовна – кандидат педагогических наук, профессор, Жетысуский университет имени И. Жансугурова (Казахстан, г. Талдыкорган, e-mail: e.zhumabayeva@mail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0000-0000-0000>).